KOMİNTERN ÜYESİ TKP:
ÜSTÜ ÖRTÜLEN GELENEĞİMİZ

Komintern İlkelerinden 1920 Programı'na
Belgeler / Konuşmalar

MAYA Kitapları 9

Onbeşlerin Kitabesi

Kazıdık onbeşlerin ismini,
Kanlı kızıl bir mermere!
Bir çelik aynadır gözlerimiz,
Onbeşlerin resmini
Görmek isteyenlere...

Nazım HİKMET, 1925

KOMİNTERN ÜYESİ TKP:
ÜSTÜ ÖRTÜLEN GELENEĞİMİZ

Komintern İlkelerinden 1920 Programı'na Belgeler / Konuşmalar

MAYA kitapları-9

Birinci Baskı : Eylül 2003

Yayına Hazırlayan : Ertan GÖKSU

Tasarım/Dizgi : Tohum Yayıncılık

Baskı : Önsöz Basım Yayın Kağıt Ürünleri

Kapak : Yeni Dünya gazetesinin ilk sayısının birinci sayfası

TOHUM YAYINCILIK: İnebey Mahallesi, Valide Cami Sokak, No: 61/6, Aksaray/İSTANBUL Tel: (0212) 633 48 10

İÇİNDEKİLER

Sunuş 5

TKP'yi ortaya çıkaran tarihsel koşullar 7

Komünist hareketin doğuşu 9

TKP, Komintern'in program anlayışına uygun bir program hazırlayan ender partilerden biriydi 15

TKP ve Kemalizm 19

Türkiye solunun TKP'ye bakışı 25

Türkiye'deki devrimci gruplar program-strateji sorununda Şefik Hüsnü TKP'sinin izinde yürüyor 30

TKP Kuruluş Kongresi Belgeleri

Türkiye Komünist Partisi Programı (Eylül 1920) 34

Türkiye Komünist Partisi Tüzüğü(Eylül 1920) 51

TKP Umumi Nizamnamesi (Haziran 1920) 58

TKP Beyannamesi (Temmuz 1920) 61

Mustafa Suphi'nin Programı Sunuş Konuşması 64

TKT MK Adına M. Suphi'nin Faaliyet Raporu 69

Mustafa Suphi'nin Kongre Kapanış Konuşması 83

Sömürgeler ve Milletler Hakkında Mustafa Suphi'nin Sunuşu 85

Komünist Teşkilatlarının Birleşmesi Hakkında Bir Teklif 87

İstanbul'da Komünist ve İşçi Hareketi/ Ethem Nejat 88

İşçi ve Komünist Hareket Üzerine / Hilmioğlu Hakkı 94

Sömürgeler Sorunu Hakkında Konuşma / Hilmioğlu Hakkı 97

Mustafa Suphi'nin Bazı Konuşma ve Yazıları

Komünist Enternasyonal'in Kuruluş Kongresi'nde Konuşma 104
Türkiye'nin Ezilen İşçi ve Köylülerine..... 108
Bütün Dünya İşçi ve Köylüsünün Ortak Vatanı..... 111
Sosyalizm İçin Savaş..... 113

PORTRE / MUSTAFA SUPHİ..... 116

SUNUŞ

Maya yayınlarında gelenek sorunu, üzerinde durulan temel konuların başında gelmektedir. Bunun nedeni tarih merakı değil, komünist hareketin köklerini açığa çıkarma; bu topraklarda ve dünyada devrimci bir önderliğin inşasında nasıl bir geleneğin devralınacağı konusunda açıklığa kavuşma çabasıdır. Çünkü bizler, bugünkü hareketin bunalımında, gelenek sorununda kafa karışıklığının çok temel bir rol oynadığı düşüncesindeyiz. Bu toprakların komünist hareketinin gelişiminde ise, TKP geleneği belirleyici bir yere sahiptir. Bu sorunda ortaya çıkan kafa karışıklığı ya da ilgisizlik, hareketin köksüzlüğünde çok temel bir yere sahip.

Devrimci-komünist konumlanmanın başlıca özelliği, komünist hareketin tarihsel bir hareket olduğunun bilince çıkartılmasıdır. Tarihsellik, hem onun bir geleneği, devrimci bir varoluşun ve işçi hareketinin en ileri düzeyinin birikimini temsil etmesinde; hem de geleceğe uzanan bir perspektifi taşımasında somutlaşır. Geleneği konusunda açıklığa sahip olmayan bir komünist hareket olamayacağı gibi, kendini yalnızca gelenekle vareden, gelecek perspektifi olmayan bir komünist hareket de düşünülemez. Belli bir zaman dilimi içinde ortaya çıkan komünist hareket, kendinden önceki birikime dayanarak, onu hareket noktası alarak ortaya çıkar; ama öte yandan da, geçmişin olumsuz deneyimlerini, sınıflar savaşının ortaya çıkardığı yeni özellikleri diyalektik materyalist yöntemle süzgeçten geçirerek gelecek perspektifini ortaya koyarak, proletarya hareketine yol gösterir.

83 yıl önce, 10 Eylül'de Kuruluş Kongresi'ni toplayan TKP'nin, kuruluş dönemindeki ilkesel-taktiksel hattı ve örgütsel-politik varlığı, 15'lerin katledilmesiyle birlikte, ne geriye kalan kadrolarca, ne de ardılları tarafından süreklileştirilebildi. O günden bugüne, resmi TKP'nin yanı sıra, bu geleneğin sürdürücüsü olma iddiasıyla onlarca parti kurulsa da, TKP'nin

kuruluşuna damga vuran hem ideolojik-programatik doğrultu, hem de örgütsel nitelik, bu iddiaya sahip çıkanlar tarafından açığa çıkarılamadı, kılavuz edinilemedi. Bugün ise, bir kısım liberal aydın kulübü tarafından taklit girişimlerine karşılık, asıl olarak kuruluş yıldönümlerinde gazete sayfalarında nostaljik bir anı olarak yer almakta, hatırlanmakta TKP. Ya da güneşe gömülen onbeşler vesilesiyle hafızalarda yer tutmakta. Oysa bu geleneği sahiplenmek, bu geleneğin gerçek sürdürücüsü iddiasında olmak, ancak onun kuruluşuna damga vuran ideolojik-programatik temeli, Bolşevik özü bilince çıkararak, sahip olduğu cüret ve atılımı kuşanarak, zaaflarından ders çıkararak onu aşan bir örgütsel nitelik ve kapasiteyi yaşamda var ederek ve bunun sürekliliğini güvence altına alarak olanaklı olabilir.

Bunun olanaklı olmasının ilk koşulu ise, TKP'nin ayırdedici niteliklerini ortaya koyarak, geçmişin tortularını temizleyecek bir hesaplaşmayı başarmaktır.

TKP, bu topraklarda komünistlik iddiasıyla politika sahnesinde yer alan hiçbir hareketin ilgisiz kalamayacağı bir tarihsel durağı temsil etmektedir. Bu nedenledir ki, gelecek iddiası taşıyanlar, bu geleneğin hangi noktalarını sahiplenip, hangi noktalarını reddettiklerini açıkça ortaya koymak, onunla hesaplaşmak zorundadır.

Açıkça ortaya konulmalıdır ki, bu geleneğe sahip çıkma iddiasında olanlar da, reddetme iddiasında olanlar da, bunun gerekçelerini, bu hareketin süreklilik ve kopuş noktalarını net bir şekilde ortaya koymaktan kaçınmakta, TKP'yi nostaljik anıların konusu haline getirerek onun gerçek niteliğinin üstünü örtmektedir.

TKP, bu topraklarda komünistlik iddiasıyla varolanlar tarafından "sahip" çıkılan bir geleneği ifade etmektedir. Ancak bu "sahiplenme" iddiasında olanların gerçekte neyi "sahiplendiği" belli değildir.

Örneğin, Mustafa Suphi'nin başında olduğu TKP geleneğini "sahip"lenenler, onu ortaya çıkaran uluslararası etkenler ve en önemlisi de, onun çıkışına bayrak ettiği program konusunda ya bilgi sahibi değildir; ya da bu programın içeriğini es geçmeyi yeğlemektedir. Bu kesimler, Şefik Hüsnü'ye, İsmail Bilen'e en ağır nitelemeleri hak görseler de, kendi çizgileri ile bunlar arasındaki özdeşlikleri gizlemekte, gerçekte bunları vareden ulusal ve uluslararası nedenleri es geçmekte, bunların TKP'nin kuruluş çizgisinden nasıl geriye düştüğü konusunda genel geçer laf oyunlarının ötesinde bir şey ortaya koymamaktadırlar.

Bu topraklarda her bir özne TKP çizgisi ile hesaplaşmak zorunda.

Böyle bir zorunluluk nereden gelmektedir? Her şeyden önce, bu topraklarda kendini komünist olarak değerlendiren her parti ve grup, kendi geçmişi konusunda net bir bakışa sahip olmak durumunda olduğu için, TKP geleneği ile yüzleşmek, hesaplaşmak zorunda. İkinci olarak, daha özel planda, TKP'nin programatik-stratejik bakışıyla, bugün savunulan görüşler arasında hangi noktalarda bir sürekliliğin ve kopuşun olduğu ortaya konulmak zorunda. Üçüncü olarak TKP, 1920'de kurulmuş, resmen 1980'lerin ortasına kadar varlığını sürdürmüş olsa da, bu partinin hem örgütsel planda, hem de ideolojik-programatik planda bir sürekliliği olmamıştır. Örneğin, kuruluştan sonra biri 1926'de, diğeri de 1973'de olmak üzere iki kez programını değiştirmiş ya da yeni program ortaya konmuştur. Bu değişikliklere neden gereksinim duyulmuştur ve kendini TKP mirasçıları olarak görenler bunlardan hangisini savunmakta ya da reddetmektedir? Öte yandan, TKP bir Komintern üyesi parti olarak kurulmuştur. Kendini Komintern'le bağlantılı görenler, TKP'nin evrimiyle Komintern'in evrimi arasında nasıl bir ilişki kurmaktadır? Örneğin Şefik Hüsnü TKP'sini oportünist, Lenin sonrası III. Enternasyonal'i komünist olarak değerlendirenler neye dayanarak bu ayrımı yapmaktadır?

Tüm bunlar, ciddi bir politik hareketin kendine sorması ve yanıtlaması gereken sorulardır.

Bu nedenle, bizler, TKP'nin kuruluş ilkelerini, programatik bakışını, örgütsel niteliğini ortaya koyan belgeleri, anlaşılır bir Türkçe ile yeniden yayınlarken, bugünden bu geleneğe bakışın da temel taşlarını ortaya koymayı, komünist sorumluluğumuzun gereği sayıyoruz.

TKP'yi Ortaya Çıkaran Tarihsel Koşullar

TKP'yi ortaya çıkaran tarihsel koşullar iki başlık etrafında incelenebilir: Uluslararası ve ulusal koşullar.

TKP'yi ortaya çıkaran uluslararası koşulları üç ana noktada toplamak olanaklı.

Birincisi, kapitalizmin, onun en son aşaması olan emperyalizmin ciddi bir kriz yaşayarak, insanlığın önünde aşılması gereken bir engel olarak ortaya çıkmış olması ve bu krizin I. Emperyalist yeniden paylaşımla aşılmaya çalışılması, dönemin en önemli uluslararası olayıydı.

Emperyalizm ve onun doğrudan sonucu olarak emperyalist paylaşım savaşı, emperyalist merkezler ve ezilen, sömürülen halklar karşıtlığının belirginleşmesi anlamına geliyordu. Anadolu halkları hem Osmanlı despotizminden, hem de emperyalizmin savaş politikasından bunalmış ve büyük bir tepki birikimini temsil ediyordu.

Emperyalist yağma ve savaş, mevcut sistemden zarar gören ezilen ve sömürülen yığınların sistem dışı yönelişlere girmesinin dış koşullarını oluşturuyordu. Bu durumu kolaylaştıran diğer bir temel faktör ise, hemen yanıbaşında gerçekleşen Ekim Devrimi'ydi.

İkincisi, birinciyle bağlantılı olarak, sistemin dışına çıkmanın somut örneği olarak Ekim Devrimi'nin gerçekleşmesiydi. Ekim Devrimi, insanlığın gelişmesinin önünde temel engel haline gelen kapitalist-emperyalist barbarlığa karşı bir kafa tutuşu ifade ediyordu. Hem dünyada, hem de yakın çeperi olan Anadolu'da sistem karşıtı eğilimlere güç ve moral verdi, hareketin ivmesini artıran rol oynadı.

Üçüncüsü, bir dönem komünist ve işçi hareketinin tartışmasız otoritesi olarak görülen II. Enternasyonal'in çöküşü ve onunla hesaplaşma içinde Komünist Enternasyonal'in kuruluşuydu. II. Enternasyonal, en kritik dönemde, kendi burjuvazisini destekleyerek, sistem karşıtı bir örgütlenme olmadığını ortaya koymuştu. Oysa, Komünist Enternasyonal, hem II. Enternasyonal'den kopuşu, hem de Ekim Devrimi'nin başarısıyla taçlanan bir hareketi temsil etmesi nedeniyle, sistem karşıtı tüm hareketlerin ilham kaynağı olmuştu.

Bu uluslararası koşullara ek olarak ulusal koşullar da, TKP'nin doğuşunda önemli bir rol oynamıştı.

Bir dönem üç kıtada tartışmasız bir güç olan Osmanlı İmparatorluğu, I. Emperyalist savaşla tam bir yenilgi ve dağılma sürecine girmişti. Bu durum, sistem dışı arayışlara güç vermişti. Osmanlı İmparatorluğu, I. Emperyalist paylaşımın şiddetle sürdüğü alanların başında bulunuyordu. Osmanlı, ciddi toprak kayıplarına uğrasa da, hala geniş topraklara hükmeden bir imparatorluktu. Osmanlı İmparatorluğu, içine girdiği çöküşü, iç Asya'ya açılarak durdurmak ve kaybettiği bir kısım toprakları ise kazanmak istiyordu. Bu durum bir yandan, 1908'le iktidara gelen İttihat ve Terakki partisinin hem İslamı, ama asıl olarak Türkçülüğü kullanarak bir maceraya atılmasını koşulluyordu. Bu maceracı plan, I. Emperyalist savaşın bir tarafı olan Almanya ile birlikte davranmaya zorladı Osmanlı'yı. Savaşın öbür tarafında ise, İngiltere'nin başını çektiği, Fransa ve ABD'nin oluşturduğu blok vardı. Almanya'nın savaşı kaybetmesi, kaçınılmaz olarak kalan Osmanlı topraklarının da müttefik ülkeler tarafından paylaşılmasını beraberinde getirdi. Mondros Mütarekesi ile de, küçük bir toprak parçası dışında tüm topraklar emperyalistler tarafından işgal edildi.

Özellikle, Osmanlı'nın üzerine yükseldiği coğrafya olan Anadolu'nun emperyalist ülkelerce işgal edilmesi, hem Osmanlı egemenleri içinde bir

bölünmüşlüğü beraberinde getirdi, hem de Anadolu halklarının emperyalist işgale karşı tepkisini doğurdu. Anadolu halkları savaşın getirdiği tahribattan bir an önce kurtulmak istiyordu, genç Türk burjuvazisi ise, bu durumu istismar ederek ulusal kimliğine, devletine kavuşmak istiyordu. Türk ulusal kimliğinin devletleşmesini sağlayan ulusal kurtuluş savaşı bu koşullarda gerçekleşti.

Öte yandan, uluslaşma sürecini, gecikerek de olsa ulusal devlet olarak tamamlama aşamasına gelen Türkiye burjuvazisinin yönelişi, hem eski Osmanlının geri dönülmez bir şekilde çöküşünü ortaya koyuyordu; hem de Osmanlı'nın mirasını olabildiğince devralan bir hareketi temsil ediyordu. Bu durum, bir yandan uluslaşma sürecini devrimci bir temelde tamamlama, bunu toplumsal kurtuluşla birleştirme yönünde nesnel zemin oluştururken, diğer yandan da, ulusu oluşturan tüm sınıflar arasındaki farklılıkların belli ölçüde silikleşmesini beraberinde getiriyordu. Bu durum, ezilen ve sömürülen sınıfların eskiyi temsil eden toprak sahipleri ve yeni gelişen burjuvazi karşısında konumunu belirsizleştiriyor, ortak bir dava adı altında ulusal yanılsamalar yaratıyordu. Emek-sermaye karşıtlığının yeterince gelişmemiş olması da, bu yanılsamaya nesnel temel sağlıyordu. Tüm bunlara rağmen, henüz genç ve oluşum dönemini yaşayan işçi hareketi, politizasyon sürecini geliştiriyor, bağımsız bir sınıf olma arayışını devam ettiriyordu.

Bu iç ve dış koşullardaki gelişme, komünist hareketin canlanmasını da beraberinde getirmişti. Bir yandan, Ekim Devrimi, Rus topraklarında yaşayan savaş esirleri arasında komünist fikirleri yaygınlaştırırken, öte yandan da Anadolu ve İstanbul'da Bolşevizm'e yönelişi beraberinde getiriyordu.

Komünist Hareketin Doğuşu

Yukarıda sayılan iç ve dış koşullar, yaşadığımız topraklarda komünist hareketin de, parçalı da olsa filizlenmesini sağlamıştı.

Ekim Devrimi'nin burjuva karanlığı yırtması, özellikle Avrupa'da, tüm sömürge ve yarı sömürge ülkelerde bir devrimci dalgalanma, kurtuluş isteği ve umudu yaratması, Türkiye topraklarında da derinden hissedilir olmuş, Bolşevizm'in tüm dünyada yarattığı ideolojik-örgütsel etki, embriyon halinde varolan ve doğum sancıları çeken komünist örgütlenmelerin canlanmasına ve saçaklanmasına yol açmıştı.

Yaşadığımız topraklarda, komünist hareket üç temel damar üzerinden doğdu ve şekillendi.

TKP'nin kuruluşuyla sonuçlanacak hazırlık faaliyetinin en önemli

adımlarından biri sovyet Rusya'da atıldı. Birinci emperyalist savaş sonucunda küçümsenmeyecek sayıda savaş esirinin yaşadığı Rusya'da, Ekim Devrimi'nin etkisiyle esirler arasında Bolşevizm'e bir yakınlık oluşmuştu. Kendisi de bir sürgün olarak Rusya'da yaşayan ve Bolşeviklerle ilişkiye geçen Mustafa Suphi, Bolşevizm'i benimsedikten sonra, bu potansiyeli değerlendirmek için yoğun bir uğraş içine girdi ve bu çabalar ilk meyvesini de 1918'de verdi. Mustafa Suphi'nin başında bulunduğu ve farklı bölgelerden gelen delegelerin katılımıyla, 20 Temmuz 1918'de Moskova'da toplanan Türk Sosyalistleri Konferansı, parti hedefine dönük hazırlık faaliyetlerinde önemli bir eşiği oluşturdu. Bilinçli, planlı ve sistemli bir hazırlık faaliyetinin temel yapı taşları burada belirlendi. Türk Komünist Teşkilatları (TKT) adını alan örgüt, bir merkezi komite seçerek savaş esirleri içinde örgütlenmeye hız verdi. 1920'de, TKP Kuruluş Kongresi'nin ikinci oturumunda, TKT merkezi heyetinin faaliyetiyle ilgili, Mustafa Suphi'nin Kongre'ye sunduğu raporda, bu Konferans'ın aldığı kararlar ve belirlediği hedefler şu açıklamalarla ortaya konuluyor:

"İkinci devir: Aydınlanma devri burada biterek konferansın seçip ayırdığı merkezi heyet, doğrudan doğruya örgütlenme işlerine girişiyor. Konferansın belirlediği hedefler:

"1. Rusya ve Türkiye'deki işçi ve köylü ve askerlerimiz arasında propaganda ve teşkilat, sosyal devrim cephesinin fikren ve fiilen savunulması,

"2. İlk uygun fırsatta Türkiye'den de çağrılacak temsilciler ve Rusya'daki örgütlerin temsilcileriyle birlikte birinci Türkiye Komünist Kongresi'nin davet ve çağrısı, 'örgütün parti haline getirilmesi' şeklinde özetlenebilir." (Elinizdeki kitap, s. 71)

Konferans'tan sonra, hem programın üretilmesi, hem de propaganda ve örgütlenme faaliyetine hız veriliyor. Hazırlık faaliyeti, sadece Rusya topraklarında değil, Anadolu ve İstanbul'da da değişik biçimlerde sürdürülüyordu.

Sovyet topraklarındaki faaliyetin asıl merkezini ise, Bakü örgütü oluşturmaktaydı.

Bu örgüt, sadece yurtdışında savaş esirleri arasında ve enternasyonal düzeyde faaliyet göstermekle kalmıyor, ülke içinde, özellikle İstanbul ve Karadeniz'de de illegal temelde örgütlenmek için büyük bir gayret gösteriyordu. Bu faaliyetin kapsamını, Mustafa Suphi'nin Kongre'ye sunduğu raporda görmek olanaklı.

Hem Bakü merkezli komünist hareketin, hem de Türkiye'de bulunan Sovyet temsilcilerinin çabalarıyla Anadolu'da da bir komünist damar oluşmuştu. Anadolu'daki komünist hareket, bir yandan Bakü merkezli

hareketle ilişkilerini sürdürüyordu, ama öte yandan da, Eskişehir ve Ankara'da Türkiye Komünist Partisi* adıyla bir örgütlenmeye gitmiş ve faaliyetlerine hız vermişti. Bu partinin örgütlenmesinde Sovyet temsilcilerinin, özellikle 1919 ortalarında Anadolu'ya gizlice giren Şerif Manatov'un çok özel bir katkısı olmuştu.**

Bu parti ve o dönem Anadolu'da komünist hareketin durumu konusunda, Dimitar Şişmanof'un hazırladığı raporda şunlar belirtiliyordu:

"Zonguldak ve Ereğli kömür havzasında, Ankara Silah Fabrikasında (İmalat-ı Harbiyede), Eskişehir demiryolu işçileri arasında, Adana'da çırçır dokuma fabrikalarında, Trabzon, Rize, Samsun, İnebolu liman işçileri arasında, kayıkçılar ve deniz işçileri arasında, Balya madeninde, İzmir Halkapınar fabrikalarında komünist grupları kuruldu. Trabzon komünistlerinin çıkardığı Eş gazetesi, Rusya'dan gelenlerin bu grupların kurulmasında büyük bir rol oynadıklarını belirtmişti. İstanbul ve Anadolu'da artık teşkilatlanmış olan bu gruplar kendi aralarında bağlantı kurmaya giriştiler. Fakat İstanbul işgal altında bulunduğu için İstanbul teşkilatıyla Anadolu'daki komünist teşkilatlarını bir merkez etrafında toplamak kolay olmuyordu. Bundan dolayı ilk önce Anadolu'daki komünist teşkilatlarını bir merkez etrafında toplama işine başlandı. TKP, böylece 14 Temmuz 1920'de Ankara'da kurulmuş oldu. Ankara, Sivas, Eskişehir, Kayseri, Kastamonu, Samsun, Konya, Bolu vb. gibi vilayetlerde gizli çalışan oniki komünist teşkilatı TKP'yle birleşti. TKP'nin kuruluşundan hemen sonra işçi, köylü ve askerlere hitaben bir beyanname yayınlandı." (N. Menekşe, "Türkiye'de Komünizm"den aktaran Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar -TSA-, s. 176)

Bu partinin kuruluşuyla birlikte yayınlanan, Umumi Nizamname ve Beyanname başlıklı belgeler (Bak, bu kitap s. 58 ve 61), TKP'nin kuruluş kongresindeki perspektiflerle uyumludur.*** Zaten Nizamname'nin 25. maddesinde bu partinin kendisini Komünist Enternasyonal'le bağlan-

---

* Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası(THİF) raporlarında bu parti, "Türkiye Komünist-Bolşevik Partisi" adıyla geçmektedir. Ayrıca TİÇSF'nın da Manatov aracılığıyla bu partiye bağlandığı bilgisi yeralmaktadır. (Yavuz Aslan s. 101)

** İngiliz Gizli örgütünün 12.08.1920 tarihli raporunda, Bolşeviklik davasına kazanılmış 100 milletvekilinden sözedilmektedir.(Bak: Türkiye'de Sol Akımlar, s. 399)

Öte yandan, o dönem, dolaylı ve dolaysız Bolşevizm'i benimseyen yayınlara bakıldığında da komünist hareketin güçlü bir potansiyele sahip olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bursa'da Millet Yolu ve Yoldaş dergisi, Erzurum'da Albayrak, Eskişehir'de İşçi, Trabzon'da Eş ve Öğüt, Kastamonu'da Açıksöz, Ankara'da THİF'nin Sözcüsü EMEK, İkaz o dönem adı bilinen yayınlardı.

*** Mete Tunçay, Anadolu'daki komünist hareketi değerlendirirken, TKP'nin sovyetlere da-

tılı gördüğü de belirtilmiştir. Bu parti, TKP'nin Bakü Kongresi'nden sonra varlığına son vermiş ve en önemli kadrolarıyla resmen 14 Aralık 1920'de kurulan Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası'nda yer almıştır.*

Eskişehir-Ankara merkezli Anadolu'daki örgütlenmeye ek olarak, ilk başta İstanbul işgal altında olduğu için birbirinden bağımsız da olsa, İstanbul'da da güçlü bir komünist hareket gelişiyordu. Ekim Devrimi'nin ve Rusya'da bulunan Mustafa Suphi'nin katkılarıyla 1918-19 yıllarında ciddi bir illegal örgütlenme yaratılmıştı. Örneğin, 1919 yılında, Haliç-Kasımpaşa grubuna, başlarında "Baba Mehmet"in bulunduğu Rusya'dan gelen 516 kişilik Bolşevikler grubu katılmıştı. İstanbul'daki örgütlenmeler, bir yandan İstanbul'un işgaline karşı yürüttüğü savaşımla, öte yandan ise, genç işçi hareketinin en önemli merkezini oluşturan İstanbul'daki işçi sınıfının sendikal ve politik örgütlenmesi temelinde sürdürülen gayretlerle işçi sınıfı içinde de güçlü bir desteğe sahipti.

İstanbul'daki komünist hareketin diğer bir damarını** ise, özellikle yurtdışında eğitim görmüş aydınların başını çektiği bir çevre oluşturuyor-

---

yanan bir proleter devrim stratejisine sahip olduğunu kabul etmektedir. Ancak, Komintern'in ulusal sorun konusunda İkinci Kongre'de aldığı karardan sonra, geri ülkelerde proleter devrim fikrinden vazgeçtiğini söyleyerek, TKP'yi buna aykırı davranmakla, solculukla eleştirmektedir. Bu fikrini şöyle dile getirmektedir: *"Gizli T. K. P. Umum Nizamnamesi'nin (Eskişehir-Ankara merkezli TKP Programından sözedilmektedir-Red.) basılmasından bir ay sonra. Türkiye gibi geri kalmış ülkelerde izlenecek politika hakkında. Üçüncü Enternasyonal bu esasları değiştiren genel bir karar almıştır....İkinci Komintern Kongresi'nin kabul ettiği tezlere göre, geri kalmış ülkelerdeki 'burjuva demokratik' hareketler ('milli-devrimci' vasıflar taşıyorlarsa), orta sınıf önderliğinde olmalarına rağmen, komünistler tarafından desteklenecektir...Burada sovyet/şûra sisteminin kapitalizm-öncesi koşullarına elverişliliği de öngörülmüş olmakla birlikte, bunun anlamı, böyle ülkelerde aşırı sol sistemlerin uygulanabileceği değil, bir çeşit halk idaresi yoluna girilebileceğiydi."* (TSA, s. 182, nº 143)
Komintern'in ilk dört kongre kararları, özellikle de, Dördüncü Kongre'nin Program Üzerine Karar'ı dikkate alındığında Mete Tunçay'ın bu yorumunun temelsizliği ortadadır.

* THİF'nin komünist hareketle ilişkileri konusunda birçok farklı yorum bulunsa, bu parti gerek Eskişehir merkezli, gerekse de daha sonra Bakü'de kurulan TKP'yle ilişkili olsa da, onun doğrudan uzantısı ve kontrolü altında kurulduğunu söylemek doğru değildir. Komintern kaynaklı hazırlanan bir belgede, THİF, "Küçük burjuva köylü partisi karakterli" bir parti olarak nitelenmiştir. ("Doğu Komünist Partileri Program Vesikaları"ndan aktaran M. Tunçay, TSA, s. 187-188)

** Bir kaynağa göre, TKT militanları, açık çalışmalarını TİÇSF'de değil, "Türkiye Sosyalist Partisi" içinde sürdürmektedir.

O dönemde, illegal olarak İstanbul'a propaganda amacıyla gelen temsilcilerden biri, faaliyetler hakkında, Bakü'ye döndüğünde şu raporu vermiştir:
İstanbul'da Fransız-İngiliz baskısı çok artmıştır. Komünist Parti tamamen yeraltına girmiştir. Bundan dolayı çalışanları teşkilatlandırmak ve halk kitleleriyle ilişkiyi kaybetmemek için

du. Bu çevre, faaliyetlerini asıl olarak, Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi (TİÇSP) üzerinden şekillendirmişti, işgal birliklerinin baskılarından kurtulmak için illegal çekirdekler oluştursa da, asıl faaliyetini legal parti temelinde sürdürüyordu. Bu kesim, daha önce yurtdışına, özellikle Almanya'ya yüksek öğrenim için giden, Almanya'daki ilerici ve komünist hareketlerden etkilenen bir çevre durumundaydı. Bunlar, Berlin'de Kurtuluş adlı bir dergi yayınlamaya başlamış ve daha sonra kurtuluş savaşına katılmak ve faaliyetlerini ülkede sürdürmek için dönmüşlerdi. Kurtuluş'un ilk sayısı Berlin'de çıkmış, daha sonraki sayıları ise İstanbul'da yayınlanmıştı. Kurtuluş'un ilk sayılarındaki yazılara bakıldığında, bu kesimin sosyal-demokrat hareketten etkilenen, aydınlanmacı sosyalizmin güçlü etkisini taşıyan bir çevre olduğunu görüyoruz. Bu çevrenin içinde, TKP I. Kongresi'nde genel sekreter olan Ethem Nejat'ın yanı sıra, Fransa'da eğitim görerek İstanbul'da bu çevreyle birleşen, daha sonra TKP'nin evriminde özel bir rol oynayan Şefik Hüsnü de bulunuyordu. Şefik Hüsnü kendisiyle ilgili açıklamalarında, sosyalizm fikirleriyle, Fransa'da ve Fransız sosyalisti Jaures'ın fikirlerinden etkilenerek tanıştığını söylüyordu.*

Komünist Parti şu sıralarda 'Türkiye Sosyalist Partisi' ismi altında ortaya çıkmaktadır. İstanbul proletaryası arasındaki çalışmalar elle tutulur sonuçlar vermektedir. Bulgar Komünist Partisi'yle çok sıkı ilişkiler kuruldu. Halk arasında işgalcilere karşı nefret büyüyor. Halk pahalılığın artması yüzünden çok muzdariptir." (AKT, Yavuz Aslan, Türkiye Komünist Fırkası'nın kuruluşu ve Mustafa Suphi, s. 96. Türk Tarih Kurumu)

* Şefik Hüsnü TİÇSP'nin genel sekreteri olmasına rağmen, Bakü Kongresi'ne katılmıyor. Bunun nedeni konusunda ise, tatmin edici bir açıklama yok. Kitabında, Ş. Hüsnü'ye karşı apolitik bir husumet de sezilen, İbrahim Topçuoğlu ise, bu konuya, ilk dönemin önde gelen kadrolarından olan Ali Rıza Keskin'e dayanarak bir açıklama getiriyor. Konuyla ilgili şunlar söyleniyor:

"Türkiyeye haberler salıyor, gelen delegelerle konuşuyor ve her biri hakkında malûmat topluyorduk.

"15 Ağustos 1920 tarihinde ağabeyin Osman da (Topçuoğlu-Red), fabrikasından izin alarak gelmiş, aramıza katılmıştı. Bu arada Türkiye'den Şerif Manatof dönmüş ve beraberinde Ankara'dan İsmail Hakkı, Salih Hacıoğlu ile İstanbul'dan Ethem Nejat ve Mustafa Nermi isimlerindeki kimseleri getirmişti. Onları misafirhanemize yerleştirdik. Arkadan, Komitemizce Türkiye'ye gönderilen Yakup Kınalıoğlu geldi. O da beraberinde Lütfi Nejdet ile Kazım Ali isminde iki kişi getirmiş ve bize Karadeniz, Lazistan delegeleri diye tanıştırmıştı; onları da misafirhaneye yerleştirdik.

" Yakup Kınalıoğlu: 'İstanbul'da faaliyet gösteren, burjuva münevverlerinden kurulu ve Şefik Hüsnü Sekreterliğinde bir İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası var, onlardan delege geldi mi?' diye sordu. Ethem Nejat ve Mustafa Nermi, onlar namına geldiklerini söylediler. Ellerinde, bu parti namına söz sahibi olduklarına dair tatmin edici bir belge olmadığından, Komite toplanarak Şefik Hüsnü'ye bir yazı gönderilmesine karar verdi. Bu yazıda T. K. P. 1. Kongresinin yapılacağı bildiriliyor, 'bizzat gelmeniz gelmeniz tercih edilir, şayet gelmeyecek iseniz ve T. K.

Komünist hareketin doğuşuna ilişkin burada gösterilen veriler bile, bugün sözde kimi "parti"lerin, TKP'nin kuruluşuna önemsiz bir olay olarak bakan, küçümseyen yaklaşımlarının ne kadar temelsiz olduğunu ortaya koyar. Kuruluş aşamasındaki bir parti için, TKP örgütü hem önemli bir birikimi, hem de ülke içindeki örgütlülüğü bakımından küçümsenmeyecek bir düzeyi ifade ediyordu. Onun eksikliği, birlik kongresini yeni toplamış bir parti olarak, kadrolarının homojenleşmesini sağlayacak bir pratik süreç ve zamanın yakalanmamasıydı.

10 Eylül 1920'de Bakü'de toplanan İstanbul, Ankara, İnebolu, Zonguldak, Ereğli, Trabzon, Samsun, Rize, Sivas, Kars, Erzurum, Eskişehir, Konya'dan toplam 125 delegenin katıldığı kongrede TKP kuruluşunu gerçekleştirdi. Bu delegelerden 51'i misafir delegeydi. Adana ve İzmir teşkilatları savaş nedeniyle delege gönderememişti. Kongre, Ethem Nejat ve Hakkı Hilmi'nin önerisiyle Türkiye'deki çeşitli komünist çevreleri tek bir komünist partisinde birleştirme kararı aldı. Bu anlamda TKP Kongresi, bir birlik kongresi niteliğindeydi.

TKP, sadece ideolojik-politik, örgütsel konumuyla değil, devrimci bir partinin nasıl bir hazırlık ve yöntemle kurulacağı konusunda da öğreticidir. TKP'yi oluşturan damarlar, birbirinden bağımsız olarak ortaya çıksa, hatta kendilerini parti olarak ilan etmiş olsalar da (TİÇSP, Bakü TKP'si, Eskişehir merkezli TKP) komünistleri bir parti çatısı altında birleştirmek için yoğun ve ısrarlı bir çaba içerisinde olmuşlar, 10 Eylül 1920 kuruluş kongresi ile de komünistlerin birliğini ilan etmişlerdir. Bu bakımdan komünistlerin birliği sorunu bir formalitenin ötesine geçerek, gerçekten devrimci bir içeriğe bürünmüştür.* TKP'nin kuruluşunda izlenen yöntem ve ve-

---

P kuruluşunu kabul ediyor ve Kongre'nin alacağı kararlarla aynen uymayı düşünüyorsanız, yazılı kabul tezkerenizi ve üçüncü bir delege daha göndererek bu üç kişinin sizin grubunuz namına Kongre'ye katılmaya ve Kongre kararlarına imza koymaya izinli olduklarına dair belge yollamanızı ve üçüncü elemanınızı da bekler, başarılar dileriz' deniyordu. Bu mektup, Türkiye'ye en kolay gidip gelebilen Yakup Kınalıoğlu ile gönderildi." (Ali Rıza Kesikin'den aktaran İbrahim Topçuoğlu, Neden İki Sosyalist Parti? TKP Kuruluşu ve Mücadele Tarihi 1914-1960, c-1, s. 65-66)

Anlatılana göre, sonuçta Ş. Hüsnü Kongre'ye katılmıyor ve üçüncü delege olarak Sadrettin Celal Kongre'ye katılıyor. Aynı Kitap'ta aynı tanığa dayanarak Ş. Hüsnü'nün de MK üyeliğine seçildiği söyleniyor.

* TKP'nin kuruluş sürecinde somut olarak görülen komünistlerin birliğine ilişkin benimsenen yöntem, işin aslında, Komintern'in komünistlerin birliği ve partileşme perspektifini yansıtmaktadır. Bilindiği gibi, Komintern, birden fazla benzer perspektifi benimseyen grupları birliği gerçekleştirmeden resmen Komintern üyesi olarak kabul etmiyor, en fazlası gözlemci parti olarak ilişkilerini sürdürüyordu. Bunun bir Komintern politikası olduğunu görmek için, o

rilen savaşım o derece etkindir ki, II. Enternasyonal'in uzantısı olarak kurulan kimi partiler kendi içinde ayrışmak zorunda kalmış, bu ayrışmanın sonucunda komünist harekete önemli katılımlar gerçekleşmiştir. TKP'nin kuruluşuyla, bugün onu referans aldığını söyleyen akımların mezhepçi yaklaşımları arasında hiçbir benzerlik bulunmamaktadır.

TKP'nin kuruluş süreci, komünistlerin birliğinin nasıl bir yöntemle gerçekleşeceğini ortaya koyduğu kadar, gerçekten de komünist bir önderliğin yaratılmasında bu çabaların yaşamsal önemini de göstermiştir.

TKP, Komintern'in Program Anlayışına Uygun Bir Program Hazırlayan Ender Partilerden Biriydi

TKP'nin en özgün yanlarından birini, onun programatik bakışı oluşturur. Bu programatik bakışı hem hazırlanan programda, hem de kongre konuşmalarında görülür. TKP, II. Enternasyonal'le hesaplaşma içinde Bolşeviklerin, Komünist Enternasyonal'in yeni program anlayışlarını benimseyerek sistematik programa dönüştüren ender partilerden biriydi. TKP'nin programatik bakışının önemi ve özgünlüğü, günümüz devrimci ve sosyalist hareketinin konumu gözetildiğinde daha bir anlam kazanır. TKP'nin kuruluşundan bu yana 80 yılı aşan bir zaman geçmesine rağmen, bugün hala, devrimci hareketin aşamalı devrim-asgari program anlayışını aşamadığı hesaba katıldığında, TKP'nin kuruluşuna damga vuran programatik ve stratejik yöneliş daha bir önemli hale gelmektedir.

Bilindiği gibi, Komintern'in program anlayışı, II. Enternasyonal'in reformizmle sonuçlanan asgari program anlayışının reddi temelinde, devrimci stratejiyi belirlerken, üretici güçlerin gelişmişliği anlayışından hareket etmiyordu. Emperyalizmin analiziyle, strateji iki temel üzerinde yükseliyordu. Doğrudan proletarya devrimi ve iktidar olmuş proletarya diktatörlüğünün doğrudan yardımıyla, kapitalist gelişmenin olmadığı ülkelerde sovyet iktidarıyla komünizme geçiş iki temel programatik-stratejik bakışı oluşturuyordu. Türkiye, o günkü koşullarda, önemli kapitalist birikime rağmen, kapitalizmin egemen olduğu bir ülke değildi. Ama bunlar, TKP'nin sovyetler temelinde proletarya diktatörlüğünü temel strateji olarak benimsemesine engel olmamıştı.

Programın "ilke ve esaslar" başlığını taşıyan birinci bölümü; "burjuva-

---

dönem Almanya, İngiltere vb. ülkelerde birden fazla komünist örgütlenmenin olduğu, hem de kimilerinin kendini açıkça parti olarak tanımladığı koşullardaki tutumuna bakmak yeterlidir. Bugün, komünistlerin parçalı varoluşu ve "komünist" parti enflasyonu gerçekliğinde, birlik ve parti konusunda komünist perspektiften uzaklaşmanın yanısıra, grupçu yaklaşımları dizginleyecek Komintern gibi bir otoritenin olmaması da çok önemli yere sahiptir.

zi ve proletaryanın oluşumu", "kapitalist üretim ilişkilerinin dünyaya yayılması ve emperyalizm çağının tekelci bir evreye geçişi" bu üretim ilişkilerinin bunalımlarıyla, sömürge ve yarı sömürgeler üzerindeki etkileri hakkındaki ilk saptamalarla başlıyor ve programa temel olan anlayışları ele alıyor. Bu bölümde, benimsenen stratejinin teorik temelleri ortaya konuyor:

"8- Toplumsal devrim gibi devrimin burjuvaziye karşı galip gelmesi ve zafer kazanmasından doğan komünizm uygulaması da dünya çapında bir içerik taşır. Tarih gösteriyor ki, yeryüzünde yaşayan toplumsal oluşumların bir kısmı derebeylikten burjuvazi dönemine yeni giriyor. Diğer kısmı burjuva devrine girmiş, proletarya hareketinin değişik evrelerini yaşıyor. Üçüncü bir kısmı ise, burjuvazi döneminden, proletaryanın egemenlik dönemine geçmiş bulunuyor. Ulusların içinden geçmekte oldukları ekonomik gelişimin, tarihi ve politik koşulların, toplumsal devrimin bir an evvel başlaması ve yaygınlaşmasında, büyük bir ilişkisi olmakla birlikte, devrim başladıktan sonra, ulus ve ülkeleri birbirinden ayırmak doğru değildir. ... Doğu ve batıdaki bu hareketler, dünya ekonomisinin özünde burjuva saltanatı ve yayılmacılığın tekelci bir karakter almasından dolayı, birbirlerinden doğar ve birbirlerini tamamlarlar.

"9- Genellikle doğu ülkelerine oranla politik ve ekonomik bakımdan oldukça gelişmiş olan Türkiye'de, fabrikacılık tam anlamıyla gelişmemiş ve memleketin değişik yerlerine serpilmiş bazı fabrikalar olmasına rağmen, bu fabrikaların ve şehirlerin etrafında gelişkin ve toparlanmış bir proletarya oluşmamıştır....

"10- Yedi yüzyıllık ekonomik ve politik yaşamında, ocak devrini atlatarak birçok hükümet iyileştirmeleri ve düzenlemeleriyle karşı karşıya gelen ve bugünkü yönetim biçimi ve tarzıyla burjuva demokrasisine ayak basmış olan Türkiye'de sınıf savaşı, ilkel gelişim dönemini yaşamaktadır: Bugün Türkiye'de egemen ve yağmacı Antanta devletlerine karşı devam eden ulusal kurtuluş hareketine yoksul sınıfların katılması, 'düşmanın düşmanı' ile, yani yabancı kapitalizmin egemenliğine karşı, kendi içindeki vurguncu ve yağmacı küçük burjuvazi ile birlikte savaşım içeriğine bürünmektedir. ...Bununla birlikte bir taraftan emperyalistlere karşı yürütülen savaşın devamı, diğer taraftan özellikle toplumsal devrimin Avrupa'da yayılması, sınıf bilincinin olgunlaşması ve gelişmesini önemli biçimde etkileyerek Türkiye'deki hareketlerin toplumsal bir içerik almasına yardım etmekte ve sosyalizmi temel alan işçi ve yoksul köylü şuralar cumhuriyetinin kurulmasına uygun şartları hazırlamaktadır." (Bkz, Elinizdeki kitap, s. 38-40)

Aynı programın siyasal hedeflerinin, iktidar biçiminin tarif edildiği maddede şunlar söyleniyor:

"2- İşçi ve Köylü Sovyetleri Cumhuriyeti ise, emek sarfetmeksizin yaşayan asalak sınıflar hariç olmak üzere, halkın çoğunluğunu etrafında toplayarak, işçilerin kapitalistler tarafından soyulmasına son verecek her türlü çareyi sağlar. ... (Sovyetler Cumhuriyeti) sınıfları ortadan kaldırıp, her türlü savaş ve boğazlaşmayı özgür, aydın ve mutlu bir geleceğe doğru götürecek olan kapitalizm ve komünizm arasındaki geçiş dönemine ait geçici bir devlet biçimidir." (Elinizdeki kitap, s. 40)

Eklektizmin çamurunda at izi ile it izini birbirine karıştıranlar, bunda ne yenilik vardır diye sorabilir. Kuşkusuz ki, bu, ilgili çevrelerin geleneksel programatik bakışından bağımsız değildir.

Mevcut programatik bakışlardan TKP'nin farkı şuradadır:

Birincisi, programdan da görülebileceği gibi, kapitalist gelişmenin son derece zayıf olduğu 1920'lerde bile, TKP asgari program gibi, II. Enternasyonal kalıntısı bir bakışı savunmamaktadır. Daha da önemlisi, ekonomik gelişme düzeyinin, çağımızda program ve strateji belirlemede temel rol oynayamayacağının, devrim başladıktan sonra, ülkeler arasındaki ekonomik farklılığın, iktidarı sovyetler temelinde proletaryanın almasında önemini kaybedeceğinin ortaya konmasıdır.

İkincisi, iktidar hedefini sovyet cumhuriyeti olarak benimseyerek, proletarya diktatörlüğüne ön gelen bir iktidar aşamasını reddetmekte, sovyet cumhuriyetinin proletarya diktatörlüğü dışında bir iktidar biçimiyle bağdaşmazlığını ortaya koymaktadır.

Üçüncüsü, proletarya diktatörlüğünü kendi başına bir toplumun, sosyalist toplumun bir üst yapısı olarak değil, komünizm hedefine ulaşmada geçiş devleti olarak görmektedir. En açık ve ileri düzeydeki ifadesini Komünist Enternasyonal'in emperyalizm, proletarya diktatörlüğü ve burjuva demokrasisi, sovyet cumhuriyeti tezlerinde bulan, Ekim Devrimi sonrasında komünistlerin gerisine düşemeyeceği programatik temeller, TKP programını bugünün birçok programından farklı kılan temel niteliğidir.

TKP programı, bu politik sonuçlara, emperyalizmin niteliğinin, onun uluslararası bir sistem olmasının analiziyle ulaşmaktadır. Bu bakış, doğal olarak enternasyonalizm anlayışının, "ulusal" ölçekte başlayan devrimle, uluslararası çapta tamamlanacak olan komünist dünya devriminin diyalektik ilişkisine de yansıyor. Mustafa Suphi, bu duruma Program'ı sunuş konuşmasında şöyle dikkat çekiyordu:

"Toplumsal devrim gibi; devrimin bütün dünya burjuvazisi üzerindeki zaferinden çıkan komünizm uygulaması da evrensel bir içerik taşır. Bu üretim ilişkilerinin geçirdiği evrimin ve kapitalizmin tekelci aşamaya ulaşmasının kaçınılmaz sonucudur...." (Agk, s. 65)

Programın teorik bölümünde ise, aynı konu şu şekilde ele alınıyordu: *"5- Sınıf çatışması olarak özetlenebilecek olan işçi ve yoksul köylü devrimci hareketinin asıl özelliği, bu hareketin toplumsal ve enternasyonal karakterde olmasıdır. Dünyanın herhangi bir ülkesinde yaşayan, herhangi bir ulusa mensup işçilerin kapitalistlere aynı biçimde mahkum olmaları ve onlar tarafından ezilmeleri, aralarındaki dini, vatani ayrılığı son planda bırakarak, birleşmiş, kararlı ve devrimci -uluslararası- bir ulus doğmasına yolaçıyor.*

"6- Bugün yeryüzünde ulus ve devlet halinde yaşayan toplumsal oluşumların her birine mensup işçi, yoksul ve köylü kesimlerinin, burjuvazinin saldırganlığını temelinden yıkmak üzere son ve kesin kararlılık ve hazırlıkla sınıf savaşına girişmeleri, enternasyonal bir hareketi doğurmakla birlikte, ulusal çerçevede büyük fedakarlıkları gerektirmektedir; ki bu fedakarlıklar, ilerde üretimin özgür ve ortaklaşa esaslarda kurulmasıyla uygarlık ve refah açısından açıkça telafisi mümkün fedakarlıklardır.

"Kendi çerçevesi ve ulusu içinde bu fedakarlığı göze alamayanlar, uluslararası faaliyete girişme yeteneğini kaybederler. Sosyoloji ile devrimci sosyalizmi birbirine karıştırıp barışı ve barış içinde birlikte yaşamayı bir sonuç değil, belki bir araç olarak kullanmak isteyen hain sosyalistler, son ve kesin kavgaya gevşek bir içerik vermekten ve aynı zamanda devrimi burjuva saltanat ve egemenliğine satmaktan başka bir şeye hizmet etmiş olmazlar.

"7- Ezilen işçiler, kapitalistlere karşı sınıf çatışmasına girişince karşılarına bütün dünya burjuvazisinin varlığının dayanak noktası olan 'mülkiyet' sorunu çıkıyor. Aslında bir hak değil, bir hurafe olan bu kurumun yıkılması ve toplumsal yapıda varolan üretim araçlarının devlete aktarılmasıyladır ki, kapitalizmden doğan politik ve ekonomik her türlü zulüm ve baskılar ortadan kalkmış ve insan toplumunda kendi emeğiyle yaşayan her bireyin yaşam hakkı ve yaşama katılımı sağlanmış olacaktır; yani komünizmin kurulması ve sömürücü, gaddar ve yayılmacı şahıs ve devletlerin ortadan kaldırılması gerçekleşmiş ve nihayet bireyler gibi uluslar arasında da tam anlamıyla 'insanlararası' ve 'uluslararası' kardeşlik, birlik ve adalet şiarları yaşam bulacaktır." (Agk, s. 37-38)

TKP Programı'nın bu içeriği, Türkiye komünist hareketinin nasıl bir mirasa sahip olduğunu, ama bu mirasın sorumsuzca görmezden gelindiğini ortaya koyduğu kadar, o dönem dünya komünist hareketinin nasıl bir program ve strateji anlayışına sahip olduğunu da ortaya koymaktadır. TKP Programı, bu bakışla hazırlanan parti programları bakımından ender bir örneği temsil etmektedir.

Bilindiği gibi, Komintern'i oluşturan partiler, genellikle geçmişte II. En-

ternasyonal'e üye partilerden ya da bu partilerden ayrılarak partileşen örgütlerden oluşuyordu. Genellikle de, geçmiş programlarını revizyona tabi tutarak yeni programlar benimsemişlerdi. Bu durum, bu partilerin program sistematiğinin Komintern'in anlayışına uygun hale getirilmesinde sorunlarla yüzyüze bırakıyordu. TKP gibi yeni kurulan ve yeni bakışı programlarında yansıtan partiler ise enderdi, daha doğrusu, yeni anlayışı yansıtan programlar, şu an için bizim bilgimiz dışındadır. Tüm partilerin yeni anlayışa uygun programlar benimsemesi ise, Komintern'in de resmi programının ortaya konması sonrasına ertelenmişti. Dördüncü Kongre bu konuda, ilkesel kalkış noktaları anlamında bir karar kabul etmiş, program taslağının Beşinci Kongre'ye sunulmasını kararlaştırmıştı. Lenin'in ölümü ve arkasından gelen Bolşevik partideki iktidar kavgası, Komintern'e de yansımış, sözü edilen ilkesel esaslara dayanan program ise rafa kaldırılmıştı. Onun yerine, bu karara hiçbir atıf bile yapılmadan, Dördüncü Kongre'nin kararlaştırdığı ilkesel esasları inkar eden 1928 Programı ortaya çıkmıştı. Bu nedenledir ki, TKP Programı, Komintern'in geri kalmış ülkelerde program sorununa bakışını ortaya koyan, enternasyonal çapta önemi olan bir programdır.

TKP ve Kemalizm

TKP-Kemalizm ilişkisi, bu topraklarda TKP'nin değerlendirilmesinde en önemli noktaların başında gelmektedir. Bu nokta, genellikle Şefik Hüsnü dönemiyle ilişkilendirilerek tartışılmaktadır. Dolayısıyla, TKP'nin kuruluş dönemi politikası ciddi bir değerlendirmeye tabi tutulmadan, kuruluşundan itibaren tüm TKP'ye maledilerek uzlaşmacılık-sosyal şovenizm boyutuyla mahkum edilmektedir. Mustafa Suphi dönemi ise, TKP'nin Mustafa Kemal'in çağrısıyla yurda dönüşü ve arkasından önderlerinin katledilmesiyle ilişkili olarak eleştirilmektedir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, Mustafa Suphi dönemi ile, Şefik Hüsnü döneminin hem Kemalizm boyutuyla, hem de ulusal sorun boyutuyla bir süreklilik içinde değerlendirilmesi büyük bir haksızlık. Bu haksızlık, hem farklı koşulları hesaba katmayarak, hem de ulusal sorun boyutuyla farklı değerlendirmeleri gözardı ederek yapılmaktadır.

Koşullar farklıdır; çünkü, Mustafa Suphi dönemi, Türk ulusal kurtuluş savaşının doğrudan yaşandığı ve sonuçlanmadığı bir dönemi anlatmaktadır. Ş. Hüsnü dönemi ise, kurtuluş savaşının sonuçlandığı, burjuvazinin iktidarı ele geçirerek pekiştirmeye çalıştığı bir dönemdir.

Bu iki dönem farklı olduğu ölçüde, M. Kemal hareketine verilen destek de farklı bakışları ortaya koymakta ve farklı politik sonuçlar doğur-

maktadır.

Komünist politika bakımından, 1920 sonlarına kadar, bağımsız ve özgür örgütlenmenin var gücüyle ülke çapında yaratılmaya devam ettiği, propagandanın bağımsız bir biçimde sürdürülebildiği koşullarda, işgale karşı gelişen hareketin desteklenmesinde bir sorun bulunmamaktadır.

Ancak, Kemal hareketinin başta komünistler olmak üzere, tüm muhalif akımlara karşı saldırıya geçtiği, ulusal devletin ilan edilerek iktidarın pekiştirilmeye çalışıldığı koşullarda verilen destek, artık sınıf düşmanına karşı verilen bir desteğe dönüşür ki, bu kabul edilemez. İşte Mustafa Suphi ve Ş. Hüsnü dönemi TKP'sinin Kemalist harekete karşı tutumunda temel farklılık da buradadır.

Ne var ki, bu durum, TKP'nin, M. Kemal'in çağrısına uyarak ülkeye dönmede gösterdiği ihtiyatsız tutumu haklı çıkarmaz.* Burada yanlış, ülkeye dönme değil, hareketin neredeyse tüm önderliğini burjuvazinin insafına bırakan bir tutumla hareket edilmiş olmasıdır. Bu, hareketin bağımsızlığını korumadaki bir zaafa işaret etmektedir.

TKP'nin hem ulusal kurtuluş savaşımına destek vermek, hem de bu savaş içinde hareketin önderliğini ele geçirmek amacıyla, merkezini ülkeye taşıması yanlış değildi. Yanlış olan Kemalist hükümetin verdiği güvenceyi esas kabul ederek, neredeyse hareketin tüm önderliğinin, burjuvazinin kontrol ettiği kanallarla ülkeye dönmesidir.

---

* Ülkeye açıktan dönme konusunda, aslında Mustafa Suphi dahil, birçok TKP yöneticisinin tereddütü vardı. Ne var ki, bu tereddütler açıktan dönme kararının uygulanmasına engel olmamıştır. Açıktan dönme konusunda tereddütlü olanlardan biri de, daha önce İstanbul ve Anadolu'da komünist örgütlenme görevleri üstlenen enternasyonalist-devrimci Şerif Manatov'dur. Ş. Manatov, Mustafa Suphi'yi Türkiye'ye dönmemesi konusunda uyarır. Zaten Mustafa Suphi'nin de bazı tereddütleri vardır. Manatov, 1920 sonbaharında yapılan bu görüşmeyi şöyle aktarıyor.

" Suphi, Türkiye'ye gitmek fikriyle hastalanmış, fakat bir parça tereddüt ediyordu. Kemal tarafından benim mevkuffiyatım ve Türkiye'den nef'i olunmam meselesi onun tereddütünü daha artırdı.

-"Fakat ben Kazım Karabekir Paşa ile muhabere ediyorum. O beni davet ediyor, diyordu.

-"Türk Paşalarını siz bilmiyor değilsiniz. Onların sözüne inanmaya gelmez. Onlar eski kurtturlar diye benim tarafımdan edilen itirazdan sonra, -O halde bir parça bekleyelim dedi."

(Akt, Yavuz. Aslan, s. 286)

Manatov da Mustafa Suphilerle Kars'a kadar birlikte gelmiş, daha önceki faaliyetleri nedeniyle sınır dışı kararı olduğu için, sınırlardan geçememiş, buradan dönmek zorunda kalmıştır.

Öte yandan, TKP ileri gelenlerinden Süleyman Nuri de, TKP merkezinin bu şekilde Türkiye'ye gitmesine karşı çıkmış, "gidilecekse toptan ve açık olarak değil, ikişer, üçer ve gizli gidilmesini" istemiştir. (Yavuz Aslan, Türkiye Komünist Fırkası ve Mustafa Suphi, s. 289)

TKP, bir kısım sol çevrelerce iddia edildiği gibi, asıl olarak ulusal kurtuluş hareketine destek vermek amacıyla ülkeye dönüyor, bu anlamda bağımsız komünist kimliği bir kenara bırakıyor değildi. M. Kemal'in ortaya koyduğu, tüm etkinliklerin BMM'nin denetiminde yapılması koşulunu benimsememesi de bunu anlatıyordu. Kaldı ki, kongrede benimsenen program ve alınan kararlar, tarafların farklı yorumlarına kapı açmayacak kadar netti. TKP, gerek muhalefetin durumunu, gerek Sovyetlerin desteğini, gerekse de kendi örgütlülüğünü dikkate alarak hareketin önderliğinin ele geçirilebileceğini, bunun da en iyi bir şekilde ülke topraklarında yapılabileceğini hesap ediyordu. Hesap edilmeyen ise, tam bu koşulların, Kemalist hükümeti tedirgin ettiği ve bu koşulları ortadan kaldırmak, iktidarını güçlendirmek için, Kemalist hareketin her türlü tedbiri almak istediğidir. Dış koşullar bakımından da, Kemalist hükümet artık manevralar yapma, emperyalistlerle ilişkilerini geliştirme olanağına kavuşmuştu. Emperyalistler, Kemalist hareketin Sovyetlerle ilişkilerini kesmesi için bir yandan onun karşı karşıya olduğu riskleri ortaya koyuyor, öbür yandan ise, Kemalist hükümeti tanımaya hazır olduğunu bildirerek, komünist harekete karşı saldırıya geçmesini özendiriyordu. Kemalist hareket ise, en zor dönemin geride kaldığını düşünerek, emperyalistlere yaklaşmanın kendi çıkarlarına uygun olduğunu, bu çerçevede Bolşeviklerle farklı olduğunu göstermenin zamanının geldiğini düşünüyordu.

Bu koşullarda Kemalist hareket, başta komünist harekete karşı olmak üzere saldırıya geçti. Genç Türk burjuvazisi, hareketin önderliğini ortadan kaldırdığında, harekete en büyük darbeyi vuracağını biliyordu. TKP'nin toplu ülkeye dönüş kararı bunun için en iyi fırsattı.*

Öte yandan, TKP'nin Kemalist burjuva cumhuriyeti karşısında zaaflı tutumunda, Kemalist hareket karşısında beklentileri, beklentiler yaratacak deneyimsizliği de temel bir rol oynuyordu. TKP'yi oluşturan yönetici kadrolar, büyük ölçüde Kemalist hareket karşısında politik-örgütsel bakımdan ciddi bir donanımsızlık içindeydi. Bu donanımsızlığın en başta gelen yanı ise, sınıf savaşının ateşi içinde Kemalist hareketle yüzyüze

* "1920'nin son ayında, Anadolu solu özetle şu durumda idi: Yeşil Ordu Cemiyeti kapatılmış, üyeleri başka kuruluşlara dağılmıştır, bu grubun yöneticilerinin bir takımı Resmi T. K. P. içinde çalışmaktadır. Gizli T. K. P. (eski Yeşil Ordu'dan da bazı katılımlarla) Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası adı altında açığa çıkmıştır. Mustafa Suphi grubu Anadolu'da örgütlenmek umuduyla Kars'a gelmiştir, başka bir takım yerlerde de ufak sol akımlar filizlenmiştir. 1921'in ilk ayında ise bunların hepsi sona erdirilmiştir. Bu dönemde solun bastırılması, bir iç ve bir de dış etkene bağlı görünmektedir: Çerkes Ethem'in ayaklanması ile Londra Konferansının hazırlanması." (M. Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar, s. 242-243)

gelmemeleri, savaşım içinde pişmiş, buna uygun refleksler geliştirmiş olmamalarıydı.

Bunun önemi tartışılmazdır; devrimci bir hareket genelde ideolojik-programatik düzeyde ne derece gelişkin, doğru pozisyonda olursa olsun, örgütsel-politik olarak savaşım içinde pişerek, düşman karşısında sürekliliği olan bir politik savaşım hattı geliştirebilir. TKP'nin yoksun olduğu da buydu. TKP'yi oluşturan kadrolar, temel olarak iki ana kaynaktan geliyordu. Birincisi, Mustafa Suphi çevresinde savaş esirlerinin asıl kitlesini oluşturduğu Bakü grubuydu. İkincisi ise, eğitim için Avrupa'ya gitmiş, orada sosyalist eğilimleri benimsemiş, ülkeye döndükten sonra ise, İstanbul'da konumlanarak Kemalist kadro ve iktidarla dolaysız olarak yüzyüze gelmemiş Kurtuluş-TİÇSP çevresiydi.

M. Kemal ve yakın arkadaşları, Osmanlı'nın eğitiminden geçmiş, komitacılığı İttihat ve Terakki içinde içselleştirmiş kadrolardı. Bu kadrolar, Osmanlı'nın dağılması ve savaş içinde yenilgiye uğraması karşısında, geleneksel kimlikleri olan İttihat ve Terakki'ciliği öne çıkarmayı değil, aksine buna muhalif bir kimliği, ulusal kurtuluşçu, ideolojik olarak aydınlanmacılığı temel alan bir söylem geliştirmeyi tercih etmişlerdi. Daha önemlisi ise, istihbarat, ordu ve bürokrasi kurumlarını olduğu gibi devralmışlar, varlıklarını bunlarla özdeşleştirmişlerdi. Söylem olarak ise, yeni bir hareketi, burjuva ulusal devletin kuruluşunu sağlayacak bir politik hareketi geliştirmede, İttihat ve Terakki muhalifliğini öne çıkarmayı tercih ediyorlardı. Bunun üzerine, bir de iktidar olmuş Bolşevik hareketle iyi ilişkiler geliştirme tutumu binince, bu durum ciddi bir şekilde devrimci-komünist kadrolarda yanılsamalar yaratmıştı. TKP'yi oluşturan kadrolar İttihat ve Terakki iktidarını, onun yöntemlerini, devrimci hareketler karşısındaki konumlarını iyi biliyorlardı. Ancak Kemalist hareketi İttihat ve Terakki'den farklı bir akım olarak değerlendiriyorlardı.* Bu da geleneksel komplocu

* Burada bu durumun, tüm TKP kadroları için geçerli olduğunu söylemek de doğru olmaz. Bu değerlendirmelerden farklı bir tutumu, Eskişehir merkezli TKP'nin değerlendirmelerinde görüyoruz. 14 Temmuz 1920 tarihli Beyanname'de, hem İstanbul Hükümeti'nin, hem de Mustafa Kemal hareketinin politik konumu net olarak değerlendirilerek, TKP'nin tutumu açık bir şekilde belirlenmektedir.

"Sonuç olarak: Yukarıda zikrolunan gerekçelere dayanarak Türkiye Komünist Partisi, mevcut koşullarda: Bir tarafta despot, diğer tarafta aldatan iki siyasi oluşumun mevcut egemenler olduğuna, daha açık bir tabir ile bir tarafta İngiliz siyasetine alet olan Hürriyet ve İtilafçılar, diğer tarafta halk için onlardan hiç farkı olmayan ve fakat maske ile meydana çıkan eski İttihatçılar olduğuna kanaat ve bu kanaati resmen ilan ve her iki hükümetle hiçbir alakası olmadığını beyan eder." (Üstü Örtülen Geleneğimiz: TKP, s. 59)

Türk burjuvazisinin planları karşısında bir donanımsızlık doğuruyordu. Doğrusu bu gerçek, yaşanmadan, dişediş bir savaşım içinde düşmanı tanımadan görülecek bir durum da değildi. Bu dezavantajın yarattığı zaaf, TKP'nin de akıbetini belirleyen temel bir etkendi.

Zaaflı bir yan da, Suphilerin katledilmesinden sonra Komintern'in tutumunda ortaya çıkmıştı. Kemalist iktidarın, komünistler de dahil tüm muhalif akımların bastırılması politikasından sonra da, Komintern'in hiçbir şey yokmuş gibi destekleme politikasını devam ettirmesi, açık bir zaafı anlatıyordu. Bu zaaf, İkinci Kongre'de belirlenen, ulusal hareketi destekleme şartlarının gözardı edilmesi temelinde ortaya çıkıyordu. Destek, SSCB'nin devlet politikası bakımından anlaşılır olsa da, Komintern'in ilkeleri bakımından kabul edilemezdi.

Konumuza yeniden dönersek, şu söylenebilir: Koşullardaki farklılık hesaba katıldığında, Mustafa Suphi TKP'si ile Ş. Hüsnü TKP'sinin Kemalist harekete desteğinin aynı şey olmadığı rahatlıkla görülebilir. Kaldı ki, Ş. Hüsnü TKP'sinin Kemalist hareketle ilişkisini bir destek kategorisinde değerlendirmek de doğru değildir. Destek, bağımsız bir öznenin, bir başka özneye koşullu tutumunu ortaya koyar. Oysa Ş. Hüsnü TKP'si, bağımsız bir özne ve bağımsız bir politik hattın takipçisi olmaktan ziyade, Kemalist hareketle işbirliğini esas alıyordu.

Ş. Hüsnü TKP'si, burjuvazinin iktidarı açıkça eline geçirmesini, komünistler başta olmak üzere tüm muhalif hareketlerin, Koçkiri ayaklanmasının Kemalist hareket tarafından ezilişini görmezden gelmekle kalmadı, Şeyh Sait ayaklanmasının bastırılması için çıkarılan Takrir-i Sükun Kanunu'na da, "gericiliğe karşı olduğu"nu söyleyerek destek verdi. Orak Çekiç'te çıkan bir yazıda Kürt ayaklanmaları, dinci "yobaz"ların işi olarak suçlanarak, Kemalist burjuvazinin bastırma hareketine destek verildi. Yazı, "*Yobazların sarıkları, yobaz zümresine kefen olmalıdır.*" diyor ve devam ediyordu: *"Arkadaş, kara kuvvet, bizim de, burjuvazinin de düşmanıdır. Biz her şeyden önce bu düşmanı yenmeliyiz; burjuvazi ile ayrıca kozumuzu paylaşırız."* (Orak Çekiç, akt, TSET, s.159)

Bu kanunun, aynı zamanda kendisine yönelik bir baskı aracı olduğunu görmesi için çok beklemeye gerek kalmadı; aynı kanun TKP'nin ve işçi hareketinin ezilmesi için de kullanıldı.

Bunun ardından Ağrı isyanı da sessizce geçiştirildi. Dersim Ayaklan-

---

Bu tespitlerin, 10 Eylül'de kurulan TKP tarafından tümüyle paylaşılmadığı, en azından bu değerlendirmenin gereklerine uygun davranılmadığı da rahatlıkla söylenebilir.

ması'nın ezilmesi ise, TKP'nin en yetkili kalemlerince (R. Davos-İ. Bilen) "İsmet Paşa Hükümeti'nin feodal gericiliğe karşı en büyük zaferi" olarak kutsandı (Bkz. Komünist Enternasyonal Belgeleri'nde Türkiye Dizisi, 2. kitap, Aydınlık Yay.).

Halbuki TKP'nin ilk programı ulusal sorun konusunda* açıkça şunları söylüyordu:

"7. TKP değişik uluslara mensup devrimci işçi ve köylü sınıfları arasındaki eski düşmanlıkları kaldırmak için, aşağıdaki en kesin çözümlere girişir:

"a) Dil ve kültür açısından her ulusun tam özgürlüğünü sağlamak ve (eşitsizlikleri telafi etmek üzere) herhangi bir ulusa özgü her türlü ayrıcalığı ortadan kaldırır.

"b) TKP devlet örgütlenmesinde farklı uluslara mensup işçi ve köylülerin sovyet cumhuriyetlerinin kurulmasını kabul eder; 'özgür ulusların özgürce birliği' esasında olmak üzere federasyon usulünü tercih eder.

"c) TKP, işçi ve köylü sınıfları da tamamen ayrı ve bağımsız yaşama isteğini ifade eden akımlara kapılmış olan uluslar arasında, kanlı kavgalar çıkmasına yer vermemek için, bu gibi sorunların 'plebisit' usulüyle, genel oya başvurarak çözülmesi yolunda öncülük eder." (Bkz, Elinizdeki kitap, s. 41-42)

Ulusal sorun konusunda, TKP 1926 Programı da, görünüşe bakılırsa, burada ortaya konulan görüşleri tekrarlamakta, hatta daha net ifadelerle azınlıkların "Türkiye'den ayrılmak hakkı"nı savunduğunu ifade etmektedir. Ancak temel iki noktada belirgin bir farklılık bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, birinci program, uluslarar asındaki eşitliği sağlamak için bağımsız sovyet cumhuriyetlerinin federal birliğini tercih ettiğini söylerken, 1926 Programı, diğer ulusların birlik yönünde çabalarını sürdürmesi zorunluluğuna işaret ederek, ezilen ulusların hareketinin "hıyanet" şeklinde gelişebileceğine özel olarak dikkat çekmektedir. İkinci olarak

* Ulusal sorun konusunda, Türk ve daha çok da Kürt solunda Komintern sık sık haksız bir yere eleştirilmektedir. İlk dört kongre kararı sözkonusu olduğunda, bu eleştirilerin haksız olduğunu söylemek gerekiyor. İki nedenle haksızdı. Birincisi, Komintern'in İkinci Kongre'de belirlediği esaslar çerçevesinde, somut olarak desteklenecek politik hedefleri olan bir ulusal hareket ve örgüt yoktu. İkincisi ise, SSCB Kemalist hükümetle yaptığı anlaşmada, sınırlar içindeki uluslara kendi kaderini tayin hakkının tanınması gerektiğini açıkça ortaya koymuştu. Örneğin, 16 Mart 1921'de Türkiye ile Sovyet Cumhuriyetinin imzaladığı anlaşmada (Muhadenet Ahitnamesi), misak-ı Milli sınırlarını kabul ediyor, ama her ki tarafın da bütün milletler için kardeşlik ve kendi kaderini tayın hakkını serbestçe belirlemesi ilkesini tanıdıkları belirtiliyor. Bu durumda ilkesel bir yanlışlıktan değil, olsa olsa pratik olarak bir ilgisizlikten sözedilebilir.

ise, 1920 Programı, uluslar arasındaki sorunların "referandum" yoluyla çözüleceğini söylerken, 1926 Programı, "hıyanet" içinde olan veya olmayan hareketler ayrımı yaparak, bazı durumlarda ezilen ulusun hareketini karşısına alabileceğini açıkça ifade etmektedir.

Ayrıca, bu iki dönem arasında, ulusal harekete tutum konusunda, içinde bulunulan koşullar bakımından da ciddi farklar bulunmaktadır. 1920'de somut olarak Kürtlerin politik bir irade olarak ortaya çıkması gibi bir durum gündemde değilken, Ş. Hüsnü döneminde, Koçkiri ve Şeyh Sait ayaklanması başta olmak üzere, Kürtlerin ayrı bir politik irade ortaya koyduğu bir durum söz konusudur. Ş. Hüsnü TKP'si ise, bu ulusal hareketleri gerici, emperyalizmin kontrolünde hareketler olarak niteleyerek karşısına almıştır.

Türkiye Solunun TKP'ye Bakışı

Türkiye sol hareketinde, hemen herkes TKP'yi kendi geleneği içinde değerlendirse de, Mustafa Suphi dönemine ilişkin, kulaktan dolma ve üstünkörü bilgilerle yaklaştığını söylemek yanlış olmaz. Yapılan değerlendirmelerde, kökleşmiş önyargılar ve önemsememe dikkat çekmektedir. Bu sadece bugün karşılaşılan bir durum değil, kendilerini "eski tüfek" olarak niteleyen TKP kadroları nezdinde de görülen bir durumdur. Örneğin, Mustafa Suphi sonrası için, bir dizi isabetli değerlendirmeler yapan ve devrimci refleksleri dile getiren Hikmet Kıvılcımlı, Mustafa Suphi dönemi söz konusu olduğunda, gerçekle ilişkisi olmayan değerlendirmeler yapabilmektedir. TKP'nin kuruluş belgelerinden habersiz ve bilgisiz görünen H. Kıvılcımlı, sözde pratikten bakarak, TKP'yi anarşist bir akım, Mustafa Suphi'yi de "hayalci sosyalist" olarak bile niteleyebilmektedir. Şunlar söylenmektedir:

"Mustafa Suphi bir anarşist miydi?

"Bu noktada henüz elimizde yeterli vesika yok. İleride bu nokta da işlenirse açıklaşır. Fakat her hareketi dediğiyle değil, ettiğiyle ölçmek kaçınılmaz ise, Mustafa Suphi hareketini Hayalci Sosyalizmden ve Bakuninizm'den ayırdetmek hayli güçleşir." (H. Kıvılcımlı, Yol, s. 102)

Hikmet Kıvılcımlı, bu değerlendirmeyi yaparken temel olarak TKP'nin dışardan güçlerle, savaş esirlerine ve sovyet devletine dayanarak iktidarı almaya giriştiğini ve yenildiğini söylemektedir. Ayrıca düşmanı ve genel olarak sınıf ilişkilerini değerlendirmede de "gerçekçi" davranmadığını söylemektedir.

Hikmet Kıvılcımlı'ya göre, TKP'nin yenilgisinde dört temel etken vardır:

"1. Dünya ölçüsünde devrimde sırf dış yedek güçlere dayanmak.

"...Onbeşler için böyle bir parti yoktu. Onlar sırf dış güçlere: Proletarya Diktatörlüğüne dayandılar. O zaman, değil Şuralar Devrimini yapmak, hatta Demokratik Burjuva Devrimini geliştirmeye bile varamaksızın paşaların tuzağında mahvoldular.

"2. Bir memleket ölçüsünde objektif ve realist olamamak

"3. Öncü ölçüsünde gizli faaliyeti hiçe saymak

"4. Teşkilat yokluğu" (TKP'nin Eleştirel Tarihi YOL, s.106-108. Kıvılcım Yayınları 1978)

Bu nedenleri ise, şu cümlelerle toparlamaktadır:

"Onbeşlerde yeteri kadar devrimci hazırlık yoktu. Onbeşler, içinde ihtilal yaratmaya giriştikleri muhiti devrimci mücadele ile işlemiş değillerdi. O yüzden düşünceleri ne kadar enternasyonalci ve devrimci olursa olsun, yaptıkları, objektif olarak ve fatalman Blankici veya Bakuninci bir hareket şeklinde kaldı. Yani anarşik hareketten ileriye geçemedi. Ve Türkiye'de Paris Komunnası'nın ufak bir minyatürü oldu." (agk, s. 101)

"Bunların hiç biri yok iken, yani idare ve ordu Militarist burjuvazinin elinde iken, en ufak bir teşkilatı henüz mevcut bulunmayan halk tabakaları adına, ihtilale ve bir çeşit isyana girişmek, en sonunda: Mustafa Suphi'lerin başlarına geldiği gibi kışkırtılan kara halkın cahil taarruzları önünde 15 kişicik kalıp, Karadeniz'in mavi ve hırçın dalgaları arasında baltayla doğranmayı göze almak değil midir?...

"O zaman Mustafa Suphi ve yoldaşlarının karşısına Marksist Leninizm'in şu vazifesi çıkıyordu: Başlayan milli harekette ***Demokratik Burjuva*** *devrimini son haddine vardıraraktan proletarya devrimini ve Halk Şuralar iktidarını kurmak..."* (agk, s. 105)

Bu değerlendirmelerde TKP'nin kuruluş dönemini yaşamasına bağlı olarak kısmi doğruluk payları olsa da, gerçekte bu değerlendirmelerin, TKP gerçekliği ile bir ilişkisi yoktur. Önceki bölümlerde işaret ettiğimiz, bu kitapta ve diğer bir dizi kaynakta ortaya konan veriler, TKP'nin örgütünün olmadığının, tümüyle dış güçlere dayandığının ve gizli faaliyeti önemsemediğinin gerçekle bir ilişkisi olmadığını ortaya koymaktadır. Aslında bu ifadeler TKP'nin konumunu küçümsemenin yanısıra, TKP'ye karşı gösterilen sağ bir yaklaşımın da kanıtıdır. Özellikle de, onu "realist" olmamakla, savaşım sürdürülen ülkenin koşullarını bilmemekle suçlamak, arkasından ise, yapılacak olanın, "başlayan milli harekette Demokratik Burjuva devrimini son haddine vardır"mak olduğunun söylemesi bu noktadaki sağ yaklaşımın tipik bir göstergesidir. Ş. Hüsnü de dahil olmak üzere TKP'nin sonraki kuşakları, Mustafa Suphi TKP'sini, sovyetler temelinde bir proletarya diktatörlüğü hedefini benimsediği için, "anar-

şizm"le, "ütopiklik"le, "sol" culukla suçlamışlardır.

"Eski Tüfek"ler bunları söylerken, komünizm adına yeni yetme tarihçiler ise, kulaktan dolma bilgilerle, Mustafa Suphi TKP'sini, "sağ bir demokratik devrim" perspektifine sahip olduğu için eleştirmektedir. Burada eleştirilen, TKP'nin sözde demokratik devrimi savunması değil; aksine bunu savunmakla isabetli bir tespit yaptığı söylenmekte, ama bunu sağdan bir yoruma tabi tuttuğu, Kemalist iktidara karşı uzlaşıcı davrandığı, gizliliği küçümsediği ve tümüyle açığa çıktığı için TKP suçlanmaktadır. Bunu söyleyenlerin, bugünün EMEP'inin sözcüleri olduğu düşünüldüğünde ise, nasıl bir zavallılıkla yüzyüze olduğumuz daha iyi görülür.

Evrensel Basım Yayın'dan, Türkiye Solu'nun Eleştirel Tarihi-1 (TSET) adıyla ve İlhan Akdere-Zeynep Karadeniz imzasıyla çıkan kitapta TKP'nin konumuyla hiçbir ilişkisi olmayan değerlendirmelere yer verilmektedir.

Öncelikle yazarlar, TKP'nin komünist parti olup olmadığı konusu bir yana, o koşullarda bir komünist partisinin ülkenin geriliği nedeniyle kurulup kurulmayacağı konusunda net kanaatlere sahip değildir. Komintern kaynaklı bir bildiride*, *"yalnız başınıza savaşa devam edebilmek için, kendi halkçı ve köylü partinizi kurmaya çalıştığınızı biliyoruz"* ifadesinden hareketle şu yorum yapılmakta:

"...Temmuz ayında yazılan bu bildiri, Anadolu köylülerine, 'kendi halkçı köylü partilerinin' kurulmaya çalışmakta olduğunu bildiriyor: Burada kastedilen, TKP ise eğer, onun bir 'halkçı, köylü partisi' olarak değerlendirilmesi oldukça ilginçtir ve büyük ölçüde, Türkiye'nin nesnel koşulları, proletaryanın gelişme düzeyi ve ulusal kurtuluş mücadelesi içinde köylülüğün tuttuğu ağırlıklı yer göz önünde tutularak yapılan yerinde bir değerlendirmedir. Bu verili koşullar altında, TKP, modern tipte komünist prole-

* Sözkonusu olan, Komintern İcra Komitesi'nin Temmuz 1920 başında "İran, Ermenistan ve Türkiye'nin Ezilen Halk Kütleleri"ne başlıklı Açık Çağrı'sıdır. Burada şunlar söyleniyordu: *"Efendi ve beylerinizin bazıları kendilerini ecnebi sermayedarlara satmıştır, diğerleri sizi silah altına çağırıyor ve yabancı müstevlilere karşı dövüşmek üzere hazırlıyorlar: fakat bunlar da, ülkenizin idaresini kendi elinize almanıza, Sultanının tufeylilerine bağışladığı toprakları kendinize ayırmanıza, bu tarlalarda buğday yetiştirip beslenmenize izin vermezler. Ve yarın, ecnebi sermayedarlar efendilerinize daha iyi barış şartları teklif ederlerse, şimdiki önderleriniz, ecnebilerin yardımıyla, sizi yine tıpkı ecnebi ordularının işgali altında bulunan yerlerdeki arazi sahiplerinin ve eski memurların yaptığı gibi zincire vuracaklar... Anadolu Köylüleri! Yabancı istilacılarla dövüşmek üzere, şimdiden Kemal Paşanın buyruğu altına çağırıldınız; fakat biz aynı zamanda, Paşalar İtilaf yağmacılarıyla barış yapsalar bile, yalnız başınıza savaşa devam edebilmek için, kendi halkçı ve köylü partinizi kurmaya çalıştığınızı biliyoruz."* (Degras'tan aktaran M. Tunçay, TSA, s. 209-211)

tarya partilerinden farklı doğuş ve gelişme koşullarına sahip olacaktır ve ağırlıklı olarak Komintern'in işaret ettiği özellikleri taşıyacaktır." (s. 122. İkinci Baskı, Haziran 1996)

Bu değerlendirme TKP tarihinin tam bir çarpıtılmasını anlatmaktadır. Her şeyden önce burada belirtilen "köylü partisi" muhtemelen, Ankara'da kurulma hazırlıkları yapılan THİF'dir. TKP ise, bu tarihten çok önce, bu kitapta da yer verildiği gibi, 14 Temmuz 1919'da TKP kurucu komitesi kurarak Komintern'e üyelik kaydını yaptırmış bulunuyordu. Bu nedenle, en azından Komintern'in, TKP'nin komünist kimliği konusunda bir tereddütü yoktu.

Adı geçen kitapta TKP ile ilgili diğer bir çarpıtma ise, TKP'nin "demokratik devrimi" savunduğudur. TKP'nin köylülüğü temel alması olumlandıktan sonra şunlar söylenmektedir:

"Kurtuluş savaşının bir demokratik devrimle tamamlanabilmesi için, gene köylülüğün temel taleplerinin eksiksiz karşılanmasının zorunlu olduğu vurgulanmaktadır: 'Memlekete dalan yabancılara karşı kurtuluş savaşının başarıyla, demokratik devrimle sonuçlanabilmesi için, bu toprakların köylülere mutlaka verilmesi gerekir...' " (agk, s. 124)

Elinizdeki kitapta, TKP'nin programı ve programa temel olan Birinci Kongre belgeleri yayınlanmıştır. Okuma yazması olan herkesin görebileceği gibi, burada ne "demokratik devrim"den, ne de "asgari program"dan sözedilmektedir. Yazarların görüşlerine kanıt gösterdikleri alıntı ise, TKP'nin görüşlerini tahrif eden bir derlemeden alınmıştır.* Alıntının yapıldığı Mete Tunçay'ın Türkiye'de Sol Akımlar kitabında yer alan satırlar, orada da açıklandığı gibi, ikinci ve üçüncü elden kaynakların özetlenmesinden ibarettir. Mete Tunçay, daha sonra "Eski Sol üzerine Yeni Bilgiler" (ESYB) kitabında ise, orijinal kaynaklara yer vermekte ve tam da sözü edilen konuda eksikliği giderdiğini söylemektedir. Bu kitaptan yazarların habersiz olduğu da söylenemez. Çünkü, TSET kitabının yayınlanış tarihi 1996 (1. Baskı, 1994), oysa ESYB kitabının yayınlanma tarihi 1982'dir. Bu kitaba bakma zahmetinde bulunmadan, TKP konusunda iddialı laf edenlerin ise, ciddiyetinden söz edilemez.

Aynı kitapta, TKP kuruluşuna ilişkin başka çarpıtmalar da yapılmaktadır. Burada tüm bunlara yanıt vermek olanaklı değil, biz çarpıcı bir örnek vermekle yetineceğiz. TKP ile ilgili yapılan çarpıtmaların başında geleni, Mustafa Suphi'nin 1920 Ocak'ında Yeni Dünya'da yayınlanan, "BMM Hükümeti ve TKP" başlıklı bir makalede söylediği sözlerdir. Bütün-

* Bak. Mete Tunçay, Türkiye'de Sol Akımlar (3. Baskı 1978), s. 218-224 arası.

lüğünden koparılarak, TKP'nin "iktidar perspektifinden yoksunluğu"na, "uzlaşıcı"lığına kanıt gösterilen paragrafta şunlar söylenmektedir:

"Memlekette, mazlum ve işçi, fakir ve işsizler çoğunluk teşkil etseler de, sanayiin ilkel bir halde olması nedeniyle, amelenin proleter teşkilatına sahip olmadığı ve buralarda toplanmış olmadıkları görülmektedir. Ve yine bu itibarladır ki, Komünist Fırkası, mevcut koşullarda devrimi yapacak ve idareyi ele alacak büyük bir hükümet partisi şeklinde/niteliğinde ortaya atılamaz. ...Demek ki toplumsal devrim karşısında Türkiye Komünist Fırkası'na düşen görevi, yağmacı emperyalizmin bütün baskılarına rağmen ayaklanıp varlıklarını ispat eden Anadolu ayaklanmacılarına ve ayaklanmacıları temsil eden Büyük Millet Meclisi Hükümetine samimiyetle yardımcı olmak ve Anadolu'daki bu hareketi doğunun diğer mazlum ve medeni millet ve hükümetlerine bir örnek olarak göstermek olarak özetleyebiliriz." (Mustafa Suphi, Yaşamı, Yazıları, Yoldaşları, Sosyalist Yay. s. 95, 1992)

Bu aktarmayı yapan TSET yazarları, üst perdeden şu değerlendirmeyi yapmaktadır: *"Burada söylenenlerin, komünistlerin bağımsız siyasi bir inisiyatifle kurmaya çalışacakları bir demokratik hükümetin asgari hedefleri olarak yorumlamak olanağı yoktur."* (TSET, s. 136)

Yukarıda aktardığımız Mustafa Suphi'nin değerlendirmeleri, birçok grup ve kişi tarafından da çarpıtılarak aktarılmaktadır. Birincisi, bu değerlendirmeler, Mustafa Suphi'nin ulusal kurtuluş savaşının başlangıcındaki (1920 başı) tutumunu ifade etmektedir. Bu anlamda bu değerlendirmeyi TKP'nin tutumu olarak nitelemek doğru olmaz. İkincisi, Mustafa Suphi bu yazısında, Anadolu'daki hareketin Bolşevizm'in ve Ekim Devrimi'nin doğrudan etkisiyle ortaya çıktığını, bu ve Doğu'daki diğer ulusal kurtuluş hareketlerine Komintern'in koyduğu esaslar üzerinden bakılması gerektiğini söyleyerek tutumunu belirlemektedir. Yukarıda aktarılan alıntının hemen üstünde, komünist hareketin, bir azınlığı temsil etse de, Komünist Enternasyonal'in bir parçası olarak görevinin, "yeryüzündeki toplumsal devrimin" başarılması olduğunu ifade etmektedir. Üçüncüsü ve en önemlisi ise, yazının tümü esas alındığında, komünist hareketin zayıflığının giderilmesinin önemine işaret edilmekte, kolay yoldan başarı kazanmanın olanaksızlığının altı çizilmekte ve komünistler sorumluluğa çağrılmaktadır. Yukarıdaki alıntının altında, "bunun dışında, Türkiye Komünist Fırkası'nın halka karşı bir çok borçları ve sorumlulukları vardır" denilerek, yazı şu cümlelerle bitmektedir:

"Aydın ve devrimci gençlerimiz, beyaz yakalı frenk gömleklerini ve parlak kılınçlarını omuzlarından atarak eli nasırlı mazlum halkımızın arasına girerler ve Komünist Fırkası saflarında bütün yaşam ve varlıklarını çaresiz,

talihsiz işçi ve çiftçilerimizin açlık, karanlık ve kulluktan kurtulmaları yolunda feda ederlerse halkımız gerçek ve toplumsal devrime doğru yükselecek, memleketin yağmacılar elinden kurtulması sağlanacak ve böylece komünistler doğuda büyük bir işçi partisinin temsilcisi sıfatıyla uluslararası devrimciler arasında saygın bir yer tutmaya hak kazanacaktır. ...Yukarıda gösterdiğimiz esaslara aykırı olarak büyük teşebbüsler peşinde, hegemonyal işler görmek ve hazıra konmak isteyen herhangi bir komünist, mensup olduğu fırkanın takip ettiği yoldan çıkan ve böylece fırkaya itaat etmeyen bir başıbozuktur." (agy, s. 95-96)

Bu değerlendirmelerin toplamı, kimilerinin iddia ettiği gibi, Mustafa Suphi'nin kendi konumu konusunda "gerçekçi" olmadığını değil, tam tersine ne derece gerçekçi olduğunu ortaya koymaktadır. Mustafa Suphi, bu yazıda kolay yoldan başarının olanaksız olduğuna, ama bağımsız kimliğin korunması, hareketin önderliğinin kazanılması ve ulusal kurtuluş hareketinin "toplumsal devrim" düzeyine yükselmesi için, komünistlerin ne kadar çok çalışması gerektiğine dikkat çekmektedir.

Türkiye'deki Devrimci Gruplar Program-Strateji Sorununda Şefik Hüsnü TKP'sinin İzinde Yürüyor

Ş. Hüsnü TKP'si, mevcut burjuva egemenliğini karşısına alan devrimci bir hareket değil, burjuva demokratik devrimi tamamlama misyonunu burjuvaziye bırakan, kendine ise, soldan muhalefet yaparak burjuvaziyi teşvik eden, "Yeni devlet makinasının eksikliklerini tamamlama"yı misyon olarak benimseyen bir partiydi. Başta 1926 Programı olmak üzere, Ş. Hüsnü'nün dile getirdiği görüşler, TKP'nin kuruluş ilkelerinden bir geriye düşerek kopuşu ortaya koymaktadır. O bu görüşlerini defalarca dile getirdi; şu kısa değerlendirmeler bile onun Kemalist burjuvazi karşısındaki konumunu yeterince aydınlatıyor.

"Gelişen burjuva devriminin henüz sona ermediğini unutmamak gerekir" diyen Ş. Hüsnü, bu değerlendirmenin doğal sonucu olarak, burjuvazinin bir kısım tereddütler taşıdığını söylüyor ve işçi sınıfının misyonunu şöyle belirliyordu:

"Bu tereddütleri gidermek, Cumhuriyet Hükümetini ileri atılmaya teşvik etmek ve zorlamak bulunduğumuz dönemde işçi sınıfının ihmal edilemeyecek bir görevidir." (İşçi Sınıfı Cumhuriyet Hakkında Ne Düşünüyor, Aydınlık, 21 Mayıs 1924. Ş. Hüsnü, Yaşamı, Yazıları, Sosyalist Yay. s. 150)

"Kazanılmış hakları eylem ve uygulama alanına aktarmak için birinci ve üçüncü siyaset (Kemalistler ve sosyalistler-Red) *uzun süre el ele hareket edebilecek..."* (Ş. Hüsnü, Seçim ve Yoksul ve Orta Halli Sınıflar, Agk, s.139)

"Bütün geri ülkelerde burjuva halkçılığını eylem alanına çıkarmak ve derebeylik artık ve döküntülerini silip süpürme işini, henüz kapitalistleşmemiş genç burjuvazinin üstüne alacağı deneyle sabit olmuştur." (Ş. Hüsnü, Türk Burjuvazisinin Aile Kavgaları, Agk, s.156)

Bu yaklaşım doğal olarak onun programatik bakışını da belirliyordu. Nasıl ki, 1928 Programı, III. Enternasyonal açısından Leninist devrim anlayışından köklü bir kopuşu ifade ediyorsa, bu kopuşu hemen tüm seksiyon partilerinde de görmek olanaklı. Bunun en somut ifadesini, 1920 TKP Programı'nın yerine geçirilen ve III. Enternasyonal Yürütmesi bakımından hiçbir değişiklik yapılmadan benimsenen, Şefik Hüsnü'nün mimarı olduğu, adına "Çalışma Programı" denilen 1926 Programı'nda görüyoruz. Değişiklik ise, en çarpıcı bir şekilde, emperyalizm ve enternasyonalizm kavrayışında, asgari program fikri ve iki aşamalı devrim anlayışının yeniden hortlatılmasında görülüyor.

Program'ın iktidarın niteliği, sınıf bileşimi ve görevlerinin anlatıldığı ilk maddesinde şunlar söyleniyor:

"Türkiye Komünist Partisi, Komünist Enternasyonal'in bir şubesi sıfatıyla...Böylece ve aynı zamanda işçi ve köylülüğün bir sovyet idaresi şeklinde kendi diktatörlüklerini gerçekleştirmek için gerekli şartları hazırlar. Ancak böyle bir diktatörlük, burjuva halk devriminin görevlerini yerine getirebilir (=Ancak bu diktatörlük milli demokratik devrimi gerçekleştirebilir) ve bu devrimin kazançlarını düzenleyebilir." (TKP 1926 Programı. Ş. Hüsnü, Yaşamı ve Yazıları, s. 255, Sosyalist yayınları)

"Burjuva halk devrimi" kavramı, tam da bu dönemden sonra, sadece TKP'nin değil, ardılı solu da burjuva demokrasisine bağlayan tılsımlı bir sözcük olarak işlev gördü.

Şefik Hüsnü, 1928 Programı'nın benimsendiği, Fahri takma adıyla delege olarak bulunduğu Altıncı Kongre'de program tartışmaları sırasında yaptığı konuşmada, adeta 1920 Programı'nın neden değiştirildiğini izah ediyordu. Bu konuşmada, bir yandan Türkiye'de proletaryanın bazı Balkan ülkelerinden de gelişkin olduğunu; ama öte yandan da, TKP'nin önceki dönemde "sekter" ve "aşırı sol" hatalar işlediğini söylüyordu:

"Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi'nin ayrıntılı raporunda da açıkça anlaşılacağı gibi, Türkiye'deki proletarya kitleleri hatta bazı Balkan ülkelerindekinden bile hem biraz daha gelişmiştir hem de hatta sayıca daha büyüktür." (3. Enternasyonal'de Devrim Aşamaları, s.127. Dönüşüm Yay.)

"Bunların yanı sıra, (TKP-Red) *sadece çok gelişmiş kapitalist ülkelerde atılabilecek şiarlar atarak, başka aşırı sol hatalar da işledi. Türkiye bir*

burjuva devriminden geçmiştir. Ne var ki, bu devrim, burjuva-demokratik devrimin bütün görevlerini çözmemiştir....İşte bu yüzden, Türkiye proletaryasının önünde ancak, işçi-köylü diktatörlüğünden proletarya diktatörlüğüne geçme görevi durabilir." (agk.s.130-31)

Şimdi tüm bunlardan sonra, "Şefik Hüsnü revizyonizmi"ne ateş püsküren ve Mustafa Suphi TKP'sinin mirasçısı olduğunu iddia edenlerin, program sözkonusu olduğunda, gerçekte kimin izinde olduklarını ve bunun enternasyonal çapta kaynaklarını görmek zor olmasa gerekir. Şefik Hüsnü oportünizmini reddettiğini, ama III. Enternasyonal'e tüm tarihi boyunca sahip çıktığını iddia edenlerin kendi içinde tutarlı olması için, gerçekte III. Enternasyonal'in Lenin sonrası kavrayışıyla hesaplaşmaları gerekiyor. Gerçek olan şudur ki, TKP mirasçısı olduğunu iddia edenler bugün demokratik devrim program ve stratejisini savunanlar, demokratik devrim stratejisinin yerine "sosyalist devrim"i geçirerek, "Bağımsız sosyalist Türkiye"yi bir yenilik olarak sunanlar, 1920 TKP'sinin değil, ne kadar aralarına farklılık koyarlarsa koysunlar, yöntemsel yaklaşım ve sonuçlar bakımından Ş. Hüsnü'nün izinde yürümektedirler.

***

Bu kitabı yayınlamakla, komünist hareketin bu topraklardaki köklerinde açıklığa kavuşma sorununda önemli bir adım attığımız görüşündeyiz. Kitap, günümüz Türkçesine uygun olarak dili sadeleştirilen, orijinal haliyle çeşitli kaynaklarda yayınlanmış TKP Kuruluş Kongresi belgelerinden, 1920 Temmuzunda Ankara-Eskişehir merkezli TKP'nin iki temel belgesinden, Mustafa Suphi'nin bazı konuşma ve yazıları ve Mustafa Suphi portresinden oluşmaktadır.

Kitabın yayınlanmasıyla birlikte, üstü örtülen komünist geleneğimizin temel taşı olan belgeler, herkesin anlayacağı bir dille yeniden devrimci militanların ilgisine sunulmuştur. Komintern'in, onun üyesi TKP'nin izi üzeriden, devrimci önderlik eksikliğini giderme amacındaki komünistler için, TKP belgeleri önemli bir silahtır. Bunun hakkını vermek, köklerimize dayanarak, onların eksikliğini ve zaafını aşmak ise, günümüz komünistlerinin başlıca görevini oluşturuyor.

Tohum Yayıncılık
Eylül 2003/ İstanbul

ÜSTÜ ÖRTÜLEN GELENEĞİMİZ: TKP
-Belgeler-

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ PROGRAMI

(1920 yılında, 10-16 Eylülünde Bakü'de toplanan Türkiye Komünist Örgütleri Birinci Kongresinde kabul edilmiştir)

İLKE VE ESASLAR

1. Sınır ve ulus tanımayan fabrika sanayinin yeryüzünde ortaya çıkışı ve hakimiyeti ile küçük ve ulusal sanatlar ortadan kalkmaya başladıktan sonra, sermaye, fabrika sanayine sahip olan burjuvazinin elinde yoğunlaşarak genel/egemen bir hal alıyor. Sanayi üretim, kişisel girişim özelliğini kaybederek, yeni ortaya çıkan ekonomik koşullar, üretimin şahsi mülkiyetten ortak mülkiyete geçmesini kolaylaştıracak bir durum alıyor. Böylece Avrupa ve Amerika'da üretim, birçok büyük şirketler, tröst ve karteller aracılığıyla "sermayedarlar tekeli" haline gelince, bu ülkelerde ekonomik güç gibi siyasal egemenlik de fabrika sahipleri, bankerler ve büyük mülk ve toprak sahipleri eline geçiyor ve bu sömürücü ve hırs sahibi sınıflar, bütün insanlığın geleceğiyle oynamaya başlıyor. Küçük sanatkarlar, işlerini geliştirmekten, köylüler, topraklarını işletmekten aciz bir halde yaşamın en ağır gereksinimleri altında eziliyorlar ve giderek yoksullaşarak kol kuvvetlerini iş pazarına çıkararak fab-

rika ve kara toprak gündelikçileri haline geliyorlar. Böylece gündelikçiler (proletarya) sürekli olarak şehir ve köylerde artarak, fabrika sahibi ve gaspçı sermayedarlara karşı düşman bir sınıf haline geliyor ve sınıfsal bir his ve terbiye ile faaliyetlerinde örgütlülüklerini giderek güçlendiriyorlar. Hükümeti elinde tutan zengin sınıf ise, mükemmelleşmekte ve mükemmelleşerek güçlenmekte olan işçi halka karşı baskılarını artırdıkça artırıyor.

2. Avrupa ve Amerika'da ortaya çıkan sermaye tekelinin etrafındaki mali ve itibari işlemlerin hayret verecek tarzda artması, sonuçta sanat, ticaret ve genellikle banka sermayesinin de artarak büyümesi ve metropollerde yoğunlaşması, itibar tahvillerinin toplu miktarda piyasaya sürülmesine neden olarak sermaye uluslararası dolaşıma giriyor.

Sömürgeciliği gündeme getiren sermayenin içinden geçtiğimiz döneminde ise, bütün dünya piyasaları gibi, ülke ve ulusların sermayedar devletler arasında görünüşte değişik nedenlerle paylaşıldığı görülüyor. Gerek başlangıçta ve gerekse doğrudan doğruya savaş aracılığıyla amaca ulaşmak için kara ve deniz savaş kuvvetlerinin büyük miktarda artmasından oluşan militarizmin ortaya çıkardığı harcamalar o derece büyüyor ki, bu yolda daha fazla artışa, halkın daha fazla sabrı kalmadığı gibi, tutulan bu yoldan sermayenin geriye dönmesi de olanaklı değildir.

Karanlık ve açlık içinde yaşayan milyonlarca insanı bu sefaletten kurtaracak ve uygarlığı yeryüzünde yaymaya ve yerleştirmeye hizmet edecek olan milyarlar değerindeki bu teknik ve üretici güçlerin yokedildiği, bir kenara atıldığı bu dönemde, Türkiye ve İran gibi yarı-sömürge ve Hindistan gibi tam sömürge durumunda olan zayıf ve yoksul ülkelerin -emperyalist devlet ve ülkelerin çıkarlarına uygun olarak- ekonomik ve uygarlıkça tahrip edilmesine ve esir alınmasına doğru düzenli bir şekilde ilerleniyor. Bu gibi ülkelerde çıkış noktaları oluşturacak kara ve deniz yollarının ele geçirilmesi etrafında olağanüstü ve dünya çapında savaşlar ve facialar ortaya çıkarılıyor ve böylece, bir veya diğer ulus ve ülkelerde yaşayan milyonlarca işçi ve köylü sefalet içinde yokediliyor. Ki, bütün bu durumlar, sermayenin en son yarım yüzyıldır ortaya çıkardığı yayılma-

cılık devrinin (emperyalizmin) doğrudan sonuçlarıdır.

3. Sermaye sınıfı, üretimi tekelci hale getirmekle maddi bakımdan gücünün ve geleceğinin en yüksek sınırına varmış ve fakat aynı zamanda ortaya çıkışında sahip olduğu üretici güçlerdeki geliştirici özelliğini kaybetmiştir. Burjuvazinin ortaya çıkış devrinin başlangıçlarında serbest dolaşım ve rekabet, insanlar arasında girişim ve yardımlaşmaya yardım etmiş, üretim ve nakil araçlarının gelişmesi millet ve ülkeler arasında iletişimin gelişmesine hizmet etmiş ise de, şimdi üretim birimlerinin birleşmeleri ve sermayenin ekonomik alanda mutlak hakimiyetini sağlayacak şekilde ortaya çıkan tekelleşme, tam bir hakimiyete ve zorbalığa neden oluyor. Bu tekellerin eline geçen kara ve deniz yolları ise, ucuza alınan hammaddeleri, kalitesiz ürünler haline getirerek satan büyük soyguncu çetelerinin mallarının taşınmasından başka bir işlev görmüyor.

Doğrusu sermayenin son mutlu döneminde Avrupa ve Amerika'da ortaya çıkan ekonomik bunalımların önü alınmayarak üretken işçilerin tekelci hakimiyet altında ezilip azaltılmasına çalışılması; Asya ve Afrika'nın geri kalmış ülkelerinde küçük üretimin imha edilerek, yerine büyük ölçekli üretimin geçirilmemesi ve sanayinin ortaya çıkması ve gelişmesi ile sıkı bir ilişkisi olan tarımın bu yüzden geri kalması; aynı zamanda uyuşturucu, fahişelik ve hurafeliği besleyen her türlü kurumların ortaya çıkması; dolayısıyla halkın ekonomik ve uygarlık bakımından gelenek ve ahlaki olarak aşağılanmasına çaba sarf edilerek, nüfusun kısmen oldukları yerde ortadan kaldırılmasına, kısmen ise, başka ülkelere göç etmesine neden olunması; sonuç itibarıyla insanlık aleminin büyük bir kısmını temsil eden bu memleket ve ülkelerde sağlıklı yaşam ve uygarlık bakımından gelişme olasılıklarını tamamen ortadan kaldırmaktadır. Bütün bunlar geçmişte Avrupa ve Amerika'da mevcut uygarlığın doğmasına yol açan kapitalizmin son döneminde, artık kendi yarattığı uygarlık ürünlerin de ortadan kaldırarak tamamen gerici ve yıkıcı bir içeriğe büründüğünü ispat etmektedir. Sermaye egemenliği koşullarında, tarihin bu cereyanını durdurmak veya geriye çevirmek mümkün değildir.

4- Burjuvazinin üretim araçları nasıl derebeylik dönemindeki

tarihi şartlar için ortaya çıkmış, eski yaşayış biçim ve kanunları zulüm ve sefaleti artırmaya neden olduğunda, bu devir nasıl kendiliğinden yıkılıp gitmiş ise, şimdiki burjuva egemenliğini yıkacak neden ve dinamikler fazlasıyla artarak tüm toplumu sarsmış bulunuyor. Aslında yukarıda ortaya konulduğu gibi, tekelciliğin bütün boyutlarıyla ekonomik bir hakimiyeti ve keyfi bir baskının egemenliğini sürdürmesi, bunun sonucunda ortaya çıkan her türlü savaş ve bunalımın sadece mal ve insanları değil, üretimi sürdürecek bütün çözümlerin de bozulup ve ortadan kaldırılması, büyük mülkiyet ve birikim haklarının, bu haklara sahip olmayan insanlık kitlesinin birikmiş değerlerinin korunmasına da engel olunmasını ve bununla beraber, işçi sınıfı bir taraftan açlık ve sefalet içinde yok edilirken, diğer taraftan eski düzeni ayakta tutmak için zorla işletilip silahlandırılması suretiyle, yıkıcı-düşman kuvvetin kendiliğinden yetişip ortaya çıkması, artık sermayenin ve burjuva yönetim biçiminin ve hukukunun toplumun gereksinimlerini tatmin etme güç ve yeteneğine sahip olmadığını göstermektedir.

Yıkılan Rusya imparatorluğu topraklarında kalıcı olarak, Almanya, Avusturya, Macaristan ile Asya'nın bazı ülkelerinde kısmi ve geçici olarak da olsa, işçi ve yoksul köylü halkın hakimiyeti ele alması, İtalya, İngiltere, Fransa ve Amerika proletaryalarının ise, bu harekete yönelişleri, yeryüzünde burjuva egemenliğinden proletarya iktidarına geçiş devrini temsil eden toplumsal devrimin başladığını somut ve açık kanıtlarla ortaya koymaktadır.

5- Sınıf çatışması olarak özetlenebilecek olan işçi ve yoksul köylü devrimci hareketinin asıl özelliği, bu hareketin toplumsal ve enternasyonal karakterde olmasıdır. Dünyanın herhangi bir ülkesinde yaşayan, herhangi bir ulusa mensup işçilerin kapitalistlere aynı biçimde mahkum olmaları ve onlar tarafından ezilmeleri, aralarındaki dini, vatani ayrılığı son planda bırakarak, birleşmiş kararlı ve devrimci -uluslararası- bir ulus doğmasına yolaçıyor.

6- Bugün yeryüzünde ulus ve devlet halinde yaşayan toplumsal oluşumların her birine mensup işçi, yoksul ve köylü kesimlerinin, burjuvazinin saldırganlığını temelinden yıkmak üzere son ve kesin kararlılık ve hazırlıkla sınıf savaşına girişmeleri, enternasyonal bir

hareketi doğurmakla birlikte, ulusal çerçevede büyük fedakarlıkları gerektirmektedir; ki bu fedakarlıklar, ilerde üretimin özgür ve ortaklaşa esaslarda kurulmasıyla uygarlık ve refah açısından açıkça telafisi mümkün fedakarlıklardır.

Kendi çerçevesi ve ulusu içinde bu fedakarlığı göze alamayanlar, uluslararası faaliyete girişme yeteneğini kaybederler. Sosyoloji ile devrimci sosyalizmi birbirine karıştırıp barışı ve barış içinde birlikte yaşamayı bir sonuç değil, belki bir araç olarak kullanmak isteyen hain sosyalistler, son ve kesin kavgaya gevşek bir içerik vermekten ve aynı zamanda devrimi burjuva saltanat ve egemenliğine satmaktan başka bir şeye hizmet etmiş olmazlar.

7- Ezilen işçiler, kapitalistlere karşı sınıf çatışmasına girişince karşılarına bütün dünya burjuvazisinin varlığının dayanak noktası olan "mülkiyet" sorunu çıkıyor. Aslında bir hak değil, bir hurafe olan bu kurumun yıkılması ve toplumsal yapıda varolan üretim araçlarının devlete aktarılmasıyladır ki, kapitalizmden doğan politik ve ekonomik her türlü zulüm ve baskılar ortadan kalkmış ve insan toplumunda kendi emeğiyle yaşayan her bireyin yaşam hakkı ve yaşama katılımı sağlanmış olacaktır; yani komünizmin kurulması ve sömürücü, gaddar ve yayılmacı şahıs ve devletlerin ortadan kaldırılması gerçekleşmiş ve nihayet bireyler gibi uluslar arasında da tam anlamıyla "insanlararası" ve "uluslararası" kardeşlik, birlik ve adalet şiarları yaşam bulacaktır.

8- Toplumsal devrim gibi devrimin burjuvaziye karşı galip gelmesi ve zafer kazanmasından doğan komünizm uygulaması da dünya çapında bir içerik taşır. Tarih gösteriyor ki, yeryüzünde yaşayan toplumsal oluşumların bir kısmı derebeylikten burjuvazi dönemine yeni giriyor. Diğer kısmı burjuva devrine girmiş, proletarya hareketinin değişik evrelerini yaşıyor. Üçüncü bir kısmı ise, burjuvazi döneminden, proletaryanın egemenlik dönemine geçmiş bulunuyor. Ulusların içinden geçmekte oldukları ekonomik gelişimin, tarihi ve politik koşulların, toplumsal devrimin bir an evvel başlaması ve yaygınlaşmasında, büyük bir ilişkisi olmakla birlikte, devrim başladıktan sonra, ulus ve ülkeleri birbirinden ayırmak doğru değildir. Bugün proletaryanın egemenlik dönemine ayak basmış

Rusya'da komünizm icraat ve uygulamalarının başarısı ekonomik olarak ilerlemiş diğer batı ülkelerindeki toplumsal devrimin ortaya çıkışına bağlı olduğu kadar, bütün batıda yaygınlaşacak komünizm uygulamasının da ekonomik olarak daha farklı evreler gösteren doğudaki devrimci hareketle ilişkisi çok önemli ve yaşamsaldır. Doğu ve batıdaki bu hareketler dünya ekonomisinin özünde burjuva saltanatı ve yayılmacılığın tekelci bir karakter almasından dolayı, birbirlerinden doğar ve birbirlerini tamamlarlar.

9- Genellikle doğu ülkelerine oranla politik ve ekonomik bakımdan oldukça gelişmiş olan Türkiye'de, fabrikacılık tam anlamıyla gelişmemiş ve memleketin değişik yerlerine serpilmiş bazı fabrikalar olmasına rağmen, bu fabrikaların ve şehirlerin etrafında gelişkin ve toparlanmış bir proletarya oluşmamıştır. Türkiye, bugün Avrupa ve Amerika'ya gönderilen ham madde ve madenleri çıkaracak ve bunları bozulmaktan kurtarıp kolaylıkla taşıyacak sanayi yapısıyla, maden ve ulaşımda çalışan yüz binlerce küçük üretici ve yoksul işçilerin, tarla ve bahçelerde sabahtan akşama kadar alın teri dökerek en zorunlu gereksinimlerini temin etmekten yoksun kalan köylülerin, dünyaya hakim hükümet ve devletlerin yumruğu altında ömürleri tükenen milyonlarca işçi ve köylüden oluşan askerlerin ve en son, şehir ve köylerde her türlü üretim araçlarından yoksun işsiz ve gelecek ümidini kaybetmiş bir yoksul sınıfın yaşadığı bir ülkedir.

10- Yedi yüz yıllık ekonomik ve politik yaşamında, ocak devrini atlatarak birçok hükümet iyileştirmeleri ve düzenlemeleriyle karşı karşıya gelen ve bugünkü yönetim biçimi ve tarzıyla burjuva demokrasisine ayakbasmış olan Türkiye'de sınıf savaşı, ilkel gelişim dönemini yaşamaktadır: Bugün Türkiye'de egemen ve yağmacı Antanta devletlerine karşı devam eden ulusal kurtuluş hareketine yoksul sınıfların katılması, "düşmanın düşmanı" ile, yani yabancı kapitalizmin egemenliğine karşı, kendi içindeki vurguncu ve yağmacı küçük burjuvazi ile birlikte savaşım içeriğine bürünmektedir. Kendi topraklarında yalnız maddi çıkarlara dayanan bir ilişki kuran Avrupa ve Amerikan burjuvazisinin, Türkiye gibi yaşam ve ekonomik olarak zayıf ülkelerin her türlü korunma sınırlarını yıkarak, bu

ülkeleri kendilerine gelir getiren birer çiftlik ve buralarda yaşayan insanları yalnız üzerinde oynanmaya mahkum birer hayvan sürüsü haline koymaları, bu ülkelerde genel olarak Avrupa ve Amerika sermayesine karşı büyük bir düşmanlığın doğmasını sağlamıştır.

Bununla birlikte bir taraftan emperyalistlere karşı yürütülen savaşın devamı, diğer taraftan özellikle toplumsal devrimin Avrupa'da yayılması, sınıf bilincinin olgunlaşması ve gelişmesini önemli biçimde etkileyerek Türkiye'deki hareketlerin toplumsal bir içerik almasına yardım etmekte ve sosyalizmi temel alan işçi ve yoksul köylü şuralar cumhuriyetinin kurulmasına uygun şartları hazırlamaktadır.

11- Türkiye Komünist Partisi, yukarıda ortaya konulan esaslara uygun olarak, son dönemin, insanlık alemine yeni ve bütün anlamıyla özgür yaşam vaadeden toplumsal devrim dönemi olduğuna inanır ve herşeyden önce bir 'yoksul köylü ve işçi' partisi, dünyanın diğer komünist partileriyle beraber Üçüncü **Enternasyonal**'i oluşturarak ve onun uluslararası burjuvazi ile savaşımında aktif bir parçası olarak yer alır. Türkiye **Komünist** Partisi bütün gücünü işçi halktan almakla beraber, uluslararası kardeşlik ve birlik hareketinin önderi olarak halka zafer ve devrim yollarını gösterir. Yeni bir yaşamın oluşturulmasında yol gösterir.

Hükümet Biçimi

1- Mutlaki idarelerde işçi halk, baskıcı hükümdar ve memurların zulmü altında ezildiği gibi, demokratik denilen burjuva demokrasisilerinde de iktidar, parlamentarizm ve halkçılık adı altında ayrıcalıklı tabakalar, yine vali ve hanların temsil ettikleri zenginler elinde tekelci bir yönetim haline geliyor. İşçi ve yoksul köylü sınıflar, ayrıcalıklı sermaye sınıfının çıkarlarına alet oluyorlar.

2- İşçi ve köylü şuraları Cumhuriyeti ise, emek sarfetmeksizin yaşayan asalak sınıflar hariç olmak üzere, halkın çoğunluğunu etrafında toplayarak, işçilerin kapitalistler tarafından soyulmasına son verecek her türlü çareyi sağlar. Şuralar Cumhuriyeti'nin devlet ve Kızıl Ordu örgütleri, kapitalizm ve emperyalizmin proletarya sınıflarıyla, ezilen ulusları saran esaret zincirlerini kırarak, dışarıda

uluslar arasındaki kardeşliği genişletme, içerde ise, bütün varlığıyla yoksul ve işçi halk arasında uygarlık ve yaşam koşulları bakımından yeni bir dönem açma hedeflerine bağlı bir iktidarı ifade eder; (Şuralar Cumhuriyeti) sınıfları ortadan kaldırıp, her türlü savaş ve boğazlaşmayı, özgür, aydın ve mutlu bir geleceğe doğru götürecek olan kapitalizm ve komünizm arasındaki geçiş dönemine ait geçici bir devlet biçimidir.

3- Parti, halkçılığın en yüksek biçimi olan işçi ve yoksul köylü şuralar cumhuriyetinin yaratılması amacına dönük olarak, yorulmaksızın çalışmak ve bunun için her şeyden önce eğitim ve propaganda ile ezilen-sömürülen sınıfların hakimiyetlerini temsil eden bu hükümet biçimini kendilerine sevdirmeyi görev bilir.

Ulus ve Din

4. Sadece dini içerikteki terbiye, eğitim ve ibadet işlerini, her ulusun dinsel topluluklarının kendi isteğine bağlı iç işi olarak görür. Böylece, "vicdan hürriyeti" teminat altına alınacağı gibi, insanların inançlarından dolayı kınanmasının da önüne geçilir.

5. TKP, kapitalizmin insanlık alemi üzerindeki zulüm ve egemenliğini yıkarak, kapitalist ilişkilerden doğan her türlü savaş ve boğazlaşmaya son vermek ve bu suretle insanlık alemini barış ve selamete erdirmek maksadını takip ettiğinden, dinlerin ve milliyetlerin insanlar arasında nefret ve düşmanlık doğuran gerici masallarına karşı savaşmayı görev kabul eder.

6. TKP, kapitalistlere ve bütün egemen sınıflara etki ve güç sağlayan ve çeşitli ulusları temsil etme iddiası taşıyan dinsel kurumların devletten ayrılarak, dinsel topluluklar halinde bırakılmasını savunur.

7. TKP değişik uluslara mensup devrimci işçi ve köylü sınıfları arasındaki eski düşmanlıkları kaldırmak için, aşağıdaki en kesin çözümlere girişir:

a) Dil ve kültür açısından her ulusun tam özgürlüğünü sağlamak ve (eşitsizlikleri telafi etmek üzere) herhangi bir ulusa özgü her türlü ayrıcalığı ortadan kaldırır.

b) TKP devlet örgütlenmesinde farklı uluslara mensup işçi ve

köylülerin şuralar cumhuriyetlerinin kurulmasını kabul eder; "özgür ulusların özgürce birliği" esasında olmak üzere federasyon usulünü tercih eder.

c) TKP, işçi ve köylü sınıfları da tamamen ayrı ve bağımsız yaşama isteğini ifade eden akımlara kapılmış olan uluslar arasında, kanlı kavgalar çıkmasına yer vermemek için, bu gibi sorunların "plebisit" usulüyle, genel oya başvurarak çözülmesi yolunda öncülük eder.

Ekonomik Tedbirler

8- TKP, bütün kaynak ve üretim araçlarını, kendi emeğiyle yaşayan üretici sınıfın ortak malı haline getirilerek, başkalarını çalıştırıp emek sarfetmeden yaşayan asalak sınıflara son verilmesini ve bu suretle toplumda her bireyin üretime katılmasıyla refah ve mutluluğun artırılmasını temel amaç kabul eder.

9- Parti bu amaca varmak için her şeyden önce, büyük üretim yöntemiyle idare edilmekte olan kurumların, iktidarı ele alacak işçi ve köylü şuraları aracılığıyla çalışan sınıfın ortak malı haline getirilmesine taraftardır.

10- Küçük üretim yöntemiyle idare edilen şehir ve köy sınıflarına gelince, hükümet mali destek, ham madde ve sipariş vererek bunların kalkınması ve aynı zamanda kendi denetimi altında olmak üzere, üretim kooperatifleri etrafında toplanmaları çarelerine girişir. Küçük üretici sınıfların üretim kooperatifleri aracılığıyla bir merkezde toplanarak yardım görmeleri, bunların mal çıkarma güçlerini artıracağı gibi, diğer taraftan küçük girişimlerin büyük fabrika sahibi olmalarına engel olarak, geri kalmış üretim biçimlerinin sosyalizm temelinde daha mükemmel ve makinecilik yöntemine dayanarak büyük üretim haline gelmelerine aracılık eder.

11- Üretim gücünü artırmak ve işi düzenli bir hale getirmek için, memleketin ekonomik faaliyetini genel bir plan içinde birleştirip, çeşitli sanayi dallarını üretimin yoğunlaşacağı yerlerde toplamak suretiyle merkezileştirmek, başka uluslarla ekonomik ve siyasi bağlantıların oluşturulmasına ve kurulmuş şuralar hükümetleriyle birlikte bir ekonomik plan düzenlenmesine çalışmak gerekir.

İşçi Dernek ve Birlikleri

12- Burjuva hükümetleri zamanında, 8 saatlik işgününe, ücrete, kadın ve çocuklara, sakat ve yaşlılara, korumasız kalan işçi ve işçi ailelerine ait sosyal güvence sağlayan ve genellikle sınıfsal eğitim ve grev işlerini takip ve idare eden savunmacı ve devrimci bir kurum olmakla beraber, toplumsal devrimin zaferini takiben de, derhal düzenleyici ve üretici görevini yerine getirmelidir.

İşçi dernek ve birliklerinin, devrimi takiben üzerlerine düşen bu görevin önemini kavrayarak işçi ve emekçi kitlelerin istisnasız kendi içlerine girmelerini sağlamalı ve üretici halk ile devrimci hükümeti birbirine sıkıca bağlayacak güçlü bir merkez haline gelmeleri gerekmektedir.

13- Ülke içinde üretim gücünün yükselmesi için istilacılığın özelliklerinden olan sömürge ve kapitülasyon usullerinin kaldırılması ne derece gerekliyse, çeşitli üretim bölgeleri arasında su ve demiryollarına, bilimsel üretim için çeşitli buhar ve elektrik uygulamalarına ayrılmış laboratuvarlara, üretim araç ve aletlerinin üretim ve tamirine ayrılmış atölyelere de ihtiyaç vardır. Ki, Komünist Partisi bunların Avrupa ve Amerika'daki işçi birliklerinin yardımı ve nihayet toplumsal devrimin zaferi ile meydana geleceğine inanmaktadır.

14- TKP, çalışabilecek bütün bireylere genel iş yükümlülüğünün uygulanması ve üretim için asgari bir miktar belirlenmesini ve çalışmak istemeyen asalaklar için iş kommuna (ocak)ları açılarak, hükümet tarafından bunların da üretken bir duruma getirilmesini gerekli sayar.

15- Genel iş ocaklarında çalışmayan kadınlar için ekonomik koşulları uygun olan yerlerde ev sanatları açılacaktır.

Köy Ekonomisi

16- TKP, toprağı kolunun gücüyle işleyen yoksul köylüler yararına olarak devlet adına tespit eder ve düzenler.

17- TKP çiftçilik işinin komünizm esasına göre ileri götürülmesi ve üretimin ayrılması görüşünden hareketle aşağıdaki çarelere başvurur:

a) TKP esas itibariyle büyük çiftçiliğe taraftardır. Bundan dolayı, herşeyden önce bireylerin elinde olup da modern yöntemlerle yönetilen çiftlikler, büyük üretim temelinde devlet tarafından işletilir.

b) Genellikle ekilmeyen veya sahipleri tarafından işletilmeyen topraklardan belirli miktarını kolektif olarak işleterek bir çiftlik haline getirmek isteyenlere her şekilde yardımla (çiftçi komünleri) oluşturulmasına çalışır.

c) Sahipleri tarafından işlenmeyen toprak veya alelade çiftlikler köylüler arasında ilk önce hiç toprağı olmayan veya mevcut toprağı kendisine yetmeyen köylülere, ikinci derecede şehirden köye taşınıp kollektif çalışma isteyen işçi ve halk örgütlerine ve nihayet yine bu kısım işçi ve halktan örgüt kurmakta başarılı olamayan bireylere dağıtılır.

d) Bir veya diğer suretle talibi ortaya çıkmayan veya talibi ortaya çıksa da hükümet tarafından işletilmesi uygun görülen toprak ve çiftliklerin geçici olarak işletilmesi hükümetçe karar altına alınabilir.

18- Bağcılık, bahçecilik,dutçuluk, arıcılığa ait teknik yöntemle idare edilen büyük girişimler devlet tasarrufuna aktarılıp geçici olarak yönetilebilir.

19- Çiftçilikte kullanılan mal, davar, araç gereç gibi canlı, cansız demirbaş mallar, 17. maddede gösterilen derecelendirme ile köylüler arasında ihtiyaca göre dağıtılır. Bu malların mümkün olduğu kadar kullanıldıkları yerlerden ayrılmamasına ve bu suretle bozulmaktan, kaybolmaktan ve kullanılmaz hale gelmekten korunmalarına çalışılmalıdır.

20- Toprak, toprak sahiplerinin elinden alınarak, kendi emeğiyle yaşayan halka mal edilmekle beraber, tarım yönteminde ilerlemek için her türlü çarelere girişilir. Bu alanda ziraat uzmanlarının seferber edilerek bilimsel-teknik temelde çalışan çiftliklerle süthanelerin ve at, sığır, tavuk çiftliklerinin artırılmasına ve koyunculuğun ilerlemesine, toprağın ve tohumun iyileştirilmesine, tarımsal araç gereç teknolojisinin geniş ölçekte yayılmasına ve bu araç gereçler için tamirhaneler açılmasına ve köylerle şehirler arasında

yollar inşa edilmesine ve halk bankası aracılığıyla köylülere, kolektif çiftçi girişimlerine yardım edilmesine çalışılacaktır.

21- TKP köylerde tarım işçisi ve yarıcı gibi büsbütün topraksız veya toprağı olup da işlemek için diğer araçlara sahip olmayan köylülere, yani proletaryaya ve yarı proleter sınıflara dayanır. Bu sınıflar arasında "yoksul köylü birlikleri" oluşturmakla beraber siyasi hücreler de açmak suretiyle sınıfsal ve siyasal eğitimin güçlenmesine çalışmak partinin temel görevlerindendir.

22- TKP köylerde başlayacak mücadelede, gücünü özellikle zorbaların (derebeyleri) gasp ve vurgunlarına son vermek görevine sarf edip, kendi emeğiyle yaşayan orta sınıfları ise zorbalar elinden kurtarmak suretiyle yoksul köylü yanına alınmak üzere gereken çarelere başvurur.

23- Köy ekonomisine ait dağıtım ve düzenleme işleri köy şuraları tarafından yerine getirilir.

Dağıtım ve Tüketim

24- TKP ürün ve malların halk arasında paylaşım ve tüketiminde eski ticaret usulüne esas itibariyle karşıdır. Bunun için halk arasında tüketim kooperatiflerinin kurulmasına hizmet eder.

25- Parti en faal üyeleriyle işçi dernek ve birlikleri üyesini bu tüketim kooperatiflerini yönetmeye yönlendirerek, eski kooperatiflerdeki kar ve kazanç fikri yerine, insanın refah ve mutluluğuna hizmet eden insani ve devrimci amaçların oluşturulmasına ve işçi halkı bir ağ halinde kaplayacak olan bu kooperatifler aracılığıyla ülkede komünizm hayatının yeni koşullarını uygulamaya müsait zeminler hazırlar.

26- Türkiye'de demiryollarıyla diğer ulaşım araçlarının yeterli olmaması, dağıtım ve tüketim kurumlarında radikal ve tedbirsiz hareket ile büyük ekonomik bunalımların ortaya çıkmasına neden olacağını gözönüne alan Parti, ulaşım araçları ve dağıtımın yeterli düzeye gelmesine kadar şehir ve köylerde pazar ve panayırların açılmasını sağlayarak, üreticilerin doğrudan doğruya alışveriş etmelerine uygun şartlar hazırlar ve bu gibi yerlerde değişime, karşılığında kazanç olmadan aracılık edebilecek kooperatifler açar.

Bankalar

27- TKP kapitalist egemenliğin asıl ağırlığını oluşturan tüm bankaları kamulaştırarak, yalnız işçi ve köylü sınıflarının üretim ve değişim işlerine yardım için ve ancak bu şekilde "halk bankası"açılmasını sağlar.

28- Parti üretim ve dağıtım ilişkilerinin komünizmin ilkelerine uygun bir şekilde kurulmadığı bir devirde paranın ortadan kalkmayacağına inanmakla birlikte, zenginlerin yoksul halkı soymaya devam etmelerine engel olacak her yola başvurur. Büyük miktarda paraların bankalarda tutulmasını ve genelde para ticaretini kanun ile yasaklar.

29- Parti çeşitli üretim kurumları arasındaki alışverişin cari hesapları karşılığında ve mal karşılığı çekler aracılığıyla görülmesi işlerini genişleterek, halk bankasının iktisadi dönüşüm için merkezi saymanlık kurumu haline getirilmesini gerekli görür.

Vergiler

30- TKP esas itibariyle işçi halka bölünüp dağıtılan her türlü verginin kaldırılmasını hedefler. Parti için, devlet bütçesi, yalnız hükümetin değil, belki toplumsal üretici kurumların bütün üretim ve tüketimini dengeleyen bir kanun olmalıdır.

31- Devletin harcama ve giderlerinin karşılanması için sınıfsal mücadelenin henüz başladığı devrim döneminde geçici olarak vergi usulüne başvurulacak, ancak dağıtım yönteminde yoksul ve işçi halkın çıkarları gözden uzak tutulmayacaktır. Bu açıdan bütün servet sahiplerine toptan ve yüksek tazminat tayin edilebileceği gibi, ürünün onda bir miktarına göre artacak şekilde, vergiler de yüksek miktarda belirlenecektir.

Barınma ve Geçim Sorunu

32- TKP sermaye sahibi vurguncu sınıfların zevk içinde ve rahat yaşam alanları olan büyük bina ve köşkleri, şimdiye kadar karanlık ve rutubetli yerlerde yaşayan yoksul işçi sınıflarına tahsis eder. (Halkın aile kurumuna ait adetleri ve hisleri gözönüne alınarak önlemler alınır.) Bunların hayat şartlarını kolaylaştırmaya, bunlardan uygun olanlarının da halk eğitime ve genel sağlığa ait yer-

ler haline getirilmesine çalışır.

33- Bundan başka şehir ve köylerde evsiz kalan veya evleri çok kötü olan işçi ve köylü ailelerine mahsus olmak üzere yeni binalar inşa etmeye çalışır, işçi sınıfların rahat ve ucuz geçinmelerini sağlayarak genel aşevleri açmak gerektiğine işaret eder.

İşçilerle İlgili Güvence

34- TKP çalışma süreleri ve şekillerine ait gelecekteki şartları esas kabul eder:

a) Bütün işçiler için çalışma süresi günde 8 saattir.

b) 18 yaşın altında olanlarla ve yer altında çalışanlar için günde en fazla 6 saattir.

c) 16 yaşın altında olan çocukların çalışmasının yasaklanması

d) 18 yaşın altında olan gençler ve genellikle kadınların gece işlerinde çalışmalarına izin verilmemesi

e) Genellikle kadın işçilerin doğumdan 8 hafta önce ve sonra için ücretleri tamamen verilmek şartıyla işten izinli sayılmaları

f) Emziren kadınlara iş zamanında her üç saatte yarım saat emzirme arası verilir.

g) Genel olarak çalışanlara haftada 42 saatlik sürekli istirahat verileceği gibi, bir senelik çalışma süresi zarfında her çalışana senede iki ay devam etmek ve sürekli olmak üzere izin verilir. Ve bu süre zarfında çalıştığı zamanlar gibi maaş ve geçimi verilir.

h) İşçi ocaklarında sağlık şatlarının denetim altında bulundurulması, hasta olanların ücretsiz tedavi edilmesi

35- Her ne şekilde olursa olsun çalışma gücünü kaybeden işçi ve köylülerin ve bunlar tarafından geçimi karşılanması zorunlu olan aile bireylerinin ve herhangi bir şekilde ölen işçi ve köylülerin ve aynı şekilde kimsesiz kalan ve yardıma muhtaç olan aile bireylerinin ihtiyaçlarını karşılar.

36- Çalışmanın sağlık koşullarının önemi kadar, işin düzen içerisinde görülerek üretimin yükselmesi, toplumun refah ve mutluluğu bakımından öncelikli olduğundan, bu fikrin işçi ve köylü birlikleri içinde yayılmasıyla, ev sanatlarını da kapsayacak şekilde bu tarafların kontrol edilmesi için, işçi dernek ve birlikleri içinde denetim kurulları oluşturulur.

Genel Sağlık

37- İşçi halkın ırk olarak sefaletine neden olan bulaşıcı ve salgın hastalıklarla mücadeleyi, parti, temel amaçlarından biri sayar ve bunda başarılı olmak için her türlü çareye başvurur. Özel eczanelerin, hastanelerin, sanatoryumların, kaplıcaların kamulaştırılarak halkın yararına sunulması, bulaşıcı hastalıklara özel yeniden ve geniş ölçekte muayene ve tedavi merkezleri açılması bu amaca hizmet edecek araçlardandır.

38- TKP genel ahlak ve sağlığı yok eden alkol, fuhuş, kumar gibi kötülüklere, afyon ve esrar gibi uyuşturucu kullanımına karşı şiddetle mücadele eder. Ve alkol, afyon imal ve satışını kesinlikle yasaklayarak bunların yalnız bilimsel ve kimyasal ihtiyaca yetecek kadar üretimine izin verir ve devlet aracılığıyla gerekli olan kurumlara dağıtılmasını sağlar.

39- Parti, tüm kurumların sağlık koşullarını denetlemek, gözetmek ve halkın sağlığına hizmet etmek üzere gezici doktor, eczacılar ve küçük sağlık memurları tayin ederek ve şehirlerde küçük sağlık memurları yetiştirilmesini sağlayacak okullar açarak, genel sağlığın korunmasına ve yükselmesine çalışacaktır.

Ordu ve Güvenlik İşleri

40- TKP esasen insanlar arasında savaş ve katliama alet olan ve şimdiye kadar hakim sınıfların iktidarlarının sürmesine hizmet eden orduların varlık ve faaliyetlerine karşı olmakla beraber yeryüzünde zengin ve mülk sahibi sınıflarla, ezilen işçi ve köylü sınıfları ve emperyalist devletlerle sömürge ve yarı sömürge halindeki ezilen milletlerin arasındaki davanın devam ettiği bir sırada, savunma gücü olmak üzere devrimci ruhta, işçi ve köylü sınıflarının savunucusu kızıl orduların kurulmasını destekler.

41-

a) Genellikle kapitalizme ve emperyalist devletlere yandaş olup, son ve kesin çatışmadan uzaklaşan zengin mülk sahibi sınıfların silahları toplanarak yalnız yoksul ve ezilen işçi ve köylü halkı silahlandırır. Burjuvaziye mensup ve yandaş olanlar ordunun yönetim, nakliyat vs. işlerinde kullanılır.

b) İşçi ve köylü sınıflar arasında gündelik işlerine engel olmayacak şekilde askeri eğitimin genelleştirilmesine, aynı zamanda ordu bir okul haline getirilerek siyasal ve ekonomik eğitime dikkat edilir. Askeri bölükler içinde parti hücreleri açılarak sınıfsal mücadelenin kızıl asker ruhunda derinleşmesine çalışılır.

c) Askeri kumandanlar yanında askerin siyasal ve ekonomik eğitimine ve eski dönem subaylarının gericiliğe hizmet etmemelerine bakacak, işçi ve köylü iktidarına taraftar ve parti üyesi müfettişler tayin edilir.

d) Kızıl Ordu içinde işçi ve köylü ruhunun egemen olması ve kapitalizm ve emperyalizme karşı savaşın güç bulması için, öncelikle küçük subaylar kavrayışı gelişkin işçi ve köylülerden tayin edilir. Eğitimli işçi ve köylü subayların sayılarını artırmak için kısa süreli harbiye okulları açılır.

42. Şehirlerde ve köylerde, güvenlik işleri şuraların yanında yer alan işçi ve köylülerden oluşturulacak milis örgütüne verilir.

Mahkeme İşleri

43. TKP mahkeme işlerinde de tamamıyla halkçı ve devrimci esasları kabul eder. Türlü biçim ve adlar taşıyan mahkemeler kaldırılarak bunların yerine üyeleri işçi ve köylüler tarafından seçilecek bir şekilde "halk mahkemesi" usulünü kabul eder.

44- Eski yasalardan işçi ve köylü sınıfları için artık geçerli hükmü kalmayan, şuralar cumhuriyetinin yüce makamınca belirlenen yasalar kaldırılır ve ezilen halkın ihtiyacına uygun yeni yasalar konulur. Cezası yasalarda yazılı olmayan suç ve olaylarda, mahkeme toplumsal devrim ilkelerine ve halkın vicdanına uygun şekilde özgürce hareket eder.

45- Nüfusu az olan köy ve çiftlikler için şura merkezi tarafından seçilmiş gezici hakimler gönderilir.

46- Ceza işlerinde insanların ahlakını düzeltecek ve temizlemeye hizmet edecek son esaslar kabul edilir.

Eğitim ve Kültür İşleri

47- TKP zengin ve mülk sahibi sınıfların tekelinde olan eğitim ve kültürün toplumsallaştırılıp işçi halk içinde yayılmasına hizmet

eder.

48- Partiye göre okul, insanlar arasında komünizme dayanan eğitimi verecek ve gelecekte komünizmin fiilen uygulanmasına gücü yeten yeni işçi nesli yetiştirecek bir kurumdur.

49- Bu konuda şuralar iktidarının ilk kurulduğu dönemde uygulanacak yöntemler:

a) Erkek ve kız çocuklarını kapsayacak şekilde 17 yaşına kadar zorunlu ve parasız öğrenim

b) Genel ve bilimsel eğitimi bir şekilde "işçi okullarında" vermek ve bu okullarda okuyanların kolektif yaşama alışmalarını sağlayacak şekilde okulda yatırılıp yedirilme ve giydirilmelerini ve öğrenime ait gerekli eşyaları hükümetin hesabına olarak sağlamak

c) Şehir ve köylerde açılmış iş okulu öğrencilerine okul dışında sanata ve çiftçiliğe ait uygulama dersleri verilerek kendilerinin hayata deneyimle girmelerinin koşullarını hazırlamak

d) Anaları kölelikten kurtarıp genel üretim işlerine sokabilmek üzere, küçük çocuklar için çocuk yuva ve bahçeleri gibi okul öncesi kurumlar açmak

e) Okula giremeyecek derecede yaşlı işçi ve köylülere okuma yazma öğretip politik ve devrimci eğitim verecek gece dersleri, kütüphaneler, halk okulları ve halk üniversiteleri açarak okul dışında eğitim ve öğretim işlerini sağlamak

f) Halkçı ve devrimci öğretmenler yetiştirecek, bilim ve tekniğin ilerlemesine, güzel sanatlar zevkinin yayılmasına hizmet edecek büyük ölçekte öğretmen okulları, üniversiteler, atelyeler, müzeler, sergiler açmak ve buralara işçi ve köylü çocuklarının girip faydalanmalarına hizmet etmek

g) Ders kürsülerini eski yöntem ve resmi tören gösterişlerinden kurtararak genç ve yetenekli öğretmenlerin halk içinde eğitim ve kültür ruhunu yaymalarına uygun zemin hazırlamak

h) Halk ve gençlerin bedensel eğitiminin sağlanması için, şehir ve köylerde spor ve jimnastik yerleri oluşturmak ve izci örgütü oluşturmak.

Türkiye Komünist Partisi Örgüt Tüzüğü

(1920 yılı 10-16 Eylülünde Bakü'de toplanan Türkiye Komünist Örgütlerinin Birinci Kongresinde kabul edilmiştir)
Yayınlayan: Türkiye Komünist Partisi
Bakü-1920

Örgüt Tüzüğü

I
Parti Aday Üyeliği

1- Parti programını kabul edip örgütlerinden birinde çalışan, parti kararlarına uyan ve belirlenen aidatı ödeyen herkes parti üyesi sayılır.

2- Partiye öncelikle üye adayı olarak alınır; bunun için, üyelerden ikisinin yazılı tavsiyesi ve komitelerin kararı gereklidir.

3- Üye adayı, yoksul köylü ve işçi ise, üç ay ve diğer sınıflardan ise, altı ay boyunca; parti politikasını iyice kavradıktan ve kendisinin yetenekleri parti üyeleri tarafından tanındıktan sonra, komitenin aracılığı ve genel toplantının onayı ile üyelik hakkı kazanılabilir; ancak olağanüstü durumlarda, gerek komitenin önerisiyle ve gerekse de doğrudan merkez komite bu sürelere bakmadan kısa bir zamanda üye alma hakkına sahiptir.

4- Parti toplantılarında üye adayları tartışmalara katılma hakkına sahiptir: Ancak karar için oy kullanma hakkı sadece üyeler için geçerlidir.

5- Üye adayları ve üyeler her ay içinde yeraldığı örgüt kasasına belirlenen aidatını öderler.

II
Örgütlenme Yapısı

6- Parti örgütleri demokratik merkeziyetçilik esasına göre örgütlenir.

7- Partide merkeziyetçilik ülke ve toprak esasına göre kararlaştırılır, herhangi bir bölge örgütü, o bölgeye bağlı yerel örgütlerin en yüksek yönetici örgütüdür.

8- Her örgüt kendi alanına giren yerel sorunları kendiliğinden karar alarak çözer.

9- Her örgütün üyelerinin genel toplantısı, kongresi bu örgüt için en yüksek organı oluşturur.

10- Yönetici komite, hücrelerde genel toplantılar, birbiriyle ilişkili hücreleri birleştiren örgütlerde ise kongreler tarafından seçilir.

11- Parti örgütleri merkeziyetçilik esasına göre şöyledir:

a) Toprak itibarıyla bütün Türkiye örgütlerinin genel kongresi ve bu kongrede seçilen merkez komitesi; b) İller: İl kongreleri, il komiteleri; c) Sancaklar*: Sancak kongreleri ve Sancak komiteleri; d) ilçeler: ilçe kongreleri ve ilçe komiteleri; e) kasaba kongreleri ve kasaba komiteleri; f) köyler, şehirler, sanayi işletmeleri, devlet idaresi içindeki örgütlerde diğer hücreler, bunların genel toplantıları ve komiteleri.

12- Mali ve politik hesap vermek, bir veya birbiriyle ilişkili hücreler ve örgüt kararlarıyla ilgili ortaya çıkan iddia ve anlaşmazlıkları çözmek hakkı aşağıdan yukarıya doğru ve aşağıdaki kurullarla yapılır: Kasaba komitesi ve kongresi, ilçe komitesi ve kongresi, sancak komitesi ve kongresi, il komitesi ve kongresi, merkez komitesi ve genel kongre.

13- Komiteye bağlı olarak, gençler, kadınlar ve başka dilde konuşan uluslarla ilgili şubeler açmak olanaklıdır; bu şubeler için merkez komite tarafından ayrıca yazılı talimat yayınlanır.

14- Sancaklara kadar olan büyük örgütler, sancak komiteleri tarafından belirlenir ve il komitelerinin onayına sunulur. Sancak ve il komiteleri merkez komitesi tarafından belirlenir ve onaylanır.

---

* Sancak: Osmanlı'nın son döneminde il ile ilçe arasında yer alan yönetim birimi-Red.

15- Her örgüt böylece daha yüksek örgüt tarafından belirlenir ve onaylandıktan sonra kendisine mühür siparişi verebilir.

Uyarı- Örgütler faaliyet yürüttükleri bölgelerin durumuna göre, il, sancak, ilçe, kasaba, şehir ve köy örgütü adını alır. Örneğin Erzurum il teşkilatı veya Erzurum şehir örgütü gibi...vb. gibi adlandırılır.

III
Merkezi Örgütler Üzerine

16- Partinin en yüksek organı sayılan genel kongre, yılda bir defa olarak toplantıya çağrılır. Gündemi toplanma tarihinden en az iki hafta önce duyurulur. Kongreye ne kadar üye için bir delege gönderileceği sorunu, merkez komite ile kongreden önce toplanacak hazırlık konferansı tarafından belirlenir.

17- Bundan başka gerekli görüldükçe olağanüstü kongreler çağrılabilir. Olağanüstü kongre merkez komitesinin girişimi veya sonuncu kongrede hazır bulunan üyelerden yarısının talebiyle toplanır. Olağanüstü kongre sonuncu genel kongrenin temsil ettiği parti üye sayısının yarısından fazlasını temsil ettiği halde toplanıp iş görmeye hakkı olur.

18- Olağanüstü kongreyi, merkez komite iki hafta içinde davete girişmediği durumda, kongreyi talep eden örgütlerce kongre davet komitesi oluşturulup işe girişilir. Bu komite, merkez komitenin bütün haklarına sahip olur.

19- Genel kongre, a) Merkez komitenin politik, mali hesabını dinler; teftiş komiyonu v.b. heyetlerin raporlarını gözden geçirir. b) İster ise, partinin programını yeniden değerlendirir ve gerekli görürse bazı yönlerini de değiştirebilir. c) mevcut politikaya dair yolları belirler. d) Merkez komite üyelerini ve teftiş komisyonunu yeniden seçer.

20- Merkez komiteye 7 üye ve 3 üye adayı seçilir. Üyelerden bir kısmı daimi olarak başka işe gönderildikleri durumda, yerlerine adaylardan, bunların aldıkları oy sırasıyla, yeni üyeler alınırlar.

21- Merkez komite, diğer parti ve kurumlarla ilişkiye girişeceği ve toplanma içerikli işleri idare edeceği gibi, parti basınının yayın komitelerini tayin ve kontrol etmek için ayrı şubeler açar. Merkezi

kasayı yönetmek MK'ya aittir.

22- Merkezi hükümete ait kurum ve meclislerdeki işlerle ilişkisini, buralardaki parti üyelerinin fraksiyonu aracılığıyla kurar.

23- MK, en az haftada bir defa olmak üzere toplanır.

24- MK, her altı ayda il yönetici komiteleriyle büyük kentlerin yönetici komitelerini birlikte konferanslara davet eder.

25- MK ayda bir defa, il ve büyük şehir yönetici komitelerine kendi faaliyetleri hakkında rapor sunar.

26- Denetim komisyonu üç kişiden oluşur. Komisyon belirli zamanlarda kasayı denetleyerek raporunu merkez komitesine verir. Gelecek genel kongre için ayrı rapor hazırlanır.

IV
İl-Sancak Örgütlerine Dair

27- İl komiteleri, il kongreleri; sancak komiteleri ise sancak kongreleri tarafından seçilirler.

Bu kongreler bağlı oldukları il veya sancak örgütünün en üst organıdırlar.

28- Bu yönetici komitelerden her birinin yanında işleyecek mali teftiş komisyonu seçilir.

29- İl ve sancak kongreleri 6 ayda bir defa olmak üzere davet edilir.

30- İl ve sancaklarda gerektiğinde olağanüstü kongreler çağrılması ve bir delegenin kaç parti üyesini temsil edeceği sorunu, merkezi örgütler bölümündeki maddelere göre belirlenir.

31- Bu kongrelerden her biri ait oldukları örgütün yönetici komitesinin mali ve siyasi hesabını ve teftiş komisyonunun raporunu dinledikten sonra, yeni komiteyi ve yeni teftiş komisyonunu seçer.

32- İl ve sancak yönetici komiteleri 5 üyeden oluşur.

33- İl ve sancak yönetici komitelerinden her birinin yanında, şehir ve köy işçi ve köylü halkı içinde çalışacak ve hükümetle ilişkiye girişecek ve basını idare edecek, maliye ve kasa işlerini görecek üst yönetici komiteye rapor sunacak şubeler açılır, bunlara ait işler, merkezi örgütlere ilişkin bölümdeki esaslara göre görülür

34- İl ve sancak yönetim örgütleri haftada birden aşağı olma-

mak üzere, gerekli olan her vakitte toplanıp işlere bakarlar.

35- İl yönetici komiteleri sancak yönetici komitelerinden, sancaklar ise, ilçelerden, ilçeler ise kasaba yönetici komitelerinden temsilciler davet ederek her ay örgütün faaliyetine ilişkin raporla bağlı olduğu örgütlere bildirilir.

36- İl ve sancak yönetici komiteleri, ilçe ve kasaba yönetici komiteleri aracılığıyla köylerdeki örgütlenme işlerini yakından takip eder. Bundan başka, şehir örgütlerinin genel kongrelerine faaliyetleri hakkında sık sık talimat verir.

37- İl kongreleri, genel kongre ve diğer kongreler, kendinden yüksek örgüt kongrelerinin delegelerini seçerler.

V

İlçe ve Kasaba, Köy ve Şehir Örgütlerine Dair

38- İlçe ve kasaba, köy ve şehir örgütlerinin yüksek makamı, bu örgütlere giren üyelerin konferansları ve bunların kongreleridir.

39- İlçe ve kasaba, köy ve şehir örgütlerinin konferansları, ayda bir defadan az olmamak üzere çağrılırlar. Eğer bu örgütler, kongre çağıracak derecede mesafe kaydedememişlerse, konferanslar, kongre hukuk ve görevlerine sahip olurlar. Bu durumda konferanslarda yönetici komitelerin mali ve politik hesapları dinlenir, yeni yönetici komiteler, mali teftiş komisyonları ve daha yüksek örgüt kongrelerine de delege seçilir.

40- İlçe ve kasaba, köy ve şehir yönetici komiteleri üç üyeden üç ay süreyle oluşur.

41- İlçe ve kasaba, köy ve şehir yönetici komiteleri, bu ilçe, kasaba, köy ve şehir içindeki bütün örgütlere önderlik eder. Bundan başka, bu komitenin yeniden hücreler açmak ve açılanları onaylanması için il teşkilatına sunmak, dersler, mitingler düzenlemek, gazeteler ve faydalı kitap ve bilidiriler yayınlamak, kasa işlerine bakmak işlerine dair, her ay il yönetici komitesine haber vermek gibi görevleri vardır.

VI

Parti Hücrelerine Dair

42- Parti örgütünün temeli hücrelerdir. Herhangi bir yerde en

az üç komünistin birleşmesiyle hücre oluşabilir. Bu hücreler sancak, ilçe, kasaba, köy ve şehir yönetici komiteleri tarafından onaylanmadıkça resmiyet kazanamaz.

43- Üyesi 500'den fazlaya çıkan hücreler, duruma göre birkaç kısma ayrılabilir.

44- Asıl görevi, şehir işçilerine, yoksul, köylü ve emekçileri birbirlerine yakınlaştırıp bağlamaktan ibaret olan bu hücrelerin başlıca görecekleri iş:

1. Değişik yerlerdeki halk içerisinde partinin şiarlarını yaymak,
2. Yeni üyeler bulmak,
3. Bağlı oldukları yönetici komitenin örgütlenme ve ajitasyon işlerine katkıda bulunmak,
4. Ülkenin ekonomik ve politik işlerinde partinin amaçlarını gerçekleştirmek için her şekilde çalışmak.

45- Hücre, gündelik işlerini görmek için bir ay süreyle üç kişilik bir yürütme komitesi seçer.

VII
Parti Disiplinine Dair

46- Parti üyesi ve örgütleri arasında disipline bağlı kalma sorununa fazlasıyla dikkat etmek gerekir. Partinin yetkili kurumları tarafından verilen kararlar örgütlerce hemen uygulanmalıdır. Bununla beraber parti içinde her sorunun tamamıyla özgürce tartışılmasına olanak verilir.

47- Üst örgütlerin kararlarını uygulamamak ve partinin fikirlerine hizmet etmemek bir suç oluşturur. Bu yolda suçlu olan örgütler daha yüksek örgüt tarafından önce uyarılır ve ikinci derecede dağıtılıp geçici yönetici komite tayin edilerek nedenleriyle birlikte merkez komitesine bildirilir. Suçlu üyeler ise, birinci derecede uyarıldıktan sonra ikinci derecede bulunduklan sorumlu oldukları işlerden geçici olarak geri çağrılırlar veya partiden tamamen çıkarılırlar. Duruma ve suçun derecesine göre sorun konferansta veya gazete ile ilan veya mahkemeye havale edilir.

48- Parti üyesi ve örgütleri arasındaki bütün anlaşmazlıkları, herhangi bir yoldaş hakkındaki şikayeti çözmek için üç kişiden olu-

şan yoldaş mahkemesi oluşturulur. Suç ve ceza hakkındaki bütün kararlar bu mahkeme ile verilir. Ve bağlı olduğu komite tarafından uygulanır ve merkez komitesine bilgi verilir. Yoldaş mahkemesinin görevi özel talimat ile oluşturulur.

VIII
Gelir ve Giderlere Dair

49- Partinin geliri parti üyelerinin kayıt parası, aylıkları ve yüksek merkezi örgütlerin verecekleri yardım paraları vesaireden ibarettir. Üyelerin kayıt bedeli her ay verecekleri aylığın 4 misli ve aylık bedeli bir ayda kazandıkları paranın yüzde yarımından yüzde ikisine kadar yükseltilebilecek şekilde belirlenir.

Partiye tiyatrolar, konferanslar, yarışlar, konserler vb. düzenlenerek gelir elde edilebilir. Diğer yardım ve bağışlar da kabul edilir. Bunların kabul veya reddine karar verme hakkı MK'ya aittir.

50- Üyeler bir defaya mahsus olmak üzere kayıt parası verirler.

51- Belli gündelik ve maaşları olmayan köylü ve emekçiler gibi parti üyelerinin kayıt paraları ayrıca belirlenir.

52- Üç ay zarfında aylığı ödenmeyen üyeler geçici olarak üyelik hakkından mahrum edilirler. Aylığı ödemeye engel olan bazı nedenler var ise, konferansa sunulup bunların hakkında ayrıca karar çıkarılır.

53- Her ay toplanan kayıt ücretlerinin, aylıklarının ve diğer gelirlerinin onda biri merkez komiteye, diğer onda biri sancak yönetim örgütüne ve diğer onda biri de bölge yönetici komitesine gönderilip, geri kalan yüzde altmış, yetmiş oranı yerel örgütün gereksinimini karşılamak için kullanılır.

Özel Madde

54- Bu tüzüğü açıklama ve herhangi bir maddesine dair bildiri yayınlama hakkı merkez komitesine aittir.

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ UMUMİ NİZAMNAMESİ

1- Bütün insanlığa zenginlik ve mutluluk temin edecek olan dünya devriminin, Türkiye'de bir an evvel gerçekleşmesini temin ve sosyalizmi tesis için Türkiye'de bir Komünist, yani Bolşevik partisi oluşturulmuştur.

2- TKP, kapitalizm ve emperyalizmin egemenliğinden bütün mazlum milletlerin ve sınıfların kurtulması için bütün kuvvetiyle mücadele edecektir.

3- Yönetim şekli meselesinde Türkiye Bolşevikleri Rusya şura teşkilatının esaslarını kabul eder.

4- Türkiye Bolşevikleri köy, nahiye, kaza, sancak ve merkez şuralan aracılığı ile toplum hayatında gerçek bir halk cumhuriyeti hükümetini oluşturmak ve sosyalizmi yerleştirinceye kadar çalışan yoksullardan oluşan bu şuraların diktatörlüğünü öngörür.

5- Türkiye Bolşevikleri şura hükümetlerinin seçimlerinde şimdilik burjuva ve egemen/zorba sınıfını seçme-seçilme hakkından yoksun bırakır.

6- Türkiye Bolşevikleri bu mücadelesinde başanlı olmak ve bütün insanlığa hizmet etmek için, her memleketteki komünist sosyalist örgütlerle sıkı bir ittifak içinde onlarla birlikte hareket eder. Ve Üçüncü Enternasyonal'e bağlıdır.

7- Türkiye Bolşevikleri savaş ve askerliği ve bunlardan ileri gelen bütün eşitsizlikleri ve haksızlıklan red ederler. Savaş ve mücadeleyi ancak militarizm ve emperyalizmi imha edinceye kadar meşru görebilirler.

8- Toplumsal devrim neticesinde dünyada sosyalizm yerleşinceye kadar geçici bir devrim ordusu oluşturulur.

9- Türkiye Bolşevikleri arazi, bankalar, fabrikalar, ticarethaneler, yapılar, demiryollar, vapurlar ve benzeri bütün servet ve sanayi kaynaklarını tümüyle millileştirir ve yani milletin ortak malı bilir. Aynı şekilde özel mülkiyeti ilga eder. Ve genel servet ve üretimden bütün halk maddi ve manevi yeteneklerine göre çalışmak şartıyla eşit olarak faydalanır.

10- Dış ticaret ve değişim tümüyle hükümetin tekelindedir. İçte ise kooperatifler tamamen oluştuktan sonra, derhal serbest ticaret tasfiye olunur.

11- Servet oluşturmayan süs ve tüketim eşyasından herkese gerekli olan miktardan fazlasına el konulur.

12- Yardıma muhtaç, ihtiyar, sakat ve hasta olanlar ortak servetten eşit olarak yararlanırlar.

13- Türkiye Komünistleri ergenlik yaşına erişen her fert için günlük 8 saat çalışmayı garanti altına alır.

Özel kayıt:

(a) Hamile kadınlar doğumdan altı hafta evvelden altı hafta sonraya kadar çalışmazlar.

(b) Küçük çocuklar olanaklar elverdikçe süt nine ve bakıcıların denetiminde bakılacağı gibi, 4'ten 8'e kadar olanlar da yuvalarda, çocuk bahçelerinde eğitim göreceklerdir.

(c) Şimdilik 8 yaşından 14 yaşına kadar olan bütün çocuklar ücretsiz ve imkan dahilinde yatılı olarak zorunlu öğrenim görmeleri ve ileride bunun 6-16 yaşına kadar olanlara genel uygulamalı eğitimi amaçlar.

(d) 14'den 18 yaşına kadar olan gençler ve maden ocaklarında ve diğer ağır işlerde çalışanlar günlük altı saat; hafif hizmetlerde olanlar ise günde azami on saat çalışırlar.

(e) Yüksek öğrenim zorunlu olmamakla beraber herkes için parasızdır. Bundan başka boş saatlerde okuyup yazmak, öğrenmek için büyüklere mahsus gece okulları, genel kütüphaneler, sinema ve müzeler açılacaktır.

14- Türkiye Komünistleri dini hükümetten ayırır. Ve dinin tam serbestliğini tanır ve hiç kimsenin vicdanına müdahale etmez. Vicdan özgürlüğünü ilan eder.

15- Türkiye Komünistleri milletlerin özgür gelişmesini tanır ve her milletin kendi kaderini tayin hakkını o millete verir.

16- Türkiye Bolşevikleri eski mahkemeleri tasfiye eder. Yalnız geçici bir zaman için devrim mahkemeleri tesis eder. İleride uzlaştırma mahkemeleriyle yetinir.

17- İdam cezasını ancak gerici-karşı devrim taraftarlarına karşı

meşru bir karşılık olarak tatbik eder. Diğer hususlarda idam cezası kaldırılmıştır.

18- Türkiye Bolşevikleri sosyalistliği kabul eden diğer milletler ile Türkiye arasında politik usul gereğince sınır ve gümrük işlerini kaldırırlar.

19- Türkiye Bolşevikleri memlekete yükletilen tüm borçları ve bütün anlaşma ve şartları geçersiz sayar. Ve Türkiye toprağında hiç bir nüfuz bölgesi tanımazlar.

20- Devrimin başlamasıyla birlikte dolaylı vergiler kaldırılmıştır. Diğerleri de gelir vergisi olarak artan oranlı vergiler şeklinde alınır. Gerektiğinde tazminat adı altında burjuva sınıfından yeniden bir vergi de alınabilir. Bütün bu tedbirler tabii ki paranın kalktığı güne kadar devam eder.

21- Doktorlar, hükümetin memurları olup hastaları parasız muayene ve tedaviye mecburdurlar. Bütün hastahaneler ve eczahaneler herkes için parasız hizmet görecektir.

22- Türkiye Bolşevikleri yalnız elinin veya fikrinin emeği olarak yaşayan köylü, yoksul köylü, amele, memur ve hademe gibi çalışan ve yoksul kesimleri partinin en sağlam taraftarı ve parçası olarak tanır.

23- Türkiye Bolşevikleri yönetim şekli ve toplum örgütlenmesinde yıkılması zorunlu olacak olan eski zihniyetlerin, batıl inançların aleyhinde yapılacak fikri münakaşalarda açıktan açığa tam bir cesaretle hareket etmeyi görev bilir. İdari ve siyasi her türlü gizli saklı ve entrikalı işlerden ve maske altında hareket etmekten nefret eder. Ve halka hakikatları açıktan açığa söylemekten katiyen çekinmez.

24- Sosyalist Bolşevik partisine hizmet amacıyla hareket eden arkadaşlar hakkında herhangi bir tarzda yapılacak soruşturma ve saldırılara karşı bütün üyelerini savunmayı ve karşılıkta bulunmayı kendisine bir mutlak görev bilir...

25- Türkiye Komünist Partisi Moskova'da bağlı bulunduğu (Üçüncü Enternasyonal)'in Bakü kongresinin kararları ulaşıncaya kadar adı geçen esaslar temelinde halkı aydınlatmaya ve uyarmaya devam eder.

Türkiye Komünist Partisi Merkez-i Umumisi
Ankara, Haziran 1920

Türkiye Komünist Partisi
Merkez-i Umumisi
Adet 1

Ankara
14 Temmuz 1920

BEYANNAME

Türkiye Köylü, Amele, Çiftçi, Asker ve Diğer Vatandaşlara!
Uluslararası Proletarya ve Komünistlere!

Türkiye'de Genel Merkezi Ankara'da olan ve sosyalizmi yerleştirmek üzere (Üçüncü) Enternasyonal'e bağlı bir Komünist Partisi teşkil olunmuştur.

Rusya'da başgösteren büyük toplumsal devrim göz karartıcı bir süratle üç sene zarfında yerli ve yabancı bütün kapitalist hükümetlerin, bu muazzam devrimi söndürmek için, bütün kuvvetlerini sarf etmiş olmalarına rağmen, doğudan Vladivostok, batıdan Lehistan, kuzeyden Buz Denizi, güneyden Orta Asya ve İran içlerine kadar yayılmıştır. Böyle az zamanda büyük bir başarı kazanan Rus devriminin içeriği araştırıldığında, bütün dünyadaki mazlum milletlerin, kapitalist egemenlikten koparılıp çıkarılmasına yöneldiğinden tereddüt kalmıyor. Kapitalistlerin baskı ve egemenliğine uğramış olan milletlerin en kötü durumda olanının Türk milleti olduğundan şüphe yoktur. Bir taraftan milyonlarca dış borçlar altında ezilen ve kapitülasyonların zincirleri içinde kıvranan, diğer taraftan bizzat kendi vatandaşlarından yetişen maceracı ve partizan yöneticilerin ve bunların dayandığı yerli burjuva ve egemenlerin zulüm ve baskısı altında inleyen ve bütün manasıyla her türlü çağdaş ilerlemeden mahrum kalan bizlerin kurtuluş çareleri, ancak ve ancak bir dünya çapında toplumsal devrim amacını kabul eden ve bu esaslar üzerine bina edilen bir yönetimi kurmaktan ibarettir. İşte bu sebeplerdendir ki, Türkiye'de Komünist Partisi doğmuştur.

Türkiye Komünist Partisi, komünizm esaslarından ibaret olan genel program dahilinde halkı uyarmak ve bu büyük idealler etrafında vatandaşları toplayarak eski zihniyet ve eski temeller üzerine

bina edilen mevcut idare tarzını yıkmak ve toplumsal devrimi meydana getirmek maksadıyla teşekkül etmiştir.

Rusya Şuraları (Sovyet) esasları üzerinde genel oy ve oranlı temsil ile halk hükümetlerini oluşturmak ve ilk seçimlerde egemenleri ve burjuvaları haklarından yoksun bırakarak ve çalışanların diktatörlüğünü kabul ve ilan ederek şahsi ve özel mülkiyetleri ortadan kaldırarak ve üretim araçları ile iş aletlerini, her türden kullanılabilir ve tüketilebilir eşyayı millileştirerek, zorunlu çalışma ile üretimi düzenlemek ve eşit hisselerle tüketimi denkleştirmek, genelde zenginliği ve mutluluğu temin etmek; ilk ve orta öğretimi zorunlu ve parasız kılarak pek geri kalmış olan eğitimi az zamanda hedefe ulaştırmaya çalışmak (Türkiye Komünist Partisi)'nin esas ilkelerini teşkil eder.

Türkiye Komünist Partisi mevcut durumu değerlendirirken memleketi ve halkı iki akımın etkisi altında görmektedir. Bunlardan biri İstanbul Hükümeti'nin ortaya koyduğu, diğeri de Kuva-yı Milliye'nin meydana getirdiği durumdur.

İstanbul Hükümeti, esas itibariyla eski mutlakiyet yanlısı ve aristokratik bir idareden, yani eski sultanlık devrinin korunmasına çalışan bir heyetten başka bir şey değildir. İstanbul Hükümeti, bu esasları yerleştirmeye muvaffak olmak için, bütün mazlum dünyasının düşmanları olan kapitalist müttefik devletlerle birleşmek, bütün varlığıyla onlara destek olmaktan çekinmeyen ve halkı birbirine kırdırmaktan memleketi en adi düşmanlara çiğnetmekten zevk alan şerefsiz, haysiyetsiz ve hatta vicdansız bir kütleden başka bir şey olamaz.

Mustafa Kemal Paşa tarafından vücuda getirilen Kuva-yi Milliye hükümetine gelince: Saray hükümetinin aldığı bu korkunç vaziyet üzerine, memleket dahilindeki milliyetperverler memleketin demokratik burjuva sınıfına dayanarak, adı geçen kişinin etrafına toplanarak Anadolu'nun İstanbul hükümetine karşı olan milli ayaklanmasını ve olağanüstü bir hükümet oluşturmak amacıyla milletin bütün işlerine el koyan Büyük Millet Meclisi'ni meydana getirdiler.

Uzun ve ezici bir savaştan çıkan Anadolu, bu vaziyet karşısında ne yapacağını şaşırmış ve perişan bir halde bulunmuş olduğun-

dan, bu yorgun halkı canlandırmak ve onlara yeni bir ruh vermek ve bilhassa dayanak noktası göstererek manevi heyecanı yükseltmek gerekiyordu. Kuva-yı Milliye hükümeti bunu da bulmakta güçlük çekmedi.

Uluslararası sermayeye düşman olduğunu, kapitalist hükümetleri yıkmaya ve bütün dünyada toplumsal devrimi yapmaya azmettiğini her tarafa ilan eden ve İslam alemine de yardım vaad eden Rus Sovyet hükümetini, bir dayanak noktası olarak halka gösterdiler. Hatta bir süre sonra resmi açıklamalarla Rus Sovyet hükümetiyle ittifak olunduğunu ve bunlardan para, top, silah ve hatta asker geleceğini bile ilan ettiler. Fakat burjuva elinde bulunan bu hükümet de aldatma siyasetini elden bırakmadı. Burjuvaların etkisi altında milliyetperverlikten uzaklaşamadığı gibi, Rusya'daki cereyanı da alkışlamaktan vazgeçmedi. Milliyetperverlikten ayrılamadığını aylardan beri eski idareyi muhafaza etmekle ve bilhassa komünizm cereyanlarına fiili müdahalelerle kanıtladığı gibi, aldatma siyasetini elden bırakmadığını da, Rusya Sovyet hükümetine ve hatta Üçüncü Uluslararası Kongre'ye maskeli milliyetperver siyasetçileri delege olarak göndermekle ispat etti.

Sonuç olarak: Yukarıda zikrolunan gerekçelere dayanarak Türkiye Komünist Partisi, mevcut koşullarda: Bir tarafta despot, diğer tarafta aldatan iki siyasi oluşumun mevcut egemenler olduğuna, daha açık bir tabir ile bir tarafta İngiliz siyasetine alet olan Hürriyet ve İtilafçılar, diğer tarafta halk için onlardan hiç farkı olmayan ve fakat maske ile meydana çıkan eski İttihatçılar olduğuna kanaat ve bu kanaati resmen ilan ve her iki hükümetle hiçbir alakası olmadığını beyan eder. Dünya devriminin bir ordusu olarak kızıl bayrak altında bütün dünyadaki komünist arkadaşlarıyla beraber çalışmayı en mukaddes bir boyun borcu sayan Türkiye Komünist Partisi, meslekdaşlarını hürmet ve samimiyetle selamlamayı bir şeref bilir. Ve onların başarılarını kendi başarıları olarak kabul eder. Yaşasın uluslararası toplumsal devrim!

Türkiye Komünist Partisi
Merkez-i Umumisi

MUSTAFA SUPHİ'NİN PROGRAMI SUNUŞ KONUŞMASI

Kapitalist diktatörlüğe karşı şimdiye kadar sınır ve millet tanımaksızın Rusya'da, Almanya ve Macaristan'da, muhtelif doğu ülkelerinde ve nihayet Türkiye'de faaliyet gösteren arkadaşlarımızı, memleketimize iş görmeye davet ve bir merkez etrafında toplamayı sağlayacak etken, şüphesiz ki kararlaştırılan esaslardan hareket edecek bir programdır. Bugün biz böyle bir program önergesini muhterem kongreye arzederek önemli ve tarihi bir görevin yerine getirilmesini sağlıyoruz.

Türkiye Komünist Fırkası'nın programını tetkik ederken bunu iki kısma ayırmak lazım gelir. Biri: Programa başlangıç ve esas olacak bazı tezler, diğeri asıl program.

Başlangıç ve esaslardan bahs ederken, bir kere Türkiye Komünist Fırkası'nın uluslararası toplumsal harekete dayanan ve aynı zamanda yardım eden devrimci bir parti olduğunu hiçbir dakika hatırdan çıkarmamak lazım gelir.

Yalnız, Türkiye'deki işçi ve yoksul köylüye dayanacak her hangi bir hareket ile Avrupa ve Amerika burjuvazisine karşı mücadele etmek, işçi halkı esaret zincirlerinden kurtarmak mümkün değildir. Toplumsal devrim esasları, özellikle kapitalizmin büyük roller oynadığı Avrupa ve Amerika sanayi bölgesinde yoğunlaşmış, sermayedarlarına karşı koyacak kuvvetli işçi sınıfları da oralarda oluşmuştur. Rusya ve Avrupa proletaryasının sermayedarlığa karşı ayaklanarak kısmen hakimiyeti eline aldığı bu devirde, herhangi bir işçi ve köylü partisinin bu uluslararası hareketten tecritleri, savunmasını üzerine aldığı mazlum sınıfı devletliler hesabına satıp iş-

letmekten başka bir anlama gelmez. Biz karşımızda duran tarihi dönemin toplumsal devrim dönemi olduğuna inanıyoruz. (Alkış)

Türkiye, sanayinin durumu itibariyle zengin ve proletarya memleketi sayılmasa da, bütün ürettiği değerleri Avrupa ve Amerika kapitalizmine rehin etmiş, son asır içinde emperyalizm ve istila hareketine hedef olarak, dünya savaşını takiben sonuçta tüm yönetimiyle iflas eden, zulme, inkara karşı ayaklanmış bir halkı temsil etmiş olması itibariyle, toplumsal devrimde temel bir role, bir güce sahiptir. Türkiye gibi bütün doğuda da bugün milli şekilde görünen ayaklanma hareketleri, proletarya hareketini de içine alarak genişledikçe ekonomik bir içerik kazanmak zorundadır. İstanbul ve Anadolu'da, daha pek mükemmel olmayan işçi sınıflarının nezdinde bolşevizme destek şeklinde beliren hareket ve aydınlanma, bunun maddi ve dış ön koşullarını oluşturur.

Partimiz, özgürlüğü yolunda uluslararası toplumsal devrim hareketine dayanma zorunluluğunun dayattığı işçi halkımız arasındaki örgütlenmesini de uluslararası esasta yapmak zorundadır. Partimiz Türk işçi ve yoksul köylülerini gerici İttihad ve İtilafçılar veya hain Sosyalistlerin etkisi altından kurtarmaya ne derecede zorunlu ise, Türkiye'de yaşayan Rum, Ermeni, Kürt milletlerinin mağdur sınıflarını da Etniki Eterya, Taşnak veya Bedirhan teşkilatlarından ayırarak, çıkar ve amaç ortaklığı olan bir sınıf halinde hem içteki sömürücülere, hem de işgalci dış kuvvetlere karşı birleştirip ayaklandırmak göreviyle yükümlüdür. (Alkışlar)

Partimiz her ne ad altında yaşarsa yaşasın, bunun bilincinde olmadıkça uluslararası mücadele cephesinde çalışmaya ve "Enternasyonal" içinde güçlü ve sözü geçen bir yer doldurmaya layık olamaz.

Toplumsal devrim gibi; devrimin bütün dünya burjuvazisi üzerindeki zaferinden çıkan komünizm uygulaması da evrensel bir içerik taşır. Bu üretim ilişkilerinin geçirdiği evrimin ve kapitalizmin tekelci aşamaya ulaşmasının kaçınılmaz sonucudur. Sendika, tröst ve karteller elinde büyük sanatların toplanması, sınır ve memleketleri birbirine bağlayan, böyle demir gibi güçlü üretim ve tekel birlikleri vücuda getirmiştir. Doğunun ham maddesiyle Batı'nın sana-

yi ürünleri de yine öyle bir bütün teşkil ediyor, onun için Komünizm uygulamasında da evrensel bir içerik ve zorunluluk vardır. Ve onun için medeniyet ve zenginliğin bilim ve sanatla paralel şekilde, yer yüzündeki insanlar arasında dağıtım ve genelleştirilmesi işini yine Komünizm yapabilecektir. Bu sebepledir ki, geçiş dönemini temsil eden toplumsal devrim dönemindeki bunalımlarla, Komünizm uygulamasının hedeflerini birbirine karıştırmayarak, bu farkların halka iletilmesi ve aydınlatılması, partimizin en önemli görevini teşkil ediyor.

Bizim programımızın çıkış noktası olarak aldığımız ve ortaya konulmasını zorunlu gördüğümüz maddelerinden biri de, Türkiye gibi Avrupa kapitalizminin pençesinde ezilen memleketlerin burjuva demokratlığıyla kurtulmayı başaramayacağı meselesidir.

Kapitalizm, üretimi büyük şirketler aracılığıyla tekel haline getirmekle üretici güçlerin gelişiminin en yüksek mertebesine çıkıyor. Gerçekten de, kapitalizm ilk gelişiminde Batı Avrupa millet ve memleketleri arasındaki sınırları birleştirerek, siyasi ve iktisadi büyük gelişkin örnekler vücuda getirmiş ve sonra batı medeniyeti adı altında malum olan toplumsal ilişkileri doğurmakla, tarihinde önemli bir rol oynamış oluyor. Ancak, kapitalizm her ne şekil ve surette olursa olsun, bu medeniyeti daha ilerilere doğru taşıma ve genelleştirme kuvvetini şimdi tamamiyle kaybetmiş, savaş ve yayılma ile yıkıcı bir nitelik kazanan bir devreye ayak basmıştır. Avrupa ve Amerika'nın Uzak ve Yakın Doğu'da takip ettiği katliam siyasetini burada sayıp dökmeye lüzum yok.

Ancak, silah tehdidi altında ispirto, esrar, afyon satan kendi memleketlerinden kovduğu zararlı insan topluluklarına, müteferris ve katillere, hilekar rahiplere sömürgelerde yer veren, bu memleketlerde yaşayanları her araca başvurarak ırken, medeniyeten ve iktisaden düşkünleştirme ve yok etmeye doğru sistemli bir şekilde çalışan bir medeniyetin en ilkel ve basit yansımalarını hatırlamak, asıl ve içerik hakkında bir fikir vermeye yeterlidir. Özet olarak, denilebilir ki, sermayedarlık medeniyetinin son dönemde oluşturduğu ekonomik egemenliğin, Doğu için ucuz fiyatla ham maddeyi memleket ve halkımızdan ele geçirmek ve pahalıya satmak şartıy-

la çürük ürünleri yine bizlere zorla kabul ettirmekten başka takip ettiği bir amaç yoktur. Son kırk yıllık sömürgecilik faaliyeti neticesinde ve bilhassa Avrupa Genel savaşından sonra, siyasal sınırları bir kat daha belirmiş olan bu şartlar içinde, burjuvaziye dayanarak geliştirilen herhangi bir hareket, Doğu'nun zavallı millet ve memleketlerini kurtarmak yeteneğini kaybetmiştir. Onun için bütün ümit ve üretim, dünyanın bütün mazlum sınıf ve milletleri ile birleşerek, zulüm dünyasını yıkmaya çalışan, gerçek kültür ve medeniyete doğru ilerleyen devrimcilerin ve bu devrimcileri bünyesinde toplayan Komünist Parti'nindir. (Sürekli alkışlar.)

Öncelikleri ifade eden bu program için fikri hazırlayacak maddelerden biri de mülkiyet meselesidir. Esasen, mülkiyet, içinden geçtiğimiz dönemdeki şekliyle bir hak olmaktan ziyade, bir gerici varoluşu anlatıyor. Geçinmek için çalışma ve girişimin sonucundan ziyade, hilekarlıkta, hırsızlıkta usta olanlar az zamanda büyük servet sahibi oluyor ve bundan sonra bir sürü mirasyediler işçi milletin sırtında -hiçbir iş görmeksizin- yaşamak hakkını kazanıyorlar. Bugün proletaryanın esaret ve mahkumiyetine, Doğu ve genellikle sömürge milletlerin sefalet ve mazlumiyetine temel taşı işini gören kurum, bu "mülkiyet" hakkıdır. Yeryüzündeki büyük karışıklık ve davalar hep bu mülk sahibi olma etrafında dolaşmaktadır. İnsanlar arasında inanca dayanan ilişkinin ve tam manada eşitlik ve adaletin hükmetmesine taraftar olan komünistler, genellikle üretim araçlarını devlete bağlamakla zengin ve fakirler arasında eşit ilişkiler kurmak istiyorlar. Bu öyle bir eşitlik ki, artık zengin başını kaldırıp kendi emeğiyle geçinen işçinin elinden malını gasbetmeye ve onun sırtında yaşamaya imkan bulmasın, kendisi de yaşamak için küreği, sabanı alıp çalışmaya başlasın. Ancak, mevcut haliyle mülk sahipliğinin tasfiyesi ve Komünizmin başarılmasıyladır ki, insan toplulukları arasında sömürücü fertler gibi baskıcı ve istilacı devlet ve hükümetler de yok edilmiş ve yeryüzünde uluslararası insanlık ve uluslararası bir kardeşlik kurulmuş olacaktır. (Sürekli alkışlar.)

Mülkiyetin tasfiyesinden çıkan uygulama sonuçları, program ayrıntılarında göreceğimiz gibi, özellikle kapitalist, büyük mülk sahiplerine etki etmektedir. Yoksa, kolunun gücüyle geçinen yoksul

köylü bundan bir şey kaybetmeyecek, belki çok şey kazanacaktır. Mesela, toprak, bu toprağı işleyen köylünün elinde mülk olarak kalacağı gibi, köylünün büyüyen evlatlarına da bizzat işlemek şartıyla yeni toprak hisseleri verilecektir. Küçük sanatkarlar da başkalarının emek ve ürünlerine el koymamak şartıyla, devletinin yardımını görecek ve öncelikle kooperatifler içinde birleşerek bilimsel şekilde sanatı ilerletebilecektir. Demek ki, mülkiyetin tasfiyesi sırasında, komünistler karşılarında yalnız kapitalist ve faizci mülk sahipleri sınıflarını görecekler, küçük mülkiyet sahibi işleticilerle küçük sanatkarlar kendilerine yardımcı olacaklardır.

Miras meselesi de mülkiyet ile beraber çözülmüş oluyor. Uygulamada işçi halkın ev eşyası miras olarak çocuklarına geçtiği gibi, imar edilen tarla ve saban, işçinin ölmesiyle, tercihen bu işçinin evladına veriliyor. Küçük tezgahlarda da aynı uygulama yapılıyor.

Böyle olunca arkadaşlar, bizim takip ettiğimiz amaçların, uygulanamayacak bir hayal değil, belki hakları yenmiş işçi ve yoksul köylüleri açlık ve kulluktan kurtaran, refah ve medeniyete, hayata çıkarabilecek yegane bir yol, hem hak ve adalet yolu olduğundan bir an bile şüpheye düşmek büyük bir günahtır. Ancak, bu yola gidebilecek insanların ruhlarında soylu bir ateşin de yanmaya başlaması şarttır. Devrim ateşiyle harekete geçmeyen insanlar, bizim yolumuzda bir adım bile ilerleyemezler, sağa sola sarsılıp sendeleyerek yok olurlar.

(Mustafa Suphi Yoldaş'ın son sözleri bir kaç kere alkışlarla kesildikten sonra, Türkiye Komünist Partisi'nin programına başlangıç ve esas olarak ortaya koyduğu on madde okunarak olduğu gibi kabul olundu.)*

* Programın "İlke ve Esaslar" bölümü, bak: s.34)

TÜRKİYE KOMÜNİST ÖRGÜTÜ MERKEZ KOMİTESİ'NİN FAALİYETİ HAKKINDA **BAKÜ KONGRESİ'NDE MUSTAFA SUPHİ YOLDAŞ'IN RAPORU**

Türkiye Komünist Örgütü'nün faaliyeti hakkındaki tasarıyı esas itibarıyla ikiye ayırmak gerekir: Biri "aydınlanma", diğeri de "örgütlenme" devri.

Aydınlanma devri: Bu devrin niteliğini, manasını anlamak için Rusya'da devrimin henüz başlamadığı zamanlara kadar geri gitmelidir.

Dünya Savaşı'nın ortaya çıkmasıyla memleketimizin ezilen sınıflarından yüzbinlerce işçi ve köylülerin asker sıfatıyla Rusya'ya esir düşerek Sibirya, Türkistan, Kafkasya ve nihayet İdil-Ural boylarındaki demiryolu, fabrika ve köy işlerinde boşu boşuna çalıştırılmaları, esasen hayatta zahmetle yoğrulmuş Türkiye işçileriyle Rusya proletaryası arasında dostluk ve yakınlık doğmasına neden oluyor.

"10 Temmuz" Devrimi'nden beri açılan savaş sahnelerinde faciali roller oynamaya mahkum edilen Türk köylüsü ve askeri, bu temastan büyük verimler alarak, sınıfsal mücadelede Rusya'lı işçi yoldaşlarla beraber harekete başlıyorlar.

Ücret ve iş süresi hakkındaki hareketlere, grevlere katılarak arkadaşlarının güven ve dostluklarını kazanıyorlar. Zamanında memlekette halkçılık ve sosyalistlik hayaline hizmet edip beladan belaya uğrayan, nihayet göç ve esaret yoluyla bu işçiler kafilesi arasında çalışmaya mecbur olan öğretmen, aydın devrimcilerimizden bazı gençler ise, hem işçi ile beraber taş taşıyıp çalışarak, kapitaliz-

min ve savaştan doğan gaddarlığın ağırlıklarını bizzat kendi hayatlarında hissediyorlar, hem de diğer taraftan işçi ve yoksul köylü halkımız içinde asalak unsurlara, genellikle işleticilere karşı kaynamakta olan düşmanlık duygularının sınıfsal devrime esas olabilecek derecede ortaya çıktığına şahit oluyorlar: İşte bu gibi etkilerledir ki, Rusya'daki Türk işçi ve köylüleriyle Bolşeviklerin ilişkileri, 1915 senesinden itibaren başlamış ve genellikle sermayedarlığa, Çar saltanatına ve nihayet Avrupa Savaşı'na karşı teşviklerde bulunan bolşevik edebiyatı, Türkler arasında büyük bir ün kazanmıştır. Bu edebiyatın iki sene zarfında işçi gruplarında dağıtılarak gizli köşelerde çevrilip yaygınlaşması sayesinde, ezilmiş ve geri bırakılmış köylü ve askerlerimizin kendi gaddar ve vahşi kuvvetlerimize, zalim hükümet ve hükümdarlarımıza, şan ve şöhret düşkünü kara çalıcı paşalarımıza karşı söz söylemek imkanı ortaya çıkmıştır.

1917 senesi Şubat'ında Rusya'da başlayan devrimin Kerenski zamanına ait ilk kısmında bu gizli faaliyet daha açık bir şekle girerek, Bolşeviklerin şehir ve köy işçi ocaklarında sosyal devrimin yaklaştığına dair açıktan açığa taşıma devri başlamış ve Türk bolşevikleri de gerek kendi hemşerileri ve gerekse müslüman halk arasında marksizm ve komünizm hakkında konferanslar düzenlemiştir.

Ekim olaylarının başlamasıyla fabrikalarda ve diğer iş ocaklarında çalışan Türk işçilerinin topluluklarını bozarak, herkes ele geçen fırsat ve hürriyetten faydalanıp memleketlerine gitmek üzere türlü yerlere dağılıyor, daha önce bolşeviklerle ilişki kuranlar, sosyal devrimin başkenti kızıl Moskova'ya geliyorlar ve buradaki Tatar devrimcileriyle kolkola vererek, 1918 senesinin ilk aylarında Osmanlı şivesinde olarak "Yeni Dünya" Gazetesi'ni çıkarmaya başlıyorlar.

"Yeni Dünya"nın yayına başladığı tarih, bolşevizmin Rusya'da genişleyip yayılmasıyla Rus askerlerinin Kafkasya'dan geri çekildiği ve bu fırsattan yararlanan Osmanlı Ordularının Kafkasya'yı istalaya başladıkları döneme denk geliyor. Osmanlı ordusu Bakü gaz madenlerini ele geçirerek diğer taraftan Almanlarla beraber Dağıstan, Kuban ve Ukrayna üzerinde etki yaparak, devrimci Rusya'yı ışık ve ekmekten mahrum etmek tehdidini savuruyor. Osmanlı Hü-

kümet ve ordusu başında bulunan İttihat ve Terakki Partisi'nin Türk ve müslüman memleketlerine ait işgal ve birleşme hırsları da bütün doğu memleketlerine sıçramıştır. Müslüman kuvvetlerinin, kurtuluşu Osmanlı işgalinde gördükleri bu devir, Türkiye bolşevikleri için çalışma alanlarında en fazla sıkıldıkları bir zamanı hatırlatır. Bunula birlikte, "Yeni Dünya" Gazetesi, bir taraftan Alman kılıcına dayanan bu işgal hareketinin memleketi ve ezilen halkı pek tehlikeli uçurumlara götürmekte olduğunu ve özgürlüğün ancak Rusya gibi Avrupa proletaryası arasında da sosyal devrimin ayaklanmasına bağlı olduğunu söylemekten, diğer taraftan ise, bu tehlikeyi bir türlü görmek istemeyen paşalar hükümetinin memleket ve halka reva gördükleri zulümleri anlatmaktan hali kalmamaktadır. Brest-Litovsk Antlaşması'nı imzalayan o zamanki muzaffer Türkiye'nin Moskova'daki Elçisi Galip Kemali Bey'in, Yeni Dünya ve yayıncısı aleyhinde verdiği üç muhtıra ile protesto, tutulan bu doğru ve muhalefet yolunun tarihi belgelerini oluşturur.

Bununla birlikte, şunu da derhal söylemeliyiz ki, hakikatin karanlıklar içinde kaybolduğu bu dar ve bunaltıcı devir, bize, en iyi, amacına en sadık arkadaşları vermiştir. Değişik esir karargahlarından çıkıp Kazan'a gelen felaketzede arkadaşların ilk konferansı, 20 Temmuz 1918 Moskova'da Türk Sol Sosyalistleri Konferansı'nı davet etmiş ve bu konferans, "Türkiye Komünist Örgütü"nü doğurmuştur.

İkinci devir: Aydınlanma devri burada biterek konferansın seçip ayırdığı merkezi heyet, doğrudan doğruya örgütlenme işlerine girişiyor. Konferans'ın belirlediği hedefler: 1. Rusya ve Türkiye'deki işçi ve köylü ve askerlerimiz arasında propaganda ve teşkilat, sosyal devrim cephesinin fikren ve fiilen savunulması, 2. İlk uygun fırsatta Türkiye'den de çağrılacak temsilciler ve Rusya'daki örgütlerin temsilcileriyle birlikte birinci Türkiye Komünist Kongresi'nin davet ve çağrısı, "örgütün parti haline getirilmesi" şeklinde özetlenebilir.

Konferans'tan sonra, örgütümüz Rusya Komünist (Bolşevik) Partisi'yle daha yakın ilişkiye girişmekle beraber; benim bütün Rusya Müslüman İşleri Merkezi Heyet idaresinde üye ve uluslara-

rası doğu yayın ve propaganda şubesinde başkan olmam, bütün faaliyetlerimizin Rusya'daki Müslüman işleriyle beraber ilerlemesine sebep olduğundan: Merkezi heyet ilk örgütlenme devrinde bütün maddi ve manevi araçlarını müslüman işleri komiserliğinden alıyor; kuvvetinin önemli bir kısmını Müslümanlar arasında küflenmiş fikirlerin yıkılarak devrim ruhunun yükselmesine sarfediyor; bu anlamda Türk komünistleri, Tatar sosyalistlerinin Kazan'da davet edilen ilk konferansına katılarak, ilk programının oluşturulmasına fiilen katıldığı gibi, bütün Rusya komünist örgütlerinin Moskova'da açılan birinci kongresine de altı temsilci göndermeyi başarmıştır.

FAALİYETİN DÖRT CEPHESİ

Gerek Türkler ve gerekse müslümanlar arasındaki faaliyetimizi, memleket itibariyle İdil ve Ural'da, Kırım, Türkistan ve Azerbaycan'da olmak üzere dört kısma ayırmak mümkün olur.

1. Örgütümüzün Moskova, Kazan, Samara ve Saratov gibi İdil ve Ural boylarındaki siyasi hücreleri ilk faaliyet alanını oluştururlar. Bu farklı memleketlerde sayıları 500'e ulaşan Türk komünistleri, gerici kara kuvvetlerle olan mücadele amacıyla Türk esirlerinden kızıl askerler örgütlenmesini başarmış, Ufa ve Kazan'da "Çekoslovak" türedilerine, Orenburg'ta ise Dutov Bandisi'ne karşı Rusya'nın devrim cephesini savunmada yararlık göstermişlerdir. İdil ve Ural boyu, Çekoslovak uğursuzlarından temizlenince, buradaki eski sosyalist müslüman kuruluşları yeniden canlandırılarak, Gericilik ile Mücadele Komisyonu'na örgütümüzden temsilci olarak katılınmış ve Kazan'daki bilim kurulu yeniden kurulup üç ay kadar yönetilerek, Tatar eğitim ve medeniyetine dair birçok meseleler alanında yazı ve imla usulünün iyileştirilmesine hizmet eden bir konferansı da davet etmiş ve konferans önemli ve faydalı kararlarla işinde başarılı olmuştur.

Moskova ve İdil-Ural'daki faaliyetimiz:

Türkiye ile başlayan yeni ilişkimiz, örgütümüze uluslararası örgütler arasında yeralmak yaraşırlığını vermesiyle 1919 Mart'ında Moskova'da toplanan Uluslararası Danışma Meclisi'ne* bizim tem-

* Komintern Kuruluş Kongresi

silcimiz de dahil olmuştu. 34 memleketten birçok temsilcinin gelmesi üzerine Üçüncü Enternasyonal'in kurulmasıyla Türkiye Komünist Örgütü de Üçüncü Enternasyonal Birinci Kongresi'nde temsilcisini bulundurmuştur. Bu sene Temmuz ayında toplanan İkinci Kongre'ye örgütümüz iki temsilci göndererek, devrimci kurumlar arasında varlığını onaylatmış ve gelecek kongrelere dört oy ile katılma hakkını elde etmiştir.

2. Kırım'da: Doğu cephesinin kara kuvvetlerden temizlenmesiyle, bütün faaliyetin güney Ukrayna'daki Uskuro Patski saltanatı üzerine yöneltildiği sıradadır ki, Merkezi Heyet, İdil ve Ural'da çalışan bütün aktif arkadaşlar için seferberlik ilan ederek Kırım sınırına hareket ediyor. "Yeni Dünya" Gazetesi yayıncı, dizgici, harfler, vesair araçlarıyla 22 Ocak 1919'da Kırım'a varınca, orada bolşeviklerden oluşan bir müslüman komünist şubesini oluşturmuş ve iki ay sonra davet ettiği konferansa 17 şehir ve köy teşkilatından 30'u aşan temsilcinin katılımıyla, Kırım'daki komünistlerin sayısının 400'ü geçtiği anlaşılarak, şu kısa zamana ait faaliyetin sonucunu görmüştür. Örgütümüz bu arada "Kırım Müslüman Komünistler Ülke Bürosu" yanında açılan parti okulunda 27 genç ve aydın komünist yetiştirmeye aracılık ederek, devrimci harekete sağlam esaslar hazırlamıştır.

Türklere özel olmak üzere Kırım sahilindeki şehirlerde milli örgütler yanında, Türk komünist şubeleri ve oralarda yaşayan Türkiyeliler arasında küçük ölçekte Türkiye işçi ve köylü sovyetleri kurulduğu gibi, esas gücü Türk askerlerinden kurulu olmak üzere uluslararası doğu alayı da kurulmuştur.

Kırım'da yayın işlerine de ağırlık verilerek "Yeni Dünya" ve "Kırım Haberleri" isminde iki gazetenin sıra ile her gün çıkarılmasına, Anayasa ve Komünist Programı gibi birkaç eser çevrilip basılmasında, birçok bildirinin yayınlanmasında başarı gösterilmiştir. Bunlar gerek Kırım içinde, gerekse Türkiye sahillerinden gelmekte olan kaçak kayıkçılar aracılığıyla memleketimizdeki işçi ve yoksul köylü halka dağılmış ve bu kayıklarla arkadaşlardan ve Kırım'daki işçi ve askerlerden birçoğu Türkiye'ye gönderilmiştir.

İngiliz-Fransız donanmalarının tehdidi ve Çar saltanatını iadeye

çalışan Denikin'in hücumu karşısında, 23 Nisan 1919'da geri çekilmeye mecbur olduğumuz zaman, Kırım'ı devrim ateşleriyle tutuşmuş ve bütün özgürlük ümitlerini proletarya hareketine bağlanmış bir halde bırakıyoruz: Kırım'da iken iyi ilişkiler kurduğumuz mülteci kurultaycılar, bizden sonra çıkardıkları "Millet" Gazetesi'nde bu ümitleri açıktan açığa kuvvetlendiriyorlardı. Sonra aldığımız haberlere göre, oradaki bolşevik arkadaşlarımızdan ve bu iyi devrimcilerden 17 kahramanın Vrangel haini tarafından öldürüldüğü anlaşılıyor. Buradaki örgütümüzün aracılığıyla meydana çıkanların Kırım sınırında kızıl asker sıfatıyla düşman kurşununa hedef olduklarını saygı ile anmak gerekir. (Matem Marşı)

Kırım'daki geri çekilmeden sonra Odesa'daki faaliyetten de bahsetmek gerekir. Örgütümüz arkadaşların önemli bir kısmını Türkiye'ye nakletmek üzere, Mayıs 1919 tarihinde Odessa'ya gidildiği zaman, orada Üçüncü Entemasyonal Şubesi'yle işbirliği yaptı. Beraber getirdiği matbaasında beyannameleri ve (Üçüncü) Enternasyonal Manifestosu'nu yayınlayarak Türkiye'ye gönderdi. O zaman başlıca arkadaşlarımız, daha bir takım işçi ve yoksul köylü esirlerle iki gemi içinde memlekete gönderildiler ki, bu arada merkezi heyet üyelerinden iki arkadaş İstanbul'a gitmişler ve beni delege olarak Rusya'da bırakmışlardı.

3. Türkistan'da: Dört tarafı düşman kuvvetleriyle sarılmış olan Odessa çevresinden 12. Ordu Güney Grubuyla zaferle çıkılıp Moskova'ya gelindiği zaman, Türkiye'de olan bütün olayların Moskova devrimci muhalefetinin dikkatini çektiği görüldü; Antant Devletleri'nin İstanbul'u işgali olayı ve Osmanlı Ordusu'nun kısmen silah bırakmasıyla dağılmaya başlaması üzerine, paylaşım politikasının bütün şiddetiyle meydana çıkması, ayaklanma hareketlerine sebep olmuş ve bu ayaklanmayı yöneten Mustafa Kemal Paşa ise bolşevikler ile ilişkiye geçme girişimlerinde bulunmuştu. Rusya Komünist Bolşevik Partisi Genel Merkezi ile cereyan eden haberleşmede, Türkiye'de başlayan bu müdafaa-i milliye hareketine yardım edilerek, aynı zamanda devrimci fikirlerin propaganda edilmesi çalışmasına dönük örgüt namına yapılan teklifimiz kabul edilmiş ve bu teklif kendilerine yazı ile de bildirilmiştir.

Şimdi bizim için Türkiye'ye yakınlaşmak gerektiği halde, güney sınırı kara kuvvetlerle tamamen kapanmış olduğundan, Türkistan, İran ve Kafkasya yoluyla uzun bir seyahat zorunluluğu doğdu Türkistan'a ulaştığımızda ise, Hazar Denizi'nin sahillerinde koşulların seyahata uygun olmaması ve Türkistan İşleri Komisyonu Başkanı İliyeva Yoldaş tarafından gerekli görülmesi üzerine birkaç arkadaş Kafkasya yoluyla Türkiye'ye gitmek üzere görevlendirilmiş olmakla beraber, Taşkent'te üç ay kadar kalınması gerekliliği doğmuştur.

Bu sırada Türkistan Komünist örgütünün Üçüncü Konferansı ile burada seçilmiş olan merkezi komitenin faaliyetine katılınmış; bir taraftan müslüman emekçiler arasında uluslararası devrim yolunda fedakarlık hislerinin yayılmasına, diğer taraftan ise mülkiyet ve şeriat meseleleri etrafında halkın kaderiyle oynayan gerici kuvvetlere karşı ve özellikle öteden beri memleketi soymaya alışıp nihayet komünist örtüsü altında gizlenerek işine devam eden sömürgecilere karşı mücadeleye ağırlık verilmiştir. Doğuda devrim yollarını açacak ve doğu devrimci ve komünist örgütlerini bir araya toplayabilecek bir kuruma ihtiyaç öteden beri hissedilmekte olduğundan, Taşkent'te Uluslararası Doğu Tebligat Şurası adıyla bir kurumun oluşturulmasında yol gösterildi.

Bütün kuruculuk işleri tarafımdan yönetilen bu kurum içinde Çin, Kaşgar, Buhara, Hive, İran, Türkiye komünist örgütlerini toplamakta başarılı olunmuş ve az zamanda Türkistan'ın doğu memleketleriyle birleşen bütün sınırlarında ilişki şubeleri açılmış ve dışarda da gizli örgütlenmeye başlanılmıştır. Türk örgütüne ait olmak üzere burada Şubiri yakınındaki şubeden başka, eski şehirde de bir şube açılarak Sibirya'dan gelmekte olan esirlerin eğitim ve geçim işine aracılık edilmiş ve Türkistan Cephesi Başkumandanlığı huzurunda Türk kızıl askerlerinden kurulu bir askeri kıta kurulmuştur ki, bu kıta şimdi Bakü'ye gönderilmiştir.

4. Azerbaycan'da: Türkistan'da açılan örgütler etrafında toplanan Türk komünistlerinin miktarı 40'a ulaşmış, Hazar Denizi'nin düşmandan temizlenmesinden sonra bu arkadaşlardan 23'ü ile beraber Türkiye'ye ait faaliyetin Kafkasya'ya taşınması karar-

laştırılarak 27 Mayıs 1920 tarihinde Bakü'ye gelinmiştir. Bakü'ye gelir gelmez, örgütümüz ilk defa olarak Türkiye'ye yakınlaştığını ve kendi kitlesi içinde çalışmak imkanına sahip olduğunu hissetmiştir. Örgütümüz Bakü ve etrafında Türkiye'den bir veya diğer suretle gelip toplanmış olan binlerce işçi ve yoksul köylüler ile tuttuğumuz yola iyi bakan aydınlar, şair ve ressamlar da katıldı. Yolumuza inanan bazı arkadaşlar da örgüte katılarak merkezi büro yeniden faaliyete girdiği gibi, Bakü'de daha önceden örgütlenmesine girişilen Türk komite veya partisi lağvedilerek, yeni esaslarda yeniden örgütlendi. Bu konuda biraz incelemeye ihtiyaç var:

Bir süreden beri Anadolu ayaklanma hareketini devrimci Rusya ile birleştirmek ve Azerbaycan Şuralar Hükümetini kurmak amacıyla Kafkas ülkesi Bolşevik komitesiyle beraber çalışan arkadaşlar, ilk önce bir Türk Komünist Fırkası oluşturarak merkez komitelerini seçmişlerdir. Şuraya İttihat ve Terakki Hükümeti'nin savaş zamanında büyük roller oynamış bazı kimseler dışardan getirilmişti.

Yakın geçmişleri memleketin son savaş felaketleriyle ilgili olan bu kişilerle, işçi ve köylü partisini kurmak ve temsil etmek olağandışıydı. Onun için bu örgütün dağıtılmasında tereddüt edilmeyerek eskiden beri Azerbaycan komünistleriyle beraber çalışmış olan bazı komünist arkadaşların Rusya ve Türkistan'dan gelenlere eklenmesiyle oluşan grup, Bakü Örgütü'ne esas olarak kabul edilip, bu grupta Türkiye Örgütü'nün Bakü Şubesi oluşturuldu.

Bu şekilde oluşturulan şube, Azerbaycan Bakü Komitesi'ne katıldı. Böylece oluşturulan şube, faaliyetinde merkezi heyetle birleşmiş ve üyesi 200'e ulaşmıştır. Kayıt ve tescil esnasında örgüte, temel amaca hizmet etmeyecek bir takım şahısların girdiğinin hissedilmesiyle, bunlar hakkında tasfiye işlemine başlanmıştır. Bakü Örgütü'nün faaliyeti Meclis'e ayrıca sunulacağından, bu bölümde daha fazla ayrıntıya gerek yoktur.

Bakü Örgütü:

Merkezi heyetin faaliyetine gelince, bunu anlamak için bir kere merkezi heyetin esas teşkilatına vakıf olmak gerekir.

Merkezi heyet, örgütlenme, propaganda, yayın, bağlantılar, is-

tihbarat ve askeri şubelerinden, bir de genel yazışma ve mali şubesinden meydana gelir.

Örgütlenme Şubesinin Faaliyeti: Bu şube faaliyetini Türkiye ve Kafkasya'ya ait olmak üzere üç ay zarfında umulmayacak derecede genişletmiştir. Ayrıca ayrıntılı görüleceği üzere, bilhassa İstanbul ve etrafı, maden ocağı bölgeleri ve Karadeniz sahilleri gibi Avrupa emperyalistlerinin istilasına maruz bölgelerde çalışmış ve Doğu Uluslararası Kongresi ile örgütümüz kongresinde 100'e yakın temsilci bulunması başarısı gösterilmiştir.

Kafkasya'da kalmış olan Türkiye işçi ve yoksul köylüleri arasında örgütlenme artırılmış ve böylece memleketimizde fikir yaymaya hizmet eden önemli bir basamak daha meydana getirilmiştir.

Yeni Şubeler:

Belirtildiği gibi, Anadolu ve Rusya içinde faaliyette bulunmuş, Anadolu'nun muhtelif yerlerine gönderilmiş arkadaşlar tarafından aşağıda gösterilen şubeler örgütlenmişti; bu şubeler, temsilcilerini bugün kongremize göndermiş bulunuyorlar.

İstanbul Şubesi: 1919 senesi başlangıcından beri faaliyet halindedir. Haziran başında Bakü'den iki arkadaş gönderilmişti (Mithat, Alaaddin). İstanbul Şubesi'nden bugün kongrede çok sayıda temsilci bulunuyor.

Zonguldak Şubesi: Abdurrahman ve Ahmet yoldaşlar Haziranda örgütlenme için gönderilmişti; Ereğli ve Zonguldak'ta şubeler açarak faaliyette bulunmuşlar ve kongreye temsilciler getirmeyi başarmışlardır.

Trabzon ve Çevresi: Yusuf Kemal Yoldaş tarafından Trabzon ve Rize'de şubeler açılmıştır.

Nahcivan Şubesi: Nahcivan'da hem Anadolu ile ulaşımı sağlamak ve ilişki kurmak, hem de orada bir şube açmak üzere Haziran ortalarında Cemal Yoldaş ile Salih Zeki, Hilmi, Hakkı, Nuredtin yoldaşlar gönderilmiş ve orada bir şube açılarak arzu edilen şekilde faaliyette bulunulmuştur.

Salih Zeki Yoldaş'a Erzurum, Sivas, Ankara ve Trabzon çevresinde faaliyette bulunması için vekalet verilmiştir. Yekatrinadar, Novorossiski, Tuaspe şubeleri, Temmuz sonunda Kuban ve Çurni,

More (Karadeniz) Kubirnası ile Anadolu'nun Karadeniz sahillerinde örgütlenme yapmak, konferansa ve kongreye temsilciler getirmek üzere gönderilen Baha Ali Yoldaş'la diğer 20 arkadaş tarafından Yekatrinadar, Novorossiski, Tuapse'de şube açılmış ve Anadolu ile bu şubelerden 125 kadar temsilci getirilmiştir.

Bundan başka Bakü'de bir şube kurulmuştur. Oltu'da bulunan örgüt ile ilişkide bulunmak üzere Yusuf Ziya ve İran'da Hintliler arasında propagandada bulunmak üzere Sadık, Kuban ve Rostof çevresinde yoğun miktarda sivil Türk esirleri bulunduğu anlaşıldığından, oralara da Nakizade Selahattin, Yurş ve Çinof yoldaşlar gönderilmiş ve askeri örgüt için binden fazla Türk esir ve askeri toplanmıştır.

Basım ve Propaganda Şubeleri Faaliyeti:

"Yeni Dünya" Gazetesi: Bakü'da tekrar yayımlanarak, bugüne kadar 11 sayı çıkmış, her sayıdan 2000 adet Azerbaycan'a, 358 adet Rusya ve İran'a, 350 adet Türkistan'a gönderilmiştir. Şimdi her bir sayıdan tedbir olarak 4-500 adet depoda mevcut bulunuyor.

Yazı ve Çeviri Komisyonu:

Bu isim ile bir komisyon oluşturularak Anayasa, Komünist Partisi Programı, Lenin'in Yaşamı, Lenin'in Burjuva Demokrasisi ve Proletarya Diktatörlüğü Hakkındaki Tezleri, Komünist Programın Açıklaması, Komünist Manifesto, Emek ve Sermaye, Bolşevizm Nedir, Sovyet Hükümeti Nedir ve Nasıl Kurulur, Kızıl Ordu Birlikleri, Parti Hücreleri Yönetmeliği, Çocuk Dostu, Okula Kadar Eğitim Kurumları Yönetmelik ve Programları adı ile 12 adet kitap çevrilmiştir.

Lenin'in Yaşamı, Sovyet Hükümeti Nedir, Komünist (Bolşevik) Programı, Burjuva Demokrasisi ve Proletarya Diktatörlüğü adındaki kitaplar basılmış ve diğerleri basılmak üzeredir. Bunlardan başka Komünizmin Abecesi, Devlet ve Devrim, Altına İbadet, Büyük Başlangıç, Enternasyonal Tarihi, Mahkeme ve Sosyalizm, Anayasa kitapları da kısmen çevrilerek yakında tamamlanacaktır.

Tablolar: Ressamlarımız tarafından işçi ve yoksul köylülerimizin acı dolu yaşamına dair 29 tablo da resmedilmiş ve sergilenmiş-

tir.

Siyasi Kurslar: Bakü Teşkilatı'na bağlı olmak üzere 17 Haziran'da bir de siyasi parti okulu açılmıştır. Bu okuldan amaçlanan, işçi ve asker arasında sosyal devrimin ilkelerine hakim yoldaşlar yetiştirmektir. Okul, 50 öğrenci ile öğrenime devam etmiştir. 4 Eylül 1920 tarihinde birinci devre tamamlanmış ve 43 genç komünist diplomasını almıştır. Okulda okunan dersler şunlardan oluşuyordu: Medeniyet Tarihi, Toplumsal Devrim Tarihi, İktisat, Ekonomi Politik, Koperatifler, Kızıl Ordu Örgütü, Parti Propaganda ve Örgütü, Coğrafya, Genel Tarih, Müzik.

İrtibat ve İstihbarat Şubesi'nin Faaliyeti:

Bu şubenin doğuya ait ilişki ve istihbarat faaliyeti, Türkistan'da kurulup, Pamir'den Hazar Denizi'ne kadar yayılmış olan Uluslararası Doğu Propaganda Şurası aracılığıyla oluşmuş ve yeniden batıya doğru genişletilerek Nahcivan ve Karadeniz'de tesis olunan bazı noktalarla bağlantı elde edilmiştir. Bu şube tarafından şimdiye kadar 33 arkadaş işe gönderilmiş, bu duruma dair 29 rapor ve mektup alınmıştır. Bu yazışma içinde ayaklanma hareketlerinin başında duran kumandan ve valilerden küçük subay, işçi ve askerlere varıncaya kadar birçoklarının gönderdikleri mektuplar vardır ki, bunların içeriği memleketin muhtelif tabakaları arasındaki ruhsal durumları açıkça göstermektedir. Türkiye'de kumandan ve valiler, paşalar da dahil olmak üzere, bolşevizmin kurtarıcı bir kuvvet olarak anlaşıldığını söylesek doğru olur. Yalnız büyük memurlar komünizmin Türkiye'de de azar azar ve yukarıdan aşağıya doğru ve dağınık/hayali bir usulde uygulamanın mümkün olacağını düşünmekte, işçi ve askerler ise, savaşın ve milli savunmanın en büyük ağırlıkları kendi sırtlarına yüklendiğinden ve zengin sınıfların kendilerini yine istedikleri gibi soyduklarından şikayet ederek buna son vermek için çare aramaktadırlar.

Özetle, Antanta'ya karşı son azim ve karar ile mücadeleye girişen Anadolu, toplumsal devrim için doğunun hiçbir tarafında görülmeyen yetenek göstermektedir. Anadolu'nun Trabzon, Erzurum, Eskişehir gibi şehirlerinde komünistliği açıktan savunan "Albayrak", "İşçi" adlarıyla gazeteler çıkarılmış ve İstanbul'da komü-

nist arkadaşlarımız tarafından "Kurtuluş" isminde bir de gazetenin yayınlanması başarılmıştır. 5 sayısı çıkan bu gazetede Üçüncü Enternasyonal ile birlikte çalıştığı açıktan yazılmaktadır ki kongremiz, bu gazetelerin kurucu ve yazarlarından bazılarını faaliyeti içine almış olmakla gurur duymaktadır.

Askeri Şube'nin Faaliyeti:

Daha Türkistan'da iken Türkiye'de propaganda ve örgütlenme işleriyle meşgul olmak üzere gönderilen Abit Alim Yoldaş tarafından Bakü'de Türk esir askerlerinden kurulu bir komünist askeri birlik oluşturulmak üzere girişimlerde bulunulmuştu. Merkezi kurul, Bakü örgütlenme işlerini yoluna koyar koymaz, askeri birliği kendi idaresine alarak, kumandan ve siyasi komiserler tayin etmiş ve sevkiyat yönüyle her oluşan askeri birliğin bir kumandanlığa bağlanması gerektiğinden, bu birliğin de 11. Ordu Kumandanlığı'na bağlanması sağlanmıştır.

Bir süre sonra Türkiye'den alınan haberlerde mümkün olduğu kadar hızlı yardım edilmesi arzu ve talep edildiğinden, burada bulunan Türkiyeli işçi ve yoksul köylüler ile esirlerden daha birçoklarının katılması ve örgütlenmenin tamamlanması sonunda, askeri birliğin Anadolu'ya gönderilmesi düşünülmüş ve bu maksatla Rusya Şuralar Hükümeti ve 11. Ordu Kumandanlığı ile Şube, görüş alışverişine başlayıp esas amacını elde etmeyi başarmıştır.

Bu şekilde eski Komünist askeri birliği, bu kızıl fırkanın esas kadrosuna kabul edilmiş ve Birinci Nişancı Alayı adıyla bir alay oluşturulmuş, yeni kumandan ve siyasi komiser tayin edilerek parti karargahı da küçük ölçekte oluşturulmuştur. Bundan başka içeri Rusya'da esirleri toplamak için 20 kadar arkadaş gönderilerek oralardan gönüllü getirilmeye başlanmış ve Azerbaycan Şuralar Cumhuriyeti içinde ise Türkiyelilerin seferberliği ilan ettirilmiş ve işe ciddiyetle başlanılmıştır.

Birinci Alay'ın toplamı az zamanda artarak 700'e yakın bir hale geldiği ve seferberlik başarıyla devam ettiği sıralarda, Moskova'daki Anadolu Elçiliği'nin vekili olan İbrahim Tali, bugün 11. Ordu Kumandanı ve Merkezi Heyet ile görüşmesinde "Türkiye'nin adama ihtiyacı yoktur, ancak silah ve cephaneye ihtiyacı vardır,"

yolundaki ifadesi üzerine, Ordu Kumandanlığı tarafından seferberliğin durdurulması konusundaki düşünceye tarafımızdan uygun cevabı verilerek seferberlik durdurulmuştur. Böylece 15-20 bin kişilik silahlı bir kuvvetin istilacılara karşı gönderilmesinden - böylelikle Anadolu ayaklanmacıları ile arada bir yanlış anlaşılma meydana getirmemek amacıyla- vazgeçilmiş ve önemli bir fırsat elden kaçırılmıştır. Şimdiki durumda toplamı bine yaklaşan alayın iki haftaya kadar Anadolu'ya gönderilmesi hazırlıklarıyla uğraşılmaktadır.

Bundan başka askeri şube yanında bir de Esirler Şubesi açılmış ve Rusya'nın muhtelif yerlerinden gelen esirlerden askerliğe gidemeyenler arasında isteklendirme işlerine büyük gayret edilerek, bir taraftan da geçimleri sağlanmış ve şimdiye kadar Bakü'ye gelen 1099 esirden 349 kişilik iki kafile Türkiye'ye gönderilmiştir.

Yazmanlık ve Maliye Şubesi'nin Faaliyeti:

Merkezi heyetin 26 Mayıs 1920'den 10 Eylül 1920 tarihine kadar devam eden işleri, kayıt defterlerine göre 1401 giden, 202 gelenlerden ibaret olmak üzere 1603 kağıt toplamına ulaşıyor. Bu yazışma içinde parti işleri için 52 ve askeri işler için 21 kişiye verilen tasdiknameler vardır.

Maliye İşlerine Gelince:

(Burada Meclis, Suphi Yoldaş'ın sözünü keserek hesaplar hakkında Meclis'te ayrıntılı bilgi verilmesine müsaade edilmemiş ve hesapları incelemek ve sonucunu bildirmek üzere Ahmet Cevat, Yakup ve Abdurrahman yoldaşlardan kurulu bir komisyon seçmiştir. Bununla beraber Mustafa Suphi Yoldaş, maliye yönünden örgütün geçirdiği çeşitli dönemleri kısaca anlattıktan sonra sözlerini şöyle bitiriyor:)

Bu ayrıntılardan anlaşıldığı üzere, örgütümüzün giderleri büyük bir tasarruf ve ölçülülük ile karşılanmaktadır. Bunun sebepleri:

1. Türkiye ile ulaşımın son zamanlara kadar pek zor olması dolayısıyla düzenli olarak para gönderilmesinin sağlanamamış olması,

2. Memlekette masrafı kontrol edecek yüksek örgütün henüz mevcut olmaması bakımından, giden propagandacılara asgari miktarda para verilerek fedakarlık hislerinin gelişmesine çalışılma-

sı ve nihayet bir kısım tutarın ihtiyat olarak korunması fikirleriyle açıklanabilir. Halihazırda eksiklikler temin edilmiş olduğu gibi, sorumlu arkadaşlarımız da, İstanbul ve Anadolu'da çoğalmış olduklarından, ciddi faaliyet neticesinde kasamız gelir ve giderlerinin hızla yükseleceğine şüphe yoktur. Bununla beraber, bizim para harcamalarında tasarruf, denetim ve ihtiyat prensiplerini terketmememiz gerekir.

Bugün uluslararası devrim çevrelerinden yardım almakla beraber düşünmeliyiz ki, memlekette kara kuvvetlerle çarpışarak uluslararası devrim çevreleriyle ilişkiye girişemeyeceğimiz zamanlar da gelebilir. Bu gibi zamanlarda sıkıntıya dayanma gücünü şimdiden kazanmaya çalışmalıyız.

İşte arkadaşlar, böylece size altı senelik savaş ve mücadele tarihinin safhaları hakkında bilgi verdiğim gibi, aynı zamanda Türkiye Komünist Örgütü Merkezi Heyeti'nin çalışmalarının özetini arzetmiş oldum. Merkez Heyeti, bu faaliyeti ile Türkiye işçi ve yoksul köylü halkının zalim ve yağmacı hükümet ve devletlerin ayağı altında ezilmiş olan hukuk ve isteklerini uluslararası devrim ufuklarında göstermeye muvaffak oldu. Şimdi ise bu hukuk ve istekleri, kızıl bir bayrak halinde Türkiye ve Rusya'daki komünist arkadaşlarımızın birleştikleri bu saygıdeğer kongreye sunmakla görevini tamamlamış oluyor. Bu kongrede birleşerek devrimcilikteki güven ve güçlerini artıran komünist arkadaşlarımızın, kutsal bayrağımızı yere düşürmeyerek zafer ve kurtuluş yolunda daima ileriye büyük adımlar atacaklarına ümit ve güvenimiz tamdır. (Sürekli Alkışlar)

TKP I. KONGRESİ'NİN SONUNDA MUSTAFA SUPHİ YOLDAŞ'IN KONUŞMASI

Örgüt aşamalarını geçiren ve şimdiye kadar birer grup halinde yaşayan Türkiye komünistleri, bu kongreden örgütlü ve birleşik bir parti olarak çıkmakla, yeni bir hayat dönemine ayak basıyorlar. Partinin önünde duran birinci görev: Bundan sonra memleketimiz işçi ve yoksul köylüleri arasında fikrimizi süratle yayarak halkın geleceğini kendi eline verecek koşulları ve yetenekleri hazırlamaktır. Türk komünistleri üç seneden beri Rusya toplumsal devrimi içinde birçok safhalardan geçtiler.

Zaman oldu ki, karşımıza çıkan kara fikirli gericiler, Türkiye'de işçi ve yoksul köylü sınıfının mevcut olmadığını, olsa bile, hammalların memurlardan iyi yaşadıklarını söylemekten utanmadılar. Son zamanlar da ise, bilhassa İstanbul, İzmir, Konya, Erzurum, Ankara ve Eskişehir'de ortaya çıkan işçi ve yoksul köylü örgütleri seslerini yükselterek gösterdiler ki, Türkiye'de işçi ve yoksul köylü adı altında devrimci önemli bir sınıf yaşıyor. Ümit ederiz ki, İstanbul ve Anadolu işçi ve yoksul köylüleri, yakında istilacı ve zalim bütün kuvvetleri tepeliyerek hayat ve mücadele faaliyetlerini kendi kollarına almak iktidarını göstereceklerdir.

Zaman oldu ki, Türkiye işçi ve yoksul köylüleri, zorba vali, hakim ve paşalar karşısında söz söylemek cesaretini bile gösteremediler; fakat son olay gösteriyor ki, İstanbul Hükümeti'nin ve padişahın İngilizlerle birleşerek memleketi sattıklarını halk pek iyi anlıyor; Türkiye'nin ezilen işçi ve yoksul köylüleri ve askerleri, bu alçaklığa, bu ihanete karşı, süngüsünü oradaki ağa ve paşaların göğ-

süne çevirmiş, savaşıyorlar. (Alkışlar)

Ve nihayet zaman oldu ki, arkadaşlar, Türkiye'de komünist örgütü olmaz dediler; fakat, Türkiye'nin değişik şehirlerinden gelen komünist temsilciler, bunun aksini ispat ettiler; Türkiye'de işçi ve yoksul köylü komünist örgütü gittikçe genişliyor ve güç kazanıyor. Şimdi Komünist Partisi'nin sömürgeci kuvvetleri ezmeye kararlı işçi halka rehber olacağına hiç şüphe edilemez. (Alkışlar)

Komünizmin önderlerinden Engels, bir eserinde diyor ki: "*Yeryüzündeki teknik zulme alettir. Zaman gelecek ki, tekniğin ileri eseri olarak yeryüzünü kan deryaları alacak ve zalim imparatorların taçları bu kan deryasına yuvarlanacak, bu tacı yerden kaldırıp başına koymaya cesaret edecek bir adam bulunmayacaktır.*" İşte, bu devir gelip çatmıştır: Rusya'da, Almanya'da, Avusturya'da, Türkiye'de, çarlık, imparatorluk, padişahlık artık bir daha kurtuluşu olmayacak tarzda yıkıldığı halde, hiç kimse cesaret edip de, o taçları başına geçiremiyor.

Vaktiyle halka zulmedenler, bugünkü işçi ve yoksul köylü devrimi huzurunda diz çökerek, ezilen halka taraftar ve hizmete hazır gözüküyorlar. (Alkışlar)

Memleketimizde her türlü derece ve sınıf yalana dayanan anlaşmaların yerinden oynadığı böyle bir devirde, böyle bir buhran döneminde, işçi halkın geleceğini kendi eline alarak iş görmesi bir zorunluluk haline giriyor. Bu işte doğru yolu göstermek görevi Komünist Partisi'nin üzerine düşmektedir. Komünist Partisi için memleketin başına bela olan dış düşmanları kovmak nasıl bir görev ise, içerde halkın sırtından geçinen yağmacı asalak sınıflarını da hazır yiyicilik halinden çıkarıp yumruk altında çalıştırmak da, o derece temel bir görevdir. Bu iki görevin temini iledir ki, Komünist Partisi ezilen işçi ve köylü halka karşı hizmetini yerine getirmiş ve ortadan sınıflar farkı kalkarak toplumsal birliğe, gerçek adalete ulaşmış olacaktır. Onun için son söz olarak diyelim ki: Yaşasın Türkiye Komünist Partisi!, Yaşasın dünya proletaryasının birliği!, Yaşasın Üçüncü Enternasyonal!

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ
I. KONGRESİ'NDE KARAR HALİNDE KABUL EDİLEN

SÖMÜRGELER VE MİLLETLER HAKKINDA MUSTAFA SUPHİ YOLDAŞ'IN SUNUŞU

1. Sömürge, bugünkü haliyle istilacılık devrini geçiren sınai, mali ve ticari tekelciliğin zorunlu bir ürünü olduğu gibi, milli kavga ve savaşlarda, bugünkü ekonomik ve siyasi şartlardan çıkan birer trajedidir.

Toplumun kaderi, zenginliğe dayanan sermayedarlardan fetih ve yağmacılıkla şöhret ve iktidar elde eden emirlik ve hükümetlerle, bunlara satılmış bir avuç memurların ileri gelenlerinden ibaret bir sınıf azınlığı elinde kaldıkça, bu felaketlere son vermek imkanı yoktur.

2. Burjuva temelde kurulan hükümetler, fert ve milletlere ait adalet ve eşitliğe dair birçok söz ettikleri halde, tarihin bize gösterdiği feci olaylar, hele son Avrupa Savaş'ından sonra kararlaştırılan Versay Antlaşması'nın, yenilmiş zayıf millet ve memleketleri kısım kısım ezen ve sömürge haline getirmeye teşebbüs yolunda ortaya çıkan sonuçları pekala gösteriyor ki, adalet ve eşitliğe ait bu şiarlar, yalancı bir gösterişten başka bir şey değildir.

3. Demek oluyor ki, sermayedarlar, hükümdarlar ve sultanlardan meydana gelen hiç hükmündeki bir azınlığın, insanlığın büyük çoğunluğunu oluşturan zayıf ve yoksul işçi sınıflara baskı ve zorbalık şeklinde ortaya çıkan bu evrensel durumun giderilmesi, ancak sınıf farkını ortadan kaldırarak yeryüzünde egemen, zalim fertlerin, millet ve devletlerin hükmünü bırakmayacak bir büyük devri-

min ortaya çıkması ve gerçekleşmesi ile olabilecektir.

4. Bütün dünya işçi ve yoksul köylüleri arasında meydana çıkan bu içerikteki toplumsal devrimde, şimdiye kadar başka devletler ve milletlerin hükmü altında ve sömürge halinde yaşayan millet ve memleketler işçi ve yoksul köylü sınıflarının, milli ve medeni isteklerine karşı hakim durumdaki millet proletaryası tarafından fedakarlıkta bulunulmalıdır. Ezilen milletler arasında aydınlanma ve uygarlığın gelişmesine yardımcı olacak uygar ve milli kurumlara kuvvet verilmeli ve bu suretle onların da samimi olarak devrime yardım esasları hazırlanmalıdır.

5. Komünist Partisi, devrim hareketinin yeni girdiği geri memleketlerde, emperyalizme karşı varlığını savunan milli kuvvetlere yardım ederek, bu arada genellikle sermayedarlar idaresine karşı sınıfsal mücadele hissinin işçi halk içinde derinleşmesine yardımda bulunmalı ve her durumda örgütün sürekliliğini-bağımsızlığını korumalıdır.

TÜRKİYE'DE KOMÜNİST TEŞKİLATLARININ BİRLEŞMESİ HAKKINDA BİR TEKLİF*

Komünist örgütlerin birbirlerinden habersiz ve bağlantısız olarak yahut herhangi bir teorik farklılıktan dolayı, birbirlerine karşı ilgisiz veya muhalif tutum alarak çalışmaları, toplumsal devrim amaçlarının başarılmasını olağanüstü ölçüde zorlaştırmaktadır. Hollanda ve Almanya Komünistlerinin bu nedenle fraksiyonlara ayrılmış olması, bu memleketlerdeki devrimci hareketlerin büyümesi ve zaferine engel olmuştur. Üçüncü Enternasyonal'in yürütme komitesi, Zinovyef'in ikinci kongrede sunduğu raporda uzun uzun anlattığı gibi, bu gibi bölünme ve dağılmalara kesin olarak izin verilmeyeceğini bildirmiştir. Kapitalist dünyaya karşı tek ve dik bir ihtilal cephesi teşkil ederek zaferi garanti altına almak için, bir memleket dahilinde bağımsız oluşan komünist gruplarının genel bir merkezileşme etrafında birleşmesi gereklidir. Bundan dolayı, gerek İstanbul'daki komünist gruplarının, gerek Anadolu veya Rusya'daki olayların etkisiyle birbirinden bağımsız olarak ortaya çıkan örgütlerin Türkiye Komünist Fırkası ile birleşmesi ve hep birlikte tam bir birliğin gerçekleşmesi ve Türkiye devrimi için çalışan yoldaşların değişik alanlarda kalarak güçlerini boşa harcamamaları ve kaybetmemeleri gerekir. Biz yetki sahibi delege olmak sıfatıyla, İstanbul Komünist grubunun Türkiye Komünist Fırkası ile birleşmeye hazır olduğunu ilan ve diğer örgütlenmelerin de aynı nedenle hareket etmelerini büyük amaçlarımız adına teklif ve rica ederiz.

Ethem Nejat ve Hilmioğlu Hakkı

* Bu teklif Kongre tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

İSTANBUL'DA KOMÜNİST VE İŞÇİ HAREKETİ

ETHEM NEJAT

Yoldaşlar! Proletarya, öteden beri dünya kapitalistlerinin esiri olan Türkiye'nin, I. Dünya Savaşında sermayedarlığın, yeni ve büyük bir soygununa hedef oldu. Savaşla birlikte, içeride başlayan ve yeni bir sermayedarlığın kurulmasına neden olan ve hayat pahalılığını ortaya çıkaran akım, savaştan sonra da devam etti. Ateşkes senelerinde bunu İngiliz, Fransız, Amerika vb. kapitalistler devam ettirdiler. Bir taraftan takım takım batı kapitalist temsilcileri İstanbul'a geldi; diğer taraftan İstanbul'da öteden beri Avrupa kapitalistlerinin merhametsiz ajanları olan Rum, Ermeni, Yahudi, Levanten ve Türk burjuvazisi fakir sınıfı soymaya başladı: Hayat çekilmez hale geldi.

Savaş içinde servet biriktiren, sermayedar mevkiine geçen Türk burjuvazisinin çoğu ellerindeki paraları akılsızca harcamaya başladılar. Şoven olan batı kapitalistleri Türk sermayedarlarına, sofularına iş vermiyor; onların siyasetlerini kabul etmiyorlardı.

Savaş zenginleri, öteden beri aşırı asalak bir lüks hayatı süren ayrıcalıklı sınıf, lükse ait eşyalar almak ve sefahat yapmakla büyük bir israf yapıyorlardı. Bunun için memlekete binlerce balya çikolata, içki, ıtriyat, ipekliler, tuhafiye eşyası, çorap vb. geliyordu. Bu şekilde proletaryanın alınteri ile kazanılmış toplumsal servet, eğlence düşkünü burjuvaların zevk, eğlence boş hevesleri için Avrupa kapitalistlerinin eline akıyor: Buna karşın, batıya yapılan ihracat onda biri bile tutmuyor ve bu şekilde Türkiye halkının öz sermayesi Avrupa sermayedarlarının eline gidiyordu. Oysa, İstanbul'da iş

yapan yerli ve Avrupa burjuvaları, işçinin ücretini pek yükseltmeye sebep olduklarını ve işçiye refah verdiklerini söylüyorlardı. Savaştan önce günlük yirmi kuruş alan işçinin günlüğü ortalama yüz kuruşa çıkmıştır. Bu yükseliş ile işçi aldatılmak, avutulmak istendi. Fakat gerçekte bu yükseliş değil, burjuvalar yararına bir indirim idi. Burjuvalar bu ikiyüzlü (siyaseti?) ortaya koyarak proleterlerin emeğinden daha çok çalıyorlardı. Çünkü yerli ve yabancı sermayedarların yaptıkları tekel ve vurgunculuk, hayatı geçmiş geçim koşullarına göre, yüzde bin beşyüzden ikibine kadar pahalılaştırmıştı. Avrupa sermayedarlarının Türkiye'de soygun vekili Düyun-u Umumiye'nin yaptığı istatistik, genel pahalılığın yüzde bin beşyüzelli, bin yediyüz olduğunu gösterdi.

İstanbul'un proleter ve yarı proleter sınıfları, kapitalizmin ve kapitalistlerin çıkarına hizmet eden hükümetin açık soygunculuğunu tabiatiyle gördü ve anladı. Vaktiyle İstanbul'da proletarya ve yarı proletaryanın hayat ve geçimi hiç olmazsa asgari bir derecede temin ediliyor; olanaklar elverdiğince giyecek bir şey buluyor ve ailesine ekmek bulabiliyordu. Ve o vakit sınıf çelişkisini duyamıyor, ezen ve ezilen sınıflar hakkında kafa yormaya gerek duymuyordu. Fakat savaş ve ateşkes günlerinin müthiş baskı ve iktisadi esareti (günübirlik geçim sağlamak) yaşayanlara sınıf bilincini, sınıf benliğini, sınıf çelişki ve düşmanlığını hissettirdi. İstanbul'un bütün proleterleri anladılar ki, iki zıt, iki düşman sınıf daima mevcuttur.

Biri eziyor, çalıştırıyor: Diğeri eziliyor hem çalışıyor; biri bütün ömrünü çalışmak ve üretim ile geçiriyor ve işinden mahrum kaldığı, ihtiyarladığı ve sakatlandığı ve hayatına son verildiği zaman ailesine sefalet ve açlıktan başka bir şey veremiyor; diğeri bütün ömrünü çalıştırmak, ezmek ve çalışanların emek ürününü asalak olarak yemek ve yutmak ile rahat ve mutlu yaşıyor ve öldüğü zaman ailesine ve çocuklarına sefahat içinde yaşayabilecek ve birçok proleterleri sömürü zincirine alabilecek bir sermaye bırakabiliyor.

İstanbul proletaryası çok eskiden beri devam eden iktisadi sömürüyü, sınıf çelişkilerini, sanatın düşmanlarını, aç ve çıplak kaldığını ve soğuktan donduğu ve ailesinin açlıktan verem olduğu tahammül edilemez günde pek derinden öğrendi. Ağızlarda dolaşan

"vatan" ve "vatanseverlik" kavramlarının çaresiz halkı soymak ve çalıştırmak için vesile oluşturduğunu, "vatan" ve "milliyet" diye bağıranların proletaryayı ezenler olduğunu anladı. Proletaryanın artık sermayedarlığa karşı seferberliğini ilan ederek mücadele, savaş safına geçmesi lazımdı. İstanbul işçileri bu gerçeklerin, öncüleri sosyalistler tarafından tekrar edildiğini duydukları zaman sosyal sınıflardaki yerlerini hemen belirlediler. Ve mücadele kararını verdiler. Örgütler oluşturmaya başladılar: Bunun üzerine, bir taraftan sosyalist fikirler proletarya arasında şiddetle faaliyete egemen oluyor, diğer taraftan, "sendikalar, işçi dernekleri ve birlikleri " oluşuyordu.

*

Daha sonra Nejat Yoldaş, İstanbul için yeni bir siyasi yüz olan bu örgütler hakkında açıklamaya geçiyor:

Sosyalist fikirler proleter sınıf arasında ortaya çıkınca, İstanbul'da muhtelif partiler ortaya çıktı.

1-Türkiye Sosyalist Partisi, 2-Sosyal Demokrat Partisi, 3-Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi...

Her nerede işçi hareketi görülse, işçiler düşmanlarını anlayıp mücadeleye kalkışsa, orada proletaryayı baştan çıkarmak, avutmak için yalancı, hain sosyalist partiler kurulur. Bunlar evrimci, reformcu demokrat sosyalist olarak meydana çıkar, sermayedarlık esaretinin devamına sebep ve vesile olurlar. İstanbul'da kurulup illerde şubeler açmaya çalışan Türkiye Sosyalist Partisi ile Sosyal Demokrat Partisi tamamen bu şekilde sosyalistlerdir. Bunlardan birincisi, yani Türkiye Sosyalist Partisi, İngiltere kapitalistlerinin entrikasıyla hareket etmiştir. Bu parti son zamanda İngiltere savunuculuğu ve övgüleri ile şöhret bulan Hürriyet ve İtilaf Partisi ismindeki burjuva partisiyle ortak mesai yaptığını gazetelerde ilan etmekle niteliğini ortaya koymuştur. Sosyal Demokrat Partisi de Avrupa'daki soşyal demokrat partilerinden daha çok sağ ve bilinçsizdir. Galata'da toplanan bu Sosyal Demokratlar Ferit Paşa hükümetinin topladığı Saltanat Şurası'nda açıkça dediler ki: *"Biz Sosyal Demokratlar, Amerika'da kendi kaderini tayin hakkını çıkaran insaniyetperver Wilson'u takdir ederiz ve onun prensiplerini*

kabül ve bu prensipler dahilinde hareket edilmesini talep ederiz." Bu itiraf bir cinnet idi. Bu açıklamada aziz yoldaşlar, başkentte kurulan bu iki partinin tamamen yalancı, aldatan oportünist sosyalistler olduğu meydana çıkar. Bunların zararı en çok proletaryaya dokunduğundan, bunlar bizim en büyük düşmanımız olmalıdır. Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi'ne gelince... Onlar tamamen Marksistlerdir, amaç ve hedeflerine tamamen sadıktırlar. Yoldaşım Hakkı'nın açıkladığı gibi, bunlar Avrupa'dan, Almanya, Avusturya-Macaristan ve İsviçre'den gelen kol ve fikir işçilerinin, İstanbul'un eli nasırlı ve mahrum ezilenlerinin birleşmesinden oluşmuştur. Parti İstanbul'a merkezini nakil eder etmez, toplumsal devrimin meydana gelmesi için ilk önce: Proletaryanın kesin sınıf bilincini ve toplumsal devrimin hedefleri hakkında geniş bilgi edinmesi ve organize olması gerektiğine kesinlikle inandığından, ilk iş olarak İstanbul işçisini işçi birlikleri etrafında toplamaya mesai sarfetti.

Nejat Yoldaş İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi'nin İstanbul'daki faaliyetini anlattıktan sonra, İstanbul'da yüksek Marksist fikirlerini yaygınlaştırmak üzere, "Kurtuluş" isminde bir gazete yayınladığını söyledi ve ilave etti.

Baskı ve kağıt fiyatlarının pek yüksek olduğu bir zamanda, hiçbir taraftan maddi yardım görmeyen **Kurtuluş,** kazançlarını sağlamaya yeterli olmayan idealist kol ve fikir işçilerin fedakarlığı ile yayınlanıyor ve halka ücretsiz dağıtılıyordu.

Parti keza Almanya'da çalışan genç arkadaşlarından birini işçi bölgesi olan Eskişehir'e yolladı. Orada birçok baskılar ve zorluklara uğratılan bu genç arkadaşımız, genç bir sosyalist öğretmen arkadaşıyla "İşçi" ismindeki gündelik sosyalist gazetesini yayınladı. Gündelik bir sosyalist gazetenin Anadolu'da yayınlanması dikkate değer bir olay idi. Çünkü: İşçi Anadolu'da birinci defa olarak açıktan açığa sosyalist fikirleri yayınlıyordu.

Bu sosyalist partilerden başka, İstanbul'da bir de bizi buraya gönderen gizli Komünist grubu mevcuttur. Maalesef komünist grubu İstanbul'daki padişah ve İngiliz hükümetinin zulümleri nedeniyle açıktan faaliyet yürütemiyor. Şurasını haber vereyim ki, İstan-

bul Komünist grubu üzerine düşen görevin önemini takdir ederek her yere girmiş, değişik işçi kitlelerine nüfuz etmiş ve onları kendi lehine kazanmaya çalışmıştır. Grubun faaliyet derecesi memleket serbest bir devreye girdiği zaman görülecektir. Bu şekilde grubun devrimci Rusya ile ilişkiyi kabul ettiğini ve Odesa Üçüncü Enternasyonal Bürosu yönlendirmesiyle Moskova Üçüncü Enternasyonal'in İkinci Kongre'sine davet edildiğimizi söyleyebiliriz.

Yoldaş bundan sonra, Türkiye'nin ve İstanbul'un işçi dernek ve birlikleri hakkında uzun uzadıya bilgi verdi; ve çeşitli dernek ve birliklerin bünye ve niteliğini, işçi ve öğretmenler grevini anlattı ve sonra:

İstanbul işçi birlikleri ve sendikaları Milletvekili Meclisi seçimi nedeniyle geçen Aralık'ta bir toplantı kararlaştırdılar. Bu toplantıya üç binden fazla işçi delege ve temsilcileri katıldı. Toplantıda seçim nedeniyle işçinin hakkı, savunulması ve korunması gerektiği iddia edilerek, bu nedenle proletaryanın seçim-seçilme hakkını gaspeden iki dereceli seçim hükümet nezdinde protesto edildi. Devam eden işçi (ve) seçim ve toplantılarını idare edenler İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi mensupları idi. O zamanın hükümeti bu işçi hareketinden kuşkulanarak toplantıları yasakladı. Ve idare edenleri genel polis teşkilatı vasıtasıyla Divan-ı Harb'e verdi.

Toplantıların yasaklanması nedeniyle, her ne kadar işçi istediği kadar etkili olamadıysa da, İstanbul'un proletaryası Meclis'e işçi savunucusu milletvekillerinin girmesi gerektiğine ikna oldu ve bu hareket, her ne kadar sağlam bir sosyalist değil ise de, bir demirci ustasının Meclis'e girmesine vesile oldu. (Alkışlar)

Türkiye'de, bazı memleketlerde olduğu gibi, fikir işçileriyle kol işçileri arasında muhalefet yoktur. Fikir işçileri kol işçilerine katılıyor ve onların haklarını bir ağızdan kabul ediyorlar. Bu sebeple, İstanbul toplumsal devrimi daha güçlü ve ittifaklı bir sima gösterecektir. İstanbul öğretmenlerinin yaptığı bilinçli grev -ki on yedi gün devam etmiştir- çeşitli işçi teşkilatları tarafından tam bir samimiyetle tebrik edilmiştir. Sonradan Paris'te sol sosyalistlerle bütün dünya aydınlarından oluşan "Kılaret (Clarte)-Aydınlık" adında bir grup kurulmuştur. Bu grupta Anatole France gibi toplumsal devrimin

savunucusu Fransız şairlerinden tutunuz da (Tagore) gibi ezilen doğunun kurtuluşunu dile getiren Hint şairlerine kadar bütün milletlerin edebiyatçıları, yazarları, hatipleri, öğretmenleri var.

İstanbul'daki fikir işçisi yoldaşlarımızdan bazı ressamlar, yazarlar, öğretmenler, gazeteciler bu Aydınlık grubu ile ilişkiye girişerek, grubun İstanbul'da bir şube açılmasını sağlıyorlar. Görülüyor ki, İstanbul'daki fikir işçileri hem bütün dünya fikir işçilerini proletarya bayrağı altına çağıran grupla temas ediyor, hem de kol işçileriyle, sosyalistlerle yanyana çalışıyorlar.

Ethem Nejat Yoldaş bundan sonra nutkunun nihayetine geliyor:

Yoldaşlar! İstanbul'da Avrupa sermayedarlarının iktisadi ve askeri esareti altında inleyen ezilen halk, toplumsal devrimi bütün heyecanı ve bütün sabırsızlığı ile bekliyor, kurtuluş ve mutluluk güneşinin kendi sınırlarında bir an evvel doğmasını bekliyor! Bizi İstanbul buraya, bu emelleri size bildirmeye ve aynı amaç için birlikte çalışmak gerekiğini iletmeye ve Üçüncü Enternasyonal ile ilişkiyi güçlendirmeye gönderdi. Buradaki yoldaşlarımızın İstanbul'un devrimci kalbini kabul edeceklerine şüphe yoktur.

Yaşasın Türkiye'nin Toplumsal Devrimi

Yaşasın Üçüncü Enternasyonal.

(Alkışlar.)

(TKF 1. Kongre konuşması- Bakü 1920)

İŞÇİ VE KOMÜNİST HAREKETİ ÜZERİNE KONUŞMA

HİLMİOĞLU HAKKI YOLDAŞ

Yoldaşlar, Dünya Savaşı sebep olduğu bütün felaketlere, perişanlıklara, sefalete rağmen, bize iki büyük iyilik getirdi. Biri Rus Çarlığı'nın ve onunla beraber birçok taçların düşmesi, diğeri de Türk proletaryasının sınıf benliğini, sınıf bilincini hissetmesi oldu.

Türkiyelilerin bir kısmı Rusya'da, diğer bir kısmı da Almanya'da gayet önemli devrimci hadise ve olaylar görmüşlerdir. Biz Almanya'da gördük ki, savaşı yöneten Türk hükümetlerinin savaş mühimmatı ve sair eşya almak üzere gönderdiği memurlar, büyük şehirlerin açık ve kapalı kumarhanelerinden ve eğlence merkezlerinden çıkmıyorlar. Öyleleri vardı ki, İstanbul'da az bir süre önce kötü bir hayat yaşamakta iken, şimdi Berlin caddelerinde otomobil içinde yüzü boyalı kadınlarla dolaşıyor ve bir gecede yüzbinlerce mark harcayabiliyordu. Yine öyleleri vardı ki, mesela ilgi gösterdiği bir kadına yalnız hoş görünmek için, önemli bir tiyatroyu onun şerefine kapatıyor, diğer biri, yüzlük banknotlardan sigara yapmak ve yakmak tecrübelerinde bulunuyordu. İttihat ve Terrakki Partisi'nin birçok garip teşebbüsleri arasında yapay ve baskıcı tedbirlerle büyük ekonomik girişimlere gücü yeten yeni bir burjuva topluluğu da vardı. Tabii böyle bir klik vücuda getirmek için, ona bir de işçi sınıfı ilave etmek gerekecekti. Bunun için Tophane, Zeytinburnu, tersane ve sair fabrikaları sanayi okullarına mensup dört bin kadar genç işçi, fabrikalarda sanat öğrenmek ve staj yapmak için Almanya ve Avusturya-Macaristan'a gönderildi. Bu genç işçi-

nin büyük bir kısmı Almanya'nın değişik şehirlerine dağıtılmıştı ve bu gençlerin Alman işçisinin hayatına karışmasına, Alman işçi örgütüyle doğrudan doğruya yüzyüze gelmesine imkan hazırlıyordu. Berlin'de ve Almanya'nın değişik şehirlerinde büyük Türk memurlarının ve savaş zenginlerinin sefahat içindeki hayatı devam edip giderken, bu gençler her gün memleketlerine ait zehir gibi haberler alıyorlardı. O zaman bu genç Türk işçisi, memleketi bütün geleceği ile beraber kumar masasına koyanların daima tekrarından usanmadıkları "vatan" ve "millet" kelimelerinin gerçek anlamını anlamaya başlamıştı.

Görülüyordu ki, "Yaşasın vatan" narasıyla bağıranlar, gerçekte vatanı yağma etmekten, zevk ve eğlenceden başka bir şey düşünmüyorlardı. Memlekette açlık müthiş bir şekil almış iken ve memleketin çocukları gıdasızlık yüzünden organik hastalıklara uğrarken, Berlin'e gelmiş beyler yüzbinlerce markı ufak bir keyif için ve ölüme sürüklenen memleketin kaderine karşı tamamıyla lakayt, sokaklara döküyordu. Bütün bu kılıfına uydurulmuş olan çıplak ve ebedi gerçek bütün bu soyguncu sınıfların soyulan sınıfları uyutmak ve avutmak için kullandığı tarihi yalanlar, Almanya'daki Türk işçi ve öğrencisi üzerinde şiddetli etkiler uyandırmaktan geri kalmadı. İşte bu ruh hali altında doğrudan doğruya işçiye dayanan ilk Türkiye Sosyalist örgütü vücut buluyordu. İşçi ve öğrenci arasındaki ruhsal mayalanmadan (*bir kelime okunamıyor*) ve mütevazi bir topluluk meydana getirmek fikriyle, bir kısım öğrencinin teşviki ve işçiden büyük bir çoğunluğun katılımıyla, Türkiye İşçi ve Sosyalist Partisi dünyaya geldi.

Almanya'da devrim başladığı zaman Türkiye işçileri Spartakların yanında yer almaktan çekinmediler ve büyük ideale bağlı, saf ve yiğit genç devrimcilerimiz (Liebknecht) ve (Rosa Luxemburg) etrafında Spartaküs hareketine bilfiil katıldılar. (Alkışlar) Bu genç yoldaşlar bize uluslararası örgütlerin güçlendirilmesi gerektiğini hissettirmişti. Spartaküs olayları sırasında birkaç genç devrimci arkadaşımızın şan ve ideal meydanında can verdiklerini gördük ve onların mezarları önünde onların gittikleri yoldan dönmeyeceğimize yemin ettik. (Alkışlar.) O devirde Berlin Türk Kulübü, başlarında

güçlü bir çeneye sahip nasyonalistlerden biri (Hamdullah Suphi Tanrıöver. -Mete Tunçay) ile onun kuyruğu olan birkaç kişinin elindeydi. Daha sonra, örgütçü birkaç arkadaşımızın etrafında işçi gençler de kulübe katıldılar. Kulübün Türk kulübü olduğu ve nasyonalistlere ait bulunduğunu iddia edenlere karşı, biz onun Türkiye işçi ve köylüsüne ait olabileceğini ve onun içinde ancak Türkiye Sosyalist işçi ve çiftçilerinin temsilcilerinin toplanmak hakkına sahip olduğunu iddia ettik ve beylere kapıyı gösterdik. (Alkışlar).

Kulüpte sınıfsal hislerin uyandırılması için genç işçilere gece dersleri açıldı. Ve bir sendika (işçi derneği) kuruldu. Buna katılan gençler gerçi değişik meslek ve sınıflara mensup idilerse de, onları, bölmeden bir sendika etrafında toplamaya mecburiyet vardı. İşte bu şekilde bir taraftan Türkiye İşçi Derneği, diğer taraftan da Türkiye İşçi ve Sosyalist Partisi kurulmuş oldu. Parti örgütünü takiben kendisinin hala organı olan **Kurtuluş** gazetesini yayınlamaya başladı. Bu Almanya'da yayınlanan ilk Türkçe sosyalist gazete idi. Daha sonra **Kurtuluş,** Almanya'da Almanca ve Türkiye'de Türkçe neşredilmeye başlanmıştı. Partinin doktriner karakteri, söylediğim gibi tamamiyle ortodoks Marksizm'dir. Ve onun ne Alman Sosyal-Demokratları ne de Müstakilleriyle ilişkisi vardır. O, Marksist sıfatını korumak için kendisine yapılan baştan çıkarıcı "kurlara" karşı daima ilgisiz kalmış, siyasi namusunu büyük kıskançlıkla savunmuştur. Türkiye'nin ilk sayfaları yazılmakta olan sosyalist tarihi, Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi hesabına küçük bir leke ile kirlenmemiştir. Biliniz yoldaşlar ki, gerek memlekette ve gerek Almanya'daki arkadaşlarımızın kalbinde sizin hissettiğiniz büyük bir heyecan yaşıyor. (Alkışlar).

TKP 1. Kongresi'nde Konuşma- Bakü 1920

SÖMÜRGELER SORUNU HAKKINDA KONUŞMA

HİLMİOĞLU HAKKI YOLDAŞ

Yoldaşlar!

Üçüncü Enternasyonal'in İkinci Moskova Kongresi, Sömürgeler Sorununu özel bir önemle görüşme gündemine koydu. Zannediyorum ki burada, Kızıl Enternasyonal'i sarı Enternasyonal'den ayıran en önemli ayırtedici noktalardan başlıcasına temas ediyoruz: İkinci Enternasyonal'in 1907'de Stutgart'da toplanan bir kongresi de bu meseleyle uğraşmıştı. Aynı mesele karşısında her iki Enternasyonalin aldığı vaziyet bize açıklıkla gösterir ki, onları birbirinden ayıran şey, aralarında sıra numarası farkı değil, fakat hayati vasıfların aykırılığından ileri gelen bir fark, bir prensip farkıdır.

Stutgart Kongresi'nde sömürgeler politikasına dair cereyan eden tartışmalar iki kutup etrafında toplanıyor. Hollandalı Von Cool, Alman revizyonistleriyle, Bernstein ve David'le beraber, kapitalist devletlerin yalnız kolonileri korumalarına değil, fakat yeni koloniler meydana getirmelerine ve eskileri genişletmelerine de taraftardı. Bir sosyalist enternasyonal kongrede önemli örgütleri temsil eden başların bu kadar açıklıkla emperyalist düşünceler ortaya koymasına hayret edeceksiniz. Fakat bu bir gerçektir. Ve onu kapitalist koloni politikası lehine ileri sürülen delillerle açıktan açığa görmek mümkündür. Onlara göre, Avrupa sanayiine hammaddeler sağlamak, daima artan sanayi ürünlerine müşteri bulmak, nihayet Avrupa'da yaşamaya gücü olamayan nüfus fazlasına sosyal baskıdan korunmuş sığınaklar, göç ve iş yurtları sağlamak için kolonilere gerek vardır. Bundan başka kapitalist koloni politikası, kolonizatörlerin denetimi altında, koloni halkının medenileşmesini de hazır-

lar. Van Cool ve kumpanyasına göre, mesela Felemenk Hindiyası ve Alman Kamerun'u halkı, memleketlerine silahlı ve kahredici bir zor ile Avrupa'dan ithal edilen medeniyetten dolayı, ek olarak, minnettar da olmalıdır, nasıl ki çöllerde tuzağa düşürülerek demir kafeslere tıkılan vahşi hayvanlar da sirklerde kırbaç ve şiş tehditi altında gösterebildikleri hünerlerden, topladıkları para ve alkıştan (!) dolayı eğiticilerine minnettar olmaya mecburdurlar!

Stutgart Kongresi'nin bu orijinal sosyalistleri, nihayet kapitalist sömürgeler politikasını savunan delilleri marksist bir çerçeve içine almak marifetini de unutmadılar, sömürgeler evrim kanununa istisna oluşturmazlar; onlar da sosyalizme kavuşmak için kapitalizmin ıstıraplı yolundan geçmeye mecburdurlar!

İliklerine kadar egoist bir burjuva kokan bu zihniyette Avrupa proletaryasını sömürgeler halkı aleyhine kapitalizmle ittifaka teşvik eden bir sinizm vardır ki, bu, daha 1907 Enternasyonal'inde, 1914 faciasını hazırlayan uğursuz sebeplerin çoktan doğmuş olduğunu bize gösterebilirdi.

Revizyonistlerin, proletaryanın enternasyonal kurtarıcı görevine, bir kelime ile sosyalizme karşı en alçak ihanetleri işte buradadır. Bernstein okulu, işçiye sermaye ile birlikte koloni halkını sömürmekte marksist bir zorunluluk olduğunu öğretirken, dünya çapında sosyalizm idealine doğru ilerleyen işçi sınıfına ulusal sınırlardan engeller çıkararak onu ayrı ayrı ve gerici parçalara ayırıyor ve bu suretle düşmanını daima zayıf düşürmek planını takip eden uluslararası burjuva stratejisine geniş bir başarı sahası hazırlıyordu. 1914 senesi Ağustosunun dördüncü günü Alman Sosyal demokrasisinin dünya savaşı öngören burjuvazi ile ittifak ettiği bu uğursuz günü, sosyalizm tarihi unutmayacaktır. Ne ise!...

Stutgart Kongresi'nde sömürge politikasını reddeden diğer tarafa gelince, bu, sömürgeciliğin proletaryanın sınıfsal ahlak ilkelerine aykırı olduğunu, çünkü sömürge politikasını savunan görüşe göre, medeniyetçe, daha doğrusu teknik araç itibariyle ileri giden milletlerin geride kalanlar üzerinde tahakküm etmesini meşru saymayı, bundan dolayı insanlığı hakim ve mahkum iki büyük sınıfa ayırmayı gerektireceğini iddia ediyordu. Bununla birlikte, bu dü-

şünceler her durumda önemli bir etki uyandırmadan sönüp gitti. Onu herkes, insanlığı platonik bir aşkla savunmak isteyen safdil bir filozof ideolojisi gibi anlamıştı. Ve bütün kongre, sermayeye yeni ve uzun bir ömür vadeden sömürgeler meselesinde, sosyalizm aleyhine kurulmuş bir tuzak bulunduğunu göremedi. Bu suretle İkinci Enternasyonal, bu sosyal yurtseverlere, sosyal emperyalistlere, sosyal oportünistlere (bunu) dağıtan bir şirket, "enternasyonalizm"i, bir firma tabelası gibi, anlamından önce reklam gücünden yararlanılan görkemli, renkli boş bir söz derecesine indirmiş oldu.

Üçüncü Enternasyonal, sömürgeler sorununu yalnız teorik olarak ortaya koymakla yetinmedi. O aynı zamanda, gerçek devrimci sıfatıyla bu önemli meseleyi fiilen halletmek çarelerine de girişti. Moskova Kongresi'nde, sömürgeler sorunu herşeyden önce iktisadi belirleyicilik (determinizm) görüşünden incelendi. Gösterildi ki, sömürgeler sorunu, ne sadece hammadde meselesi, ne de kuru bir ahlaki olaydır; gösterildi ki kendi içindeki çelişkilerin ve dengesizliklerin etkisi altında uçuruma yuvarlanan kapitalizm, kırk yıldan beri dahil olduğu yeni devirde sömürgelere tutunmak suretiyle, bu gelecekteki yokoluştan yakasını kurtarmaya ve ömrünü bir süre daha uzatmaya çabalamaktadır. Ancak sömürgeler politikası, aynı zamanda insanlığa yeni bir dünyayı fethetmek idealiyle hareket eden proletarya sınıfı halinde taşınan bir etki de gerektirmektedir. Ve bu, sosyal demokrat sınıflarında reformist eğilimleri doğuran, proleteri milli ve vatani "önyargılar"la tarihi rolüne yabancılaştıran sebeplerden en önemlisi olmuştur. Bundan dolayı bir taraftan işçiyi küçük burjuva zihniyetinin uğursuz etkisinden kurtararak ona devrimci görevinde sınıfının tam saflığını iade etmek, diğer taraftan burjuvaziyi son kalesi içinde sıkıştırmak için, proletaryanın sömürge halkı ile ittifak yapması, onları emperyalizme karşı varolan mücadelelerinde fiilen himaye eylemesi gereklidir.

İşte yoldaşlar, görüyorsunuz ki Bakü Doğu Milletleri Konferansı, bu noktadan Moskova Kongresi'nin uygulamalı bir görünüşü demektir. Sömürgeler meselesi, Türkiye komünistleri için şüphesiz daha özel bir önemle söz konusudur. Şu dakika Batı emperyaliz-

mi, Türkiye'yi geniş bir esir deposu haline getirmekle meşgul bulunuyor. Türkiye işçi ve çiftçisi, sömürgeler meselesinin ne olduğunu, ne demek istediğini hala Anadolu'da, Trakya'da, Suriye, Arabistan ve Mezopotamya'da dökülmekte olan kanlardan, hala tutuşan ve genişlemekte devam eden yangınlardan öğreniyor.

"Sevr" Antlaşması, dünya savaşının karakterini göstermek konusunda Versay ve St. German antlaşmalarından daha kısadır. Dün zayıf milletlerin kurtuluşu için savaşanlar, bugün bilhassa zayıf milletler üzerine çullanmışlardır. Anadolu'da Sevr Antlaşmasıyla Türkiye'ye bırakılan arazi üzerinde bile, güç çevrelerine, tekelci kesimlere ayrılmayan yer kalmadı. Bütün Türkiye baştan başa kapitalist Avrupa'nın sömürgeler politikası içerisine girmiştir. Demek, büyük kapitalist devletlerin dünyanın her tarafına taşıdığı medeniyetten Türk işçisi ve köylüsü de bundan sonra artık dolayısıyla nasibini alacaktır!...

Kapitalist Avrupa'ya göre, sadece sömürge politikası denen şey, bugün Türkiye'nin bütünü içinde bir dert, müthiş bir dert olarak tahribat yapmaktadır ve bu, Türkiye Komünist Partisi'nin Türk proletaryasına sınıf benliği vermek ve onu devrimciliğe hazırlamak hususundaki görevini fevkalade güçleştirmiştir: Berberistan halkına, son senelere kadar kendi memleketlerinin belediye dairelerine bile söz ve mevki vermeyen Fransa, Adana'daki pamuk işçisinin devrim teşkilatı vücuda getirmesine nasıl müsade eder?... Bütün dünya Nil fellahına, Hint "parya"sına, Çin kuli ve Fas bedevisine verilen hürriyetin derecesini bilir.

Bu açıklamalar, Türkiye komünistliği için sömürgeler meselesinin önemini bütün açıklığıyla izah etmeye yeterlidir zannederim.

Bundan dolayı, her şeyden önce bugünkü sömürgeler meselesinin başlıbaşına nasıl bir mesele olduğunu, hangi ihtiyaçtan doğduğunu ve hangi doğrultuda evrimleşmekte bulunduğunu incelemek, Türkiye komünistlerinin en önemli görevlerindendir. Burada, şüphesiz bu meseleyi bütün sebepleri ve neticeleriyle açıklamaya kalkışacak değilim. Yalnız sömürgeler meselesi dediğimiz bu muğlak meselenin içyüzüne bir göz atmış olmak için, kısa birkaç söz söylemek herhalde pek gereksiz değildir.

"Marksizm"e göre, sömürgeler politikası demekle, kapitalizmi, istilacı, "emperyalist" niteliğiyle anlamış oluruz. Şüphesiz tarihin her devrinde sömürgelere rastlanır. Finike'lilerin, Yunan'lıların ta eski zamanlarda sömürgeler meydana getirdiğini görürüz. Fakat bugünkü sömürge sorununun büsbütün ayrı karakteri vardır. Önceden sömürge edinmek, ya kendilerini silahlı olarak savunamayan milletlerin vergi verme gücünden yararlanmak amacıyla, yani sırf istilacı emellerle, yahut yabancı memleketlerde küçük ticaret kolonileri oluşturmak veyahut yüksek kültürlü zengin memleketlerdeki biriktirilmiş serveti doğrudan doğruya yağma etmek amaçlarıyla olurdu.

Bugünkü sömürgeler politikası ise, kapitalist iktisat sisteminin zorunlu sonucudur. Biliyoruz ki, serbest rekabet ve kar emellerinin etkisi altında kapitalist sanayiin üretim gücü, bütün tarihte görülmemiş bir derecede artmıştır. Fakat plansız bir şekilde, yani milletlerin tüketim gücü dikkate alınmayarak arttırılan üretim, piyasada aynı nisbette artan bir müşteri kitlesi bulamadı.

Bu, üretim ile tüketim arasında kapitalizmi mahvolmak tehlikesine sürükleyen bir dengesizlik meydana getirmeye başladı. 1880'den itibaren kendini gitikçe daha şiddetli bir şekilde gösteren bu tehlike önünde sermayedarlar olağanüstü önlemler almaya mecburiyet gördüler. Bu tedbirlerden başlıcalarını, rakipler arasındaki mücadeleyi tatil etmek üzere, karteller, tröstler ve monopoller meydana getirmek, gümrüklere koruma usülü koymak ve nihayet olanaklı olduğu kadar ucuz hammadde getirilmesini ve durmadan artan ürünlere fazla müşteri bulmayı mümkün kılacak sömürgeler elde etmek oluşturur. Fakat bütün bunlar muhtelif memleketler kapitalistleri arasındaki rekabeti, devletler arasında silahlı savaşı rekabet alanına taşımaktan başka bir sonucu getirmedi. Militarist yenişim, işte bu rekabetin felakatli şekilleridir.

Yalnız Bağdat Hattı etrafında cereyan eden gürültülü geçmişi, Fas ve Kongo meselelerini hatırlamak, İngiltere-Almanya, Almanya-Fransa devletleri arasındaki askeri rekabetin nereden, nasıl ve hangi üretim amacı için doğmuş olduğunu bize en açık bir şekilde ispat edebilir. Görülüyor ki, yoldaşlar, askeri rekabet, iktisadi reka-

betin son dönemlerini karakterize eden bir zararlı sonuçtur ve sömürge politikası, dediğimiz gibi, kapitalizmin istilacı vasfından başka bir şey değildir. Bu suretle, dünya savaşını doğuran sebepleri de bulmuş oluyoruz.

İşte sömürgeler meselesinin içyüzünü görebilmek için yaptığımız şu basit araştırma bile, bizi, doğrudan doğruya sermayenin yamyam çehresiyle karşılaştırmış oldu.

Eğer bugünün büyük devrimi, şayet bütün dünyayı kapsama gücünden mahrum kalırsa, diğer tabir ile, eğer bütün dünya bu çıplak hakikate göz yummakta devam eder ve sermayeye karşı açılan kutsal savaşa katılmaktan çekinirse, hiç şüphe yok, üretim dünkünden daha pek çok yıkıcı dünya savaşları doğuracaktır.

Türkiye savaşın başladığı güne kadar yarı-sömürge idi. Türk işçisi ve yoksul köylüsü Avrupa banka gruplarına yine değişik şekiller altında işini, ürününü kaptırıyor ve Osmanlı hükümeti, bu yağmacılığa sadece aracılık ediyordu. Bugün Türkiye, tam sömürge haline gelmektedir ve İstanbul'un padişah hükümeti, Türk işçi ve köylüsünün düşmanlarıyla açıktan ittifak yapmıştır. Kırım savaşı esnasında Karl Marx, Rus Çarlığı aleyhine, Türkiye tarafını kayırmış ve Türk çiftçisini, Avrupa'nın en saf, en ahlaklı köylü tipi olmak üzere anmıştı. Bugünkü Rusya Şuralar Devleti de, Marx'ın öz mirasçısı sıfatıyla Avrupa emperyalistleri aleyhine Türk köylüsü ile birleşiyor. İşte burada da komünizm ile temsil olunan enternasyonalizmin saf ve aydınlık yüzünü görebiliriz.

Sermayenin uluslararası karakterine ve uluslararası yıkımına karşı enternasyonal bir cephe meydana getirmek! İşte komünizmin ilk şiarı ve temel taşı.

Türkiye'nin kurtuluşu, dünyanın kurtuluşu ile yani sermayenin mahvedilmesiyle mümkün olabilir. Türkiye proletaryasının dünya proletaryası saflarında yer alması, yalnız kapitalizme karşı açılan savaşta zafere doğru atılmış yeni bir adım sayılmakla kalmaz! O, aynı zamanda tarihi bir uyanış, yeni bir bilinç de ifade eder. Bu nedenle temenni edelim: Yaşasın Kızıl Enternasyonal, Yaşasın Türkiye'nin uyanışı, Yaşasın kurtuluş devrimi, Kahrolsun sermaye!... (Alkışlar)

MUSTAFA SUPHİ'NİN BAZI KONUŞMA VE YAZILARI

KOMÜNİST ENTERNASYONAL'İN KURULUŞ KONGRESİNDE KONUŞMA (MART 1919)

Moskova'da, dünyanın geleceğini değiştirecek olan bu görkemli III. Enternasyonal'de proletaryanın, ezilen Türk köylülüğünün ve işçi sınıfının adına, özgürlüğün, eşitliğin, kardeşliğin adına, zalim ve yırtıcı emperyalizmden çok çekmiş, kapitalizmin pençesi ve batı uygarlığının şiddeti altında mahvolan silahlı bir halkın adına konuşmak ne büyük bir mutluluk. Gerçek şudur ki, Türkiye'de diğer devletlerde olduğu gibi, halkın canına kastedip kanını emen birçok barbar ve alçaktan başka, bir de sadece Ermenilerin değil, fakir işçi ve köylü kitlesinin de kanını akıtan Osmanlı Padişahları vardır. Barbarlığı temsil edenler ezilen halk kitleleri değil Osmanlı padişahlarıdır.

Yoldaşlar! Rusya'da bulunan işçi ve köylü temsilcileri Ekim devriminden sonra sermayeye karşı savaşı başlatmayı ve özellikle temsilci denen bu açgözlüleri yok etmeyi başarmışlardır.

Bir yıl önce Osmanlı paşaları orduyu Hazar Denizi kıyılarını, İran'ı, Türkistan'ı işgale göndermeyi tasarladıkları sırada Moskova'da tüm dünyaya mutluluk vadeden bu başkentte, Türk devrimcileri bu paşaların maceracı tutkularına baş kaldırmışlardı. Sesimizi boğmak isteyen Moskova'daki Osmanlı elçisi Rus topraklarından derhal atılmamızı istemek için Rusya Cumhuriyeti hükümetini notalara boğmuş ve müslüman Taşkent, Örenşehir, Kazan halkları arasında şiddetli bir propagandayı yöneterek çalışmamızı yok etmeye dört elle sarılmıştı.

Burjuva gazetelerde bizlere karşı yöneltilen makalelerde: "Asya'nın en ucuna dek uzanan müslüman dünya, Osmanlı ordusu-

nun zaferini kutlarken, Türk Tatar milletine duyulan bu en kutsal inançla alay eden bu insanlar kimlerdir? Hangi dilden ve millettendirler?" gibi sorular yer alıyordu. Ama elçilik müslüman doğu dünyasını ikiyüzlü sorularıyla aldatmak isteyince biz, Türk komünistleri dünyanın vatanımız, insanlığın da milletimiz olduğunu büyük bir ciddiyetle bildirdik.

Böylece, Devrimin kızıl bayrağını korkusuzca çektikten sonra, Osmanlı emperyalizmine katılan gruplara karşı çıkmayı, onlara tepki göstermeyi kararlaştırdık. Bir süre için düşüncelerimizin gerçekleşmesini sağlayacak olan bu yolu izleyenler sadece bizdik. Ama şimdi bütün Doğu bizimle beraber yürüyor. Yoldaşlar, aç gözlü Fransız ve İngilizler Osmanlı emperyalistleriyle beraber İstanbul'u ele geçirince, hakkımızda söylenen yalanlar etkisini yitirdi ve herkes ezilen mutsuz halk için büyük Rus devriminden daha iyi bir müttefik olmadığını açıkça anladı.

1908'den itibaren Türk gençliğinin bir kısmı halkın kurtuluşunu sosyal bir devrimden başka bir şeyde bulamayacağını anlamıştı. Ama o sıralar sosyalist çalışma kısıtlanmıştı. Ezilen halkın korunması için yükselen, keder içindeki Jaures'in güçlü sesi boşuna nefes tüketiyordu. Arkadaşlarından sadece birkaçı giriştikleri işe sırt çevirmediler ve burada, Rusya'da devrimci Türk ocağını örgütlediler. Doğu'daki gerekli ekonomik ve sosyal değişimin sosyal devrimle gerçekleşebileceği yolundaki inançları Ekim olaylarından sonra iyice pekişti.

Sizlere bu inancın halen Türk proletaryası ve aydınları arasında varolduğunu ispatlayan bir örnek vereceğim. Devrim ertesinde, İstanbul Üniversitesi, Nobel Ödülü'nün kime verileceği sorusunu sorduğu zaman Türk gençliği profesörlerin yaptığı baskıya rağmen yoldaş Lenin'i seçti; ve bu, sosyal devrim fikirlerinin Doğu'da ne kadar etkili olduğunu bir kez daha ispatlıyordu. Büyük saygın ustamız ve onun eylemleri, tüm devrimci dünyayı etkilemektedir ve Türk gençliği de yaptıkları seçimle devrimci dünyaya bağlı olduklarını göstermişlerdir.

Türk halkının Rus devrimine olan sempatisinden bahsetmeyeceğim bile. Rusya'daki sosyal devrimin kahramanları halkımızca

biliniyor: dünya sosyalist devrimi uğruna birçok kurban feda ettiler, artık savaş alanlarında tek başlarına değiller ve Türk proleter kitlesi gerçekten varlık kazanmıştır, tüm aydınlarıyla birlikte onların hayatını yaşamaktadır ve kalbi onlarınkiyle birlikte aynı uyum içinde atmaktadır.

Bu kahramanlar bu kötülük dünyasında, Türk proletaryasında başlayan derin bir isyanın olgunlaştığından, bu proletaryanın savaşa atılmak için kardeşlerinin, Rus yoldaşlarının savaş çığlığını beklediğinden emin olabilirler.

Yoldaşlar! Bunu sizlere Orta Doğu'da, Türk halkı içinde, bütün kalpleriyle Rus devriminden yana olan gerçek devrimciler olduğunu göstermek için söyledim. Şimdi hemen bu hareketin dünya devrimiyle olan ilişkileri sorununa geçeceğim. Derinden inanıyorum ki, Doğu'daki devrimin, Batı'daki devrimle dolaysız bağları bulunmaktadır. Biz, Türk devrimcileri derinden inanıyoruz ki, Doğu'daki devrim sadece Doğu'yu Avrupa emperyalizminden kurtarmak için değil, aynı zamanda Rus devrimine destek olmak için de zorunludur.

Yoldaşlar, çok açıktır ki Fransız-İngiliz kapitalizminin başı Avrupa'da olsa da, gövdesi Asya'nın verimli topraklarındadır. Biz Türk sosyalistleri için önemli ve birinci görev Doğu'daki kapitalizmin kökünü kazımaktır. Ancak bu yolla Fransız-İngiliz üretimini ham maddeden yoksun bırakabiliriz. Türkiye, İran, Hindistan ve Çin, Fransız-İngiliz endüstrisine kapılarını kapayarak, onu Avrupa borsalarına akma imkanından yoksun bırakacak, böylece iktidarın proletaryanın eline geçmesi ve sosyalist düzenin yerleşmesiyle sonuçlanacak, eli kulağında bir bunalıma yol açacaktır. Buna ulaşmak için bölgesel devrimci hareketin ajitasyon yürütmesi ve Doğu halklarının Fransız-İngiliz emperyalizmine karşı ayaklanmaları lazımdır. Ama Doğu'yu nasıl devrimci kılacağız? Sık sık Doğu sorununun tartışıldığı, Doğu halklarının manevi hayatlarından sözedildiği, bunların daha iyi incelenmesi isteğinin ifade edildiği toplantılara katıldım. Çarlık rejimi Doğu'yu işte böyle inceliyordu. Söz konusu olan doğu halklarını sömürmek için en iyi yolların bulunmasıydı. Bu sorunu bugün inceliyorsak, bu, ezilen Doğu'yu kurtarmak

içindir. Doğu'nun bilimsel incelenmesine vakit ayırarak, silahlarımızı sıkıca ellerimizde tutmamız, Doğu'da devrimci bir ocağın örgütlenmesi amacımızı gözden kaçırmamamız lazımdır. Doğu halklarının Avrupa sermayesine başkaldırışı, Rus devrimi için olduğu kadar bugün tüm ülkelerin proleterlerini harekete geçiren -ki bu da onu İngiltere ve Amerika'nın sürekli tehdidi altına sokmakta ve bizim, yani Doğu'nun yardımının beklenmesini zorunlu kılmaktadır- genç Alman devrimi için de yararlıdır.

Bu nedenle Doğu halkları arasında devrimci ocakların kurulması III. Enternasyonal'in acil görevi olmalıdır. Güçlü ve genç Rus Kızıl Ordusu'nun bağrında, gelişen Türk askeri örgüt hücreleri kurulmaktadır. Bugün çeşitli Rus cephelerinde, Sovyetlerin gücünü korumak amacıyla kızıl ordunun yanında dövüşen bin kadar Türk için büyük bir yarar belirmektedir.

Coğrafi konumundan dolayı, Türkiye daima Asya ve Avrupa arasında bir bağ oluşturmuş ve kapitalizmin dolaysız baskısı altında ezilmiştir.

Bütün bunlar bizlere dünya devriminin gelecek safhasında Türk proletaryasının önemli bir yer işgal ettiğini gösteriyor.

Eminiz ki Türk proletaryası dünya sosyal devrimine dayanak olmak ve onu ilerletmek için bütün gücünü kullanacaktır.

Preimer Congres de l'International Communiste
EDI, Paris 1974, s. 266-68

TÜRKİYE'NİN EZİLEN İŞÇİ VE YOKSUL KÖYLÜLERİNE

MUSTAFA SUPHİ

Fedakar yoldaşlar,

Şimdiye kadar, sizleri esaret zincirlerine bağlayarak jandarma ve tahsildarların merhametsiz kamçıları altında bin türlü eziyetlerle ömrünüzü heder eden zalimler, size kah hükümet ve devletten bahsettiler.

Neticede bu hükümet ve devlet, haram yiyici vali ve hakimlerle bunların ortağı olan bey ve ağaların keselerini doldurmak ve yoksulu ise açlıktan öldürmekten başka bir işe yaramadı.

Kah din ve şeriatten bahsettiler: Din ve şeriat maneviyatınızı bozarak ruhunuzu düşürmekten, başınıza gelen her felaketi, bu felaketin sebep ve sorumluları meydanda dururken kader ve kısmete bağlayan zalimlerin hükmünü yürütmekten başka bir iş görmediler. Yıldızdan yıldıza çalışarak bin türlü zahmetlerle çalıştığınız tarlalarda yetişen çelimsiz mahsule elkoyanların, bir öşür yerine bin öşür almasına ses çıkarmayıp sizi bir lokma ekmeğe muhtaç, aç ve sefil bıraktılar. Millet için fedailik davasında bulunanlar, 15 Temmuz'dan sonra geçen bu on kadar senelik devrim tarihimizde milletin sırtına dayanarak bütün kuvvet ve saltanatlarını Türkiye işçi ve yoksul köylülerine borçlu oldukları halde, biraz rahata, biraz refah ve saadete can atan bu zavallı halkı dünyanın büyük kıtasında sınırdan sınıra sürüklediler. Kah Yemen ve Arabistan'ın kızgın sahralarında açlık ve susuzluk ve kah Anadolu veya Kürdistan'ın karlı dağlarında soğuktan telef etmeye, asırlardan beri dost yaşamakta olan bu milletin yoksulunu birbirlerine kırdırmaya sebep oldular; bu yetmiyormuş gibi, sonunda yetim halkımızı büyük Avrupa savaşının öldürücü sağanakları içine sürüp atarak başımıza bu-

günkü felaketi getirmiş, millete olan borçlarını böylece ödemiş oldular. Bugün aziz ve ezilen İstanbul'umuzun hisarları dibinden yükselen bir ses işitiyoruz. Bu sesin bize "Vatan, İslam, Hilafet" sözlerini tekrar ederken, vatanı, islamı, hilafeti yine kanımız pahasına sattığını görüyoruz.

Bugün Osmanlı Padişahlığı, eski saltanat ve bağımsızlığını büyük Avrupa savaşındaki yenilgiden sonra tamamen kaybettiği gibi, son padişah Sultan Vahdettin, taç ve tahtını Dolmabahçe Sarayı'nın içinde de olsa korumak için, islamiyeti ve hilafeti, İngiliz Kralı'nın himaye ve korumasına teslim etti. Şimdi Padişah hazretleri, güya vatanı, milleti, islamiyeti kurtarmak amacıyla Yunan Ordularına Küçük Asya'nın kapılarını açarak, bir taraftan da Şeyhülislam, Avrupa ve Amerika talancılarına karşı hakkını savunan isyancılar hakkında fetva vererek bunları dinsizlik ve ihanetle itham ediyor.

İşçi ve yoksul köylü yoldaşlar!

Yağmacı İtilaf devletlerinin gücüne dayanan hainler, vatan ve milletten, padişahtan, halifeden, Kur'andan bahsetseler de, sizler artık Yunan Kralı'ndan dine ve millete gelecek habere tabii inanmayacaksınız.

Bu sefil ve pis heriflerin hangi amaca hizmet ettikleri artık güneş gibi karşınızda apaçık duruyor.

Arkadaşlar! Bu sonuncu felaketler bizim başımıza ne kadar pahalıya mal olsa da, yalnız bir yandan dinci, milletçi, vatancı foyasını meydana koyduğu, hakkı hakikatı bize apaçık anlattığı için, geleceğimize büyük faydalar da vermediler değil. Biz şimdi üzerimize düşen görevi pek iyi anlıyoruz. Elimizde kalan bir parça toprakla bir dilim ekmeği, bu zalim yağmacı Avrupa ve Amerika emperyalistlerine kaptırmamak, bu gözü doymaz, emperyalist ve utanmaz Yunan istilacılarına karşı mücadelede sonuna kadar vazgeçmemek kutsal görevimizdir; istilacılara kuyruk olup memleket ve halkımızı kulluğa düşürmeye çalışan İstanbul Hükümeti'ne karşı başkaldıran ve Rusya İşçi ve Köylü Şuralar Cumhuriyeti ile kol kola giden Anadolu İsyancılar Hükümeti'ne her türlü yardımı yapmak birinci işimizdir. Biz bu görevi yerine getirmekle, hem içerde varlığımızı göstermiş, hem de dışarda emperyalistlerle uğraşan bü-

tün işçi ve yoksul köylü kuvvetlerine önemli bir hizmet görmüş olacağız. Biz bu görevi görmekle, mücadeledeki başarımız oranında sesimizi yükseltmek hakkını kazanmış olacağız. Memleketimizdeki yeni hükümet ve devlet yapısının kurulduğu gün, bu yapının işçi ve yoksul köylü eliyle meydana geldiğini bilerek onun içinde hakim olacak kuvvetin yine işçi ve yoksul köylü olmasını talep edeceğiz.

İşçi ve yoksul köylü kardeşler!

Bütün bu kanlı, felaketli davalardan aldığımız öğüdü hiçbir zaman hatırdan çıkarmayınız. Unutmayınız ki, siz hayır ve selamete, şimdiye kadar sırtınızdan geçinen zalim ve asalak ağalar ve paşalar, kalın enseli çorbacılar eliyle kavuşamazsınız. İşçi ve yoksul köylünün hayatta mahkum olduğu açlık, karanlık ve kulluktan kurtulması, ancak işçi ve yoksul köylü eliyle meydana gelecektir.

Onun için sizler, başkasının emek hakkıyla geçinmeyen, dünyada kendi gücüne, kendi hakkına dayanan işçi ve yoksul köylüler, bütün bu savaş ve mücadele sırasında kendi aranızda birleşerek örgütünüzü kuvvetlendirmeye çalışınız ve iyice biliniz ki, siz birleşip kuvvetlenip varlığınızı hissettikçe, dileğinize yaklaşmış olacak ve mutlu bir günde sizi dışarıdan, içeriden yemeye çalışan zalimleri ezerek yaşadığınız toprak üzerinde hürriyet ve hayatınıza sahip ve hakim olacaksınız.

Onun için birleşiniz, ey Türkiye'nin ezilen işçi ve yoksul köylüleri!

Birleşiniz de, yaşam hakkınız ve hürriyetinizin sembolü olan kırmızı bayrağı bütün dünya proletaryasının devrim ufuklarına doğru yükseltiniz!

BÜTÜN DÜNYA İŞÇİ VE KÖYLÜSÜNÜN ORTAK VATANI

MUSTAFA SUPHİ

Şimdiki Rusya, din, millet ve renk farkı olmaksızın bütün dünya işçi ve yoksul köylüsünün ortak vatanı. Bolşevikler Ekim devriminden sonra bütün Rusya'yı yoksul düşmanı zalim kapitalistlerin, yani altın kuvvetine dayanan zenginlerin iktidarından temizlediler. Hem de Rus padişahı, Rus bankeri, Rus fabrikacısı, Rus çiftlik sahibi olmak üzere, işçi ve yoksul köylü sırtında yaşayan despotları ezerekten bütün ezilen insanlar için böyle bir ortak vatan, yeni bir dünya yarattılar.

Eski dünya ve eski vatanda yönetim, kuvvet, baht, mutluluk sanki yalnız çarlar, han ve hakanlar, şehzade ve paşalar, bey ve ağalar, fabrikatörler, banker ve tüccarların meşru malı, meşru bir hakkı idi. Bütün yerler, bütün fabrikalar, bütün saray ve konaklar, bağlar, bahçeler, güller, bülbüller, hep hep bu gözleri doymaz, insan kanı emmekten usanmaz adam kılıklı canavarların; tarlalarda yıldızdan yıldıza çalışmak, karanlık fabrikalarda, yeraltı maden ocaklarında, demiryollarında hayvan gibi çalışmak ve en sonunda bir günlük yaşayabilecek yiyeceğini bile elde edememek, bir yeri sakat olsa dilencilik yapmak, öldüğünde yetim çocuklarını ve genç karısını yabancılar ve zenginler elinde esir bırakıp ölüp gitmek, bütün bu felaketler, her işçi ve her zavallı köylünün alnında yazılı facialar, bütün dünya işçi ve köylüsünün göz yaşları...

Rusya'da Bolşevikler toplumsall devrim ile böyle acımasız bir dünyayı yıktılar. Ve bütün yasaların, bütün mahkemelerin ve bütün papaz ve mollaların, bütün jandarma ve polis alaylarının din, allah ve millet adından utanıp sıkılmaksızın korudukları ve silah kuvvetiyle savundukları böyle adaletsiz bir dünyayı altüst ettiler.

Şimdi Rusya'da bu yer ve çiftlikler, kendi gücüyle, kendi alnının teriyle çalışan köylünün, bankalar ve bütün fabrikalar ezilen işçilerin elinde.

Rusya'da daha önce "param var, binlerce altınım var" diye kabarıp yürüyen zenginler, şimdi bir hırsız gibi gizli deliklerinden hilekar gözlerle bir türlü inanmak istemedikleri bu yeni dünyayı seyrediyorlar. Bellerinde eskiden kalma binlerce altın olduğu halde kendilerini göstermemek için yırtık gömleklerle dolaşıyorlar. Şimdi zenginlik, tarlasında çalışıp hiçbir paraya ve ağaya pay vermeyen köylünün; şimdi bütün mal ve meta, bunları bilgi ve becerisiyle, kolunun kuvvetiyle meydana getirip kimseye faiz ve vergi vermeyen işçinin...

Şimdi işçi ve köylü hükümeti. Bütün ordu ve bütün kızıl askerler, işçi ve köylü hükümetinin omuzuna bakıyor.

Şimdi devrim mahkemeleri, iş bırakan veya vergi vermeyen işçi ve köylüyü öldürmek için değil, zalim çarlar, padişahlar, generaller ve paşaları tepelemek için kuruluyor. Şimdi okul, yalnız zengin bey ve paşa çocukları için değil, bütün işçi ve yoksul köylü çocukları için hem eğitim, hem hayat ve hem de ışık ocağı...

Kısaca; Bolşeviklerin şimdi Rusya'da ve ilerde bütün dünyada yaşatmak istedikleri sosyal devrim, alnının teriyle geçinen ezilen işçi ve köylü halkın dünya devriminden beklediği büyük bayram; bu devrimi yaratan Rusya ise, bütün dünya işçi ve köylüsünün ortak vatanı!

Yaşasın toplumsal devrim!

Yaşasın bütün dünya ezilen insanlarının ortak vatanı olan Sosyalist Rusya!

SOSYALİZM İÇİN SAVAŞ*

MUSTAFA SUPHİ

Türkiye'nin ezilen işçi ve köylülerine,

1. Ancak sermaye, para iktidarının devrilmesi ve yalnız sosyalist devrimin bütün dünyaya yayılması, sana tam ve sağlam bir özgürlük verecektir. Sen ancak, sermayedarların, toprak sahiplerinin, paşa ve ağaların güç ve iktidarını yıktığın ve bütün kuvvetinle sosyalist devrimi kendi memleketinde savunduğun ve yaydığın takdirde, uluslararası devrimin ilerlemesine yardım etmiş olursun.

2. Türk, Müslüman, yabancı, her ne olursa olsun büyük veya küçük sermayedar ve zenginlerle birlik ve ittifak yapma!

3. Uluslararası yayılmacılık ve emperyalizme elinden geldiğince karşı dur. Memleketin içinde hiçbir bölük yabancı asker kalmasın.

İngiliz ve Fransız emperyalistlerine ve onların yardımcısı, yardağı olan Yunan Ordusuna bir karış verme. Onlara hiçbir demiryolu, hiçbir fabrika, hiçbir liman, iskele terk etme. Yabancı madrabazlarının, senin kanını emen bölüklerin memlekette dolaşmasına karşı dur.

4. Fransa, İngiltere, Amerika emperyalistlerinin yapacağı barıştan sakın ve bil ki, onların isteyecekleri tazminat ve eski borçlara dair ortaya koyacakları hesaplar, senin belini bükecek ve elinde, avucunda ne varsa, hepsini kaybedecektir.

5. Devrim düşmanlarıyla uzlaşmaya razı olan ikiyüzlü ihanetlere ve Fransızlar tarafına geçmeyi yahut onlarla beraber diğer dev-

* Mustafa Suphi'nin bu yazısının yazıldığı yıllarda Türk İşçi ve Köylü Komünist Teşkilatı imzasıyla ve Bütün Dünyanın Proletaryası Birleşiniz! üst başlık ilavesiyle bildiri olarak dağıtıldığı anlaşılmaktadır. (Bkz. Mete Tuncay, Türkiye'de Solun Tarihinden. Tarih ve Toplum Şubat 1990)

letlere karşı "ulusal savaş" açmayı kabul eden ve savunan ikiyüzlü dolandırıcılara el verme. Memleketini yeniden emperyalist savaşına sokmaktan ve ana toprağını yeniden siperlerle sardırarak bağrını yırtmaktan sakın. Kendi zaferleriyle İngiltere ve Fransa'da devrimi durdurmaya ve Alman, Macar devrimini de sonuçsuz bırakmaya kasteden Lloyd Georg'lara ve Clemenceau'lara yardım etme.

6. Sermayedarlar, generaller, papazlar ve gerici mollalarla birlikte işçi halka karşı giden ve Rusya İşçi Halk Cumhuriyeti'ni yıkarak onun yerine zenginler, sermayedarlar cumhuriyetini veya daha doğrusu Çarlar devletini kurmak isteyenlerden kaç! Bunlar bütün dünya işçi halkını kesip doğradıktan sonra şimdilik kendilerine eğilim gösteren ikiyüzlü sosyalistleri dahi çiğneyip geçecek ve sermayedarların, çiftlik ağalarının tapındıkları despot padişahın, kralın, çarın tahtını ensene bindireceklerdir.

7. Emperyalist hükümetlerin bugün milletimiz ve hukukumuz üzerine saldıran ordularına karşı savaşa kalk! Fransızların parayla satın alarak üzerimize yolladıkları bütün alçak kuvvetlere silah çek!

Yoksul işçi halk,

Silahını eline al! Tüfek atmasını biliyorsan, silahını temiz tut. Atmasını bilmiyorsan, gizli talim bölüklerine git, yazıl.

8. Yoksul işçi halk!

Elindeki tüfeği yalnız üstümüze yürüyen düşmana değil, savaş ve devrim meydanından kaçarak halka ihanet edenlere ve sermayedarların, zenginlerin işine fayda getirenlere atmaktan çekinme!

9. Devrim cephesini ve arkadaşlarımızın kendi aralarında verdikleri kardeş sözünü tutmalarını teşvik et ve onlara bu yolda örnek olmak için kendi güvendiğin, imanlı arkadaşlarını zalimlere karşı duran savunma çetelerine gönder. Devrimcilerin bugün yapacakları iş, gelecekteki Türkiye Kızılordusu'nun güçlü temelini kuracaktır.

10. Yoksul ve sıkıntı çeken yoldaş!

İyi bil ki, büyük zenginler, despot paşalar ve ağaların keselerinde Fransız ve İngilizlerden aldıkları pek çok altınlar vardır. Onlar bu altınla, sana karşı kuvvet hazırlamaya, seni ezmeye çalışıyorlar. Yoksul halkın işine, onun kurduğu ve kuracağı hükümete karşı du-

ranları kurşuna diz. İşçi ve köylü meclislerine karşı her el kaldırana on kurşunla cevap ver.

11. Yoksul ve ezilen Türk yoksul köylüsü! Sabrettiğin yeter! Genel dünya devriminin öngünündesin. Kendi hakkını alacağın zaman da kalk. Kendini göster. Türkiye'nin zulüm ve eziyet içinde yaşayan diğer halklarına elini uzat. İşçi ve köylü meclislerini, kendi iktidar ve saltanatını kur.

Rusya'da işçi kardeşlerin hükümeti ele aldı. Fakat şunu da bil ki, sen daha galip değilsin. Türkiye'de burjuvazinin, zenginlerin gözleri, Fransız, İngiliz kasasından ümidini kesmedi. Düşman son derece şeytan ve kuvvetli.

12. Ey Türkiye'nin ezilen işçi ve köylüleri!

İlkönce bir şeyi hatırından çıkarma:

Avrupa ve Türkiye'deki bütün sermayedarlar, zenginler; paşalar, ağalar, papaz ve gerici mollalar, büyük generaller Türkiye'de hükmettikçe sermaye ve para esirliği ortadan kalkmaz ve işçi köylü halkı kendi devlet ve iktidarına ulaşamaz.

Haydi eline silahı al. Bütün dünya yoksul ve ezilen işçilerinin başladıkları sosyalizm savaşında ileri saflara geç!

ONBEŞLER İÇİN

Yangınlara fazla bakan gözler yaşarmaz,
Alnı kızıl yıldızlı baş secdeye varmaz,
Döğüşenler ölenlerin tutmaz yasını.

Yine fakat bir yıldırım zulmeti yırtsa,
Sağır göğün koynundaki çanı haykırtsa,
Anıyoruz göğsünüzün son sayhasını.

Eski cihan, yeni cihan önünde eğil!
Aramızdan birkaç yoldaş ayırmak değil,
Her ne yapsan varacağız emelimize!

Karadeniz... bunu duysun derinliklerin:
O ateşli göğüsleri delen hançerin
Kabzasını alacağız biz elimize!

Batum, 1922

Nazım HİKMET
Vala NURETTİN

PORTRE
MUSTAFA SUPHİ

Mustafa Suphi, 9 Temmuz 1882'de Trabzon vilayetine bağlı Giresun kazasında doğmuştur. Babası, birçok yerde valilik yapmış Osmanlı bürokratlarından, Mevlevizade Saadetlü Ali Rıza Efendi'dir. Annesi ise Samsun eşrafından, Belediye Reisi Halil Hilmi Efendinin kızı Memnune Hanım'dır. Ayrıca bir kaynakta, Mustafa Suphi'nin bir kız kardeşi olduğu ve Tevfik Fikret'in şiirlerinden etkilenerek Selimiye önlerinde vapurdan atlayarak intihar ettiği yazılmaktadır. Ailece asıl memleketleri Samsun'dur.

Mustafa Suphi, babası memur olduğu için ilk öğrenimini Kudüs ve Şam'da, orta öğrenimini ise Erzurum'da yapmıştır.

Mustafa Suphi, İstanbul'da Galatasaray Lisesi'ni bitirdikten sonra İstanbul Hukuk Fakültesi'ne girmiş ve 26 Mayıs 1906 da mezun olmuştur. İstanbul Hukuk Fakültesi'nden sonra Mustafa Suphi Paris'te Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde (L'Ecole Libre des Sciences Politigues) öğrenim görmüş buradan da 30 Haziran 1910'da mezun olmuştur.

Mustafa Suphi bu okulda, "Osmanlı Memleketlerinde Tarım Kredisi Teşkilatının Bugünü ve Geleceği" konulu bitirme tezini hazırlamıştır. Bu tez 1911'de Fransa'nın "Güney Tarım Kredisi Kongresi"nde incelenmiş, sonra Roma Uluslararası Tarım Enstitüsü'nde okunmuş ve ödüllendirilmiştir. Mustafa Suphi, 1910 yılında İttihatçı olarak yurda dönmüştür. İttihat ve Terakki'nin üst düzey yöneticilerinden Dr. Nazım'ın iddialarına göre, Mustafa Suphi İT'nin Selanik Kongresi'ne Anadolu delegesi olarak katılmıştır. (Tanin, 1944) Aynı iddia, Rasih Nuri İleri'nin Mustafa Suphi ile ilgili bir kitaba yazdığı önsözde de yer almaktadır. Avrupa'daki seyahatleri sırasında Tanin Gazetesi muhabirliği yapmış, ayrıca Serveti Fünun (Ekim 1910- Aralık 1911) ve Hak Gazetelerine de yazılar yazmıştır. Yüksek Ticaret okulunda hukuk bilgileri, Yüksek Öğretmen Okulunda ve Galatasaray Lisesinde iktisat okutmuş-

tur. Ayrıca Mustafa Suphi, İstanbul'da Trabzon eski milletvekili Hafız Mehmet ile birlikte bir yazıhane açarak iş ortaklığı da yapmıştır. "Sosyoloji Nedir?" ve "Uygarlaşma Görevi" adında biri çeviri, biri telif iki eseri yayınlanmıştır.

Mustafa Suphi 1912'den itibaren İttihat ve Terakki' ye muhalif olmaya başlamıştır. Çünkü bu dönemde Yusuf Akçura ve Ferit Tek'in kurduğu "Milli Meşrutiyetperverler Fırkası"na katılmış, aynı kişilerle fikirlerini yaymak için Ferit Tek'in sahibi olduğu "İfham" gazetesinin müdürü olmuştur.

Haziran 1913'te, Sadrazam Mahmut Şevket Paşa'nın bir suikast sonucu öldürülmesi üzerine, birçok tutuklama olmuş, İfham Gazetesi'ndeki bir yazı suikastle ilgili görülmüş, Mustafa Suphi ve Ferit Tek görevlerinden alınıp diğer muhaliflerle birlikte Sinop'a sürülmüşlerdir. Mustafa Suphi bir ara İstanbul'a geri gönderilmişse de, sonra yeniden Sinop'a sürülmüştür.

RUSYA'YA KAÇIŞI

Sinop'tan kaçmak için arkadaşlan ile plan yapmış, gidilecek yeri Rusya olarak belirlemişlerdi. Kendilerine bazı kayıkçılar yardım edecekti. Denize açıldıktan sonra Rusya'ya giden bir gemiye binilecekti. Ancak birçok aksilik çıkmış, bir yelkenliyi silah zoruyla Sivastopol yakınlarına gitmeye zorlamışlar ve sahile çıkınca Rus makamlarına teslim olmuşlardı. Mayıs 1914'te 12 arkadaşı ile birlikte Sivastopol'a gelen Mustafa Suphi, Kırım Türkleri tarafından büyük bir ilgi ile karşılanmıştı. Subayev'in belirttiğine göre, gözetim altında tutulmak üzere "Kazan Gazetesi" binasına yerleştirilmişlerdi. Bazı yazarlara göre, Mustafa Suphi'nin Kırım'a kaçış amacı, oradan Avrupa'ya geçmekti. Fakat Sinop'tan Kırım'a kaçanlar arasında bulunan A. B. Kuran'a göre, Mustafa Suphi daha Sinop'ta iken, kendisine Kafkasya'ya geçmek ve orada bir gazete çıkarmak istediğini söylemişti. Böylece İttihat ve Terakki Hükümeti'ne karşı muhalefetine devam edebilecekti. Mustafa Suphi'nin Kırım'dan Bakü'ye gitmesi ve buradaki gazetelerde makaleler yazması bu iddiayı doğrulamaktadır.

Mustafa Suphi Temmuz 1914'te, Kırım'dan ayrılıp Bakü'ye gitmiştir. Gelişinin ertesi günü İkbal gazetesini ziyaret etmiştir. Bir süre İkbal ve Basiret Gazetesine yazılar vermiştir. Mustafa Suphi'nin Bakü'den tam olarak ne zaman ayrıldığına dair kesin bir bilgi yoktur. 1914 Ağustosunun sonları olduğu düşünülmektedir. Mustafa Suphi'nin Bakü'den Batum'a geldiği anlaşılmıştır.

SAVAŞ ESİRLİĞİ VE BOLŞEVİZM'İN ETKİLERİ

O dönemde Osmanlı Devleti, Almanya ile birlikte Rusya'ya karşı Kafkaslar'da savaşa başlamıştı. 29 Ekim 1914'te Karadeniz'e açılan Türk donanması Ruslar'ın Sivastopol, Odessa, Novorossiski ve Kefe deniz üsleri-

ne saldırması ile birlikte, Osmanlı-Rus Savaşı başlamıştı. Kasım 1914'te Ruslar Kafkasya sınırını geçmişti. Savaşla birlikte Rus makamları, Türk esirlerin Rusya'nın iç bölgelerine sürülmesi ve bütün savaş esirlerinin tutuklanması kararını almıştı. Mustafa Suphi de Batum'da yakalanarak Moskova'nın güneyinde yer alan Kaluga'ya gönderildi.

9 Eylül 1915'te Kaluga valisinin, Osmanlı vatandaşlarının ve esirlerinin Ural'a gönderilmesi hakkında Petersburg'dan aldığı emir üzerine, Mustafa Suphi de Ural'a gönderilir. Ural'da diğer Türk savaş esirleriyle birlikte fabrikalarda çalıştırılır. Aynı dönemlerde Bolşeviklerle ilişki kurmaya başlamış ve Marksist yayınlara yoğunlaşmıştır. 1915 yılı içerisinde de Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ne katılıp, savaş esirleri arasında faaliyetlerde bulunmuştur. Ekim Devrimi'yle birlikte Türkiye'deki Sosyalistleri harekete geçirmek amacıyla çalışmalara başlamıştır. 1918 Şubat sonları-Mart başları gibi Moskova'ya gelen Mustafa Suphi, Müslüman Komiserliği ile temasa geçmiş ve oradaki Mollanur Vahitov, Şerif Manatov, Alimcan İbrahimov gibi Müslüman komünistlerle görüşerek, Bolşevizmi yaymak üzere harekete geçmiştir. Müslüman Komiserliği, başında Stalin'in bulunduğu "Milliyetler Komiserliği"nin bir şubesidir. Bu hareketin başında bulunan Mollanur Vahitov, Kazan'ın Bolşeviklerce geri alınması sırasındaki (1918) çatışmalarda ölmüş ve bunun üzerine Kasım 1918'de 1. Müslüman Komünistleri Kurultayı toplanıp Müslüman Komiserliği için seçim yapmıştır. Mart 1919'da bu organ Doğu Halkları Komünist Teşkilatları bürosuna dönüştürülmüştür.

YENİ DÜNYA VE TÜRKİYE KOMÜNİST TEŞKİLATI

Müslüman Komiserliği'nden Şerif Manatov ile tanışan Mustafa Suphi Devrimci Sosyalist bir gazete çıkarmak istediğini anlatmış, bunun üzerine Şerif Manatov ve arkadaşları Mustafa Suphi'yi Stalin'le tanıştırmış ve Stalin'in de onayıyla YENİ DÜNYA adlı Osmanlı Türkçesinde gazete çıkmaya başlamıştır. Yeni Dünya'nın ilk sayısı Nisan 1918'de çıktı. Başında "Moskova Merkez Müslüman Sosyalistler Komitesinin Naşir-i Efkarı" olduğu yazılıydı. Sağ tarafında Arap harfleriyle Yeni Dünya, sol tarafındaysa Rusça olarak "Noviy Mir"(Yeni Dünya) yazmaktaydı. Fiyatı 30 kapik, adresi ise Moskova, Kremlevskaya Naberajnaya, Dom No. 9 du. Yeni Dünya haftada bir defa yayınlanacaktı.

Yeni Dünya'nın ilk yedi sayısı, "Merkez Müslüman Sosyalistleri Komitesi'nin Türkçe Naşir-i Efkan" olarak çıkmış, sekizinci sayıdan itibaren Türk Sosyalist Komünistleri Naşir-i Efkarı (fikir yayıcısı)" olarak yayına devam etmiştir. Onbirinci sayıda (Aralık 1918) ise, Yeni Dünya'nın Bolşevik Parti'nin Türk Teşkilatı'nın yayın organı olduğu açıkça belirtilmiştir. Yeni Dünya'nın çıkış amacı, Türkiye'de komünist örgütlenmeyi oluşturmak, Ekim Devrimi ile

oluşan sovyetlerin propagandasını yapmak, Marksist-Leninist ideolojiyi yaymaktı.

Yeni Dünya'nın ilk sayısında çıkan, Mustafa Suphi'nin "Cenuptaki Türk Yoldaşlarına, Türk Kardaşlarına" başlıklı yazısı, Türkiye'deki İttihat ve Terakki'yi hedef alıyor ve oldukça sert teşhir ve eleştirilerde bulunuyordu. Onuncu sayının ağırlığını, Moskova'da yapılan Birinci Müslüman Komünistleri Kurultayı oluşturmaktaydı. Kurultayla ilgili olarak Mustafa Suphi'nin de bir makalesi yer alıyordu.

Mustafa Suphi, 1918 Haziranında Kazan'a gelip Türk Sosyalistleri ile toplantı yapmış, Rusya'daki devrimin oluşması için çalışmalar yapan çeşitli uluslardan devrimciler arasında Türklerin de olmasını gerekli görüldüğünden, silahlı Türk Kızıl Bölüğü kurulması konusunu görüşmüş ve bununla Cevdet Ali görevlendirilmiştir. Bu bölük Kazan'ın Çeklerin saldırılarına karşı savunulmasında önemli başarılar elde etmiştir. Ayrıca Mustafa Suphi, Türkiye'deki sosyalistlerle Rusya'nın çeşitli bölgelerinde bulunan Türk sosyalistlerini bir teşkilat etrafında toparlamak ihtiyacı doğduğundan, bir konferans düzenlenmesine karar vermiştir. Başkanlığını Mustafa Suphi'nin yaptığı Türk Sosyalistleri Konferansı, 22 Temmuz 1918'de Müslüman Komiserliğinin Moskova'daki binasında açılmıştır.

Aynca Türkiye'li olmadığı halde düzenlenmesinde önemli rol alan Müslüman Komiserliği'nden Mollanur Vahit, Alimcan İbrahim, Firdevs ve Berhan Mansur'da oy hakkıyla konferansa katılmışlardır. Dinleyici olarak gelen Bolşevik Parti, Enternasyonalist Grubundan vekiller ve bazı komünist yayınlardan gelen muhabirlerle katılanların sayısı 20-30'u bulmaktaydı.

23 Temmuz 1918'de yapılan ikinci toplantıda daimi başkanlık seçimi yapılmış ve Mustafa Suphi konferans başkanlığına, Cevdet Ali ikinci başkanlığa, Ethem Necati de sekreterliğe seçilmiştir. Seçimden sonra Türk Sosyalistleri Konferansı'nın toplanması sebebiyle RKP Merkez Komitesine, Lenin ve Troçki'ye telgraflar çekilmiştir. Dört gün süren konferansta 1. Emperyalist Paylaşım Savaşının Türkiye üzerine etkileri, Türkiye'deki çeşitli milletlerin birbirleriyle ilişkileri, Türkiye Sosyalist Fırkası'nın programı, Türkiye'deki sosyalistlerin Sovyetler'e bakışı görüşülmüş, ayrıca Türk esirleri arasında propaganda faaliyeti yürütenlerin raporları dinlenmiştir. Konferansta program görüşmeleri yapılmamış, daha sonraki kongreye bırakılmıştır. Fakat belirsizliğe sebep vermemek için, program konusunda Türk komünistlerinin Rus komünistlerinin programını aynen kabul ettiğine dair ve Türkiye'de yapılan devrimci mücadelede Rus komünistlerinin programının model alınacağını belirten bir karar alınmıştır. Aynı zamanda teşkilatın propaganda şubesi oluşturulmuş ve birçok broşür, kitap; Türkçe, Arapça ve Farsçaya çevrilmiştir. Teşkilatın Kazan ve Rizan'da şubeleri açılmış ve Türkiye'de teşkilat-

lanma oluşturabilmek için orada ilişkiye geçilen komünistlere görev verilmiştir.

5 Kasım 1918'de Moskova'da Birinci Müslüman Komünistleri Kurultayı yapılmış, kurultay altı gün sürmüştür. Bu kurultaya Rusya'nın çeşitli bölgelerinden 42 delege katılmıştır. Kurultayda Müslüman Komünistlerin Doğu'da uygulayacağı çalışmalar görüşülmüş, Türk proletaryasını temsilen 5 delege ile katılan Mustafa Suphi konuşma yapmıştır.

22 Ocak 1919'da Mustafa Suphi ve Türk Komünist Teşkilatı Kırım'a gelmiştir. Moskova'da on üç sayısı çıkan Yeni Dünya bu gelişmeyle birlikte yayınına Kırım'dan devam etmiş, Kırım'da yayınlandığı süre içinde Türkiye'ye gizli olarak sokulmaya da başlanmıştır. Mustafa Suphi, Kırım'da Milli Fırka ile gizli çalışmalara başlamış, iki ay içinde bir konferans düzenlenmiş ve bu konferansa 17 şehir ve köy teşkilatından 30'dan fazla kişi katılmıştır. Mustafa Suphi, TKT 1. Kongresine sunduğu raporda, bu çalışmalar neticesinde Kırım'da Komünist sayısının 400'ü geçtiğinin belirlendiğini kaydetmiştir. O dönemlerde Kırım'ın olumsuz koşulları kendini hissettirmiş, İngiliz ve Fransız Donanmaları tarafından desteklenen Denikin kuvvetleri Kırım'ı tekrar ele geçirince, Mustafa Suphi ve Teşkilat 1919 Nisanının sonları gibi Odesa'ya geçmiştir.

Odesa'da Türk proletaryasına seslenen birçok bildiri yazılmış ve gizli yollardan Türkiye'ye sokulmuştur. Bu bildirilerin gizli gönderilmesi esnasında, kendisi de gitmek istemişse de Denikin kuvvetlerinin Odesa'ya saldırıya geçmesiyle geri dönmek zorunda kalmış, Odesa'dan Kiev'e, oradan da Moskova'ya gitmiştir.

Mustafa Suphi, Ocak-Mayıs 1919'da Kırım ve Odesa faaliyetleri arasında Moskova'ya geçmiş ve Lenin'in başkanlık ettiği Komünist Enternasyonal'in Birinci Kongresi'ne katılmıştır. Bu kongreye TKT delegesi olarak katılan Mustafa Suphi, Ekim Devrimi'ni öven bir konuşma yapmış, Komünist Enternasyonal'in görevleri arasında Doğu Halkları arasında Devrim Ocakları kurmak olduğunu söylemiştir. Ayrıca Moskova'da bulunduğu süre içinde, Rus Komünist Partisi'nin sekizinci Kongresine de katılmıştır. (18-23 Mart 1919)

Aynı dönemlerde Türkiye'de bağımsızlık hareketleri başlamıştı ve TKT Türkistan, İran veya Kafkasya yoluyla Türkiye'ye geçmek için planlar yapıyordu. 1920 başları gibi Türkistan'a geldiklerinde, Hazar Denizi kıyılarının yolculuğa uygun olmadığını gördüler. Ayrıca Türkistan'da Bolşevikler için durum iyi değildi, bu nedenle oradaki Komünist İşleri Komisyonu Başkanı Eliava, Mustafa Suphi'yi Taşkent'te alıkoymuştu. Arkadaşlarının bir kısmı ise, Kafkasya yolu ile Türkiye'ye gönderildi. TKT'nin yayını çıkmaya Taşkent'te de devam etmiştir. Mustafa Suphi 27 Temmuz 1920'de Azerbaycan

Komünist Partisi Merkez Komitesine yazdığı raporda, RKP tarafından Türkistan'da oluşturulan, "Doğu Komünist Teşkilatı" içerisinde yaptığı çalışmaları anlatmıştır. Sonradan bu teşkilatın daha verimli çalışması açısından teşkilat Türk Şubesi, İran Şubesi gibi bölümlenmiş; Türk Şubesi'nin başına Mustafa Suphi getirilmiştir. Ayrıca Mustafa Suphi Türkistan'da Türk savaş esirlerinden oluşan kızıl askeri kıta oluşturulması çalışmalarına yönelmiştir. Bakü'ye geçtiği dönemde de, bu kıtanın Türkiye'ye gönderilmek üzere Bakü'ye getirilmesi konusunda, Türkistan Cephesi Komutanı Frunze'yle görüşmüştür. Mustafa Suphi Taşkent'te üç ay kadar kalmış, daha sonra Bakü'ye geçmiştir. Azerbaycan'ın sovyetleştirilmesinden sonra da, TKT Türkiye'ye yakın olmak için 27 Mayıs 1920'de Bakü'ye taşınmıştır. 20 Haziran 1920'de Yeni Dünya Bakü'de yayınına başlamıştır. Yeni Dünya, Rusya'nın çeşitli bölgelerinde bulunan Türk esirleri arasında parasız dağıtılmış ve bu yayın aracılığıyla Bolşevizm propagandası yapılmıştır. O dönemde Rusya'da binlerce savaş esiri dışında İttihat muhalifi mülteciler de vardı. Türk savaş esirleri arasında yapılan Bolşevizm propagandası çalışması olumlu sonuçlar vermişti. 28 Nisan 1920'de Azerbaycan'a giren 11. Kızılordu içinde Osmanlı savaş esirlerinden oluşturulmuş grupların bulunduğu, Azerbaycan'ın sovyetleştirilmesinde Türk esir ve subayların önemli rol oynadığı Lenin, Kirov ve Ordjenikidze'nin yazılarında da belirtilmiştir.

TKT'NİN BAKÜ'DEKİ FAALİYETLERİ

Mustafa Suphi 27 Mayıs 1920'de Bakü'ye geldiğinde, ondan öncesinde Türk Milli Mücadelesinin başarıya ulaşması ve bunun için Bolşeviklerden yardım alınması gerektiğinden, Kazım Karabekir'in görevlendirilmesi üzerine kurulan sahte komünist partisi vardı. Bu parti, Azerbaycan'ın sovyetleştirilmesi için gönderilen 11. Kızıl Ordu içerisinde de faaldi. Mustafa Suphi Bakü'ye gelince, Azerbaycan Sovyet Hükümeti ve sahte komünist partisi ile ilişkiye girdi. Hatta bu partinin yayın organı olan Yeni Yol'da da yazıları çıkmıştı. Ancak kısa sürede bu partinin iç yüzü anlaşılmış, İttihatçılar tasfiye edilmiştir. Mustafa Suphi, tasfiyeden önce parti içindeki gençleri kazanmak amacıyla çalışmalar da yapmış, Yakup, Süleyman Nuri, Salih Zeki, Hilmi gibi komünistler örgütlenmeye katılmışlardır. Örgütün genişleme çalışmaları sonucu; TKT Merkez Bürosu ve TKT Bakü Komitesi oluşturulmuştur. TKT İstanbul'la da ilişki kurmuş, propagandacılarla İstanbul'daki komünistlerin teşkilatlanmasına maddî, manevi destek olmuştur. TKT tarafından Ankara'ya, oradaki çeşitli komünist gruplarla ilişkiye geçmesi amacıyla Süleyman Sami gönderilmiş, Ankara ve Eskişehir'de yapılan görüşmeler sonucunda, bu gruplar Süleyman Sami'den para ve Komintern'e bağlanmak konusunda yardım istemişler, Süleyman Sami de, onları Eylül'de yapılacak Birinci

Kongre'ye davet etmiştir.

Trabzon ve çevresinde de, Bolşevizm propagandaları yapılıyordu. TKT tarafından buralarda komünizm propagandası yapmak, örgütlenmek ve Bakü Kongresi için delege götürmek amacıyla Salih Zeki, Yusuf Kemal, Baha Ali gönderilmişlerdi.

BAKÜ, DOĞU HALKLARININ BİRİNCİ KONGRESİ

Komünist Enternasyonal'in ikinci kongresine TKT iki üye ile katılmıştı ve Doğu Halklarının Birinci Kongresi çalışmalarında faal olarak yer almışlardı. Ancak bir başka alanda da, Bolşeviklerin öncülük ettiği enternasyonalist bir örgütlenme için gayretler vardı.

Doğu'nun şartları, proletaryanın örgütlenme düzeyi ve bilinci bakımından oldukça geriydi. Sanayi ve sendikal faaliyetler gelişmemişti. Bundan dolayı, Doğu Halklarının temsilcilerini bir araya getirerecek, Sovyetlerin emperyalistlere karşı verilen savaşımında yanlarında olacaklarını belirtecek bir kongre düzenlenmesi, Moskova'da konuşulmaya başlanmıştı. Kongre fikri, Komünist Enternasyonal'in İcra Komitesi'nin 18 Haziran 1920 tarihinde yapılan toplantısında ele alınmış ve Bakü'de yapılmasına karar verilmişti. Komintern İcra Komitesi, Kongre hazırlıkları için Stasova ve Ordjenikidze'yi görevlendirmişti. Hazırlıkları yapmak üzere bir örgütlenme bürosu oluşturulmuştu. Bu büronun bazı toplantılarına Mustafa Suphi de katılmıştı.

Sovyetler'in, kongreye Türkiye'den katılacak delegeler için, TBMM'ye değil de doğrudan halka çağrı bildirisi göndermesini M. Kemal tepki ile karşıladı. Resmi olarak delege gönderemeyeceklerinden Moskova'da bulunan Dr. İbrahim Tali kongreye gözlemci olarak katılması için görevlendirildi. Ayrıca Erzurum ve Trabzon'da heyetler oluşturularak Bakü'ye gönderildi. 1 Eylül 1920'de açılan kongrenin Şeref Başkanlığına Lenin, Troçki ve Zinoviyev seçilmişti. Çeşitli ülkelerin delegelerinden oluşan Başkanlık Divanı'nda Mustafa Suphi de yer alıyordu. Kongre'de konuşma yapan Zinovyev konuşmasının bir bölümünü Türkiye'de ki M. Kemal hareketine ayırmıştır. Bolşevikler için de, Türkiye'li komünistler için de, Anadolu'da yürütülen hareketin komünist bir hareket olmadığı açıktı. Durum böyle olsa bile, emperyalist devletlere karşı verilen savaşta M. Kemal hareketine destek verilecekti. Türkiye'de sovyetlerin kurulmasını sağlayacak olansa, bu iş için halkı yönlendirebilecek komünist faaliyeti yürütenler olacaktı. Mustafa Suphi ve TKT'ya düşen görev bu anlamda çok önemliydi.

Kongre sonucunda Doğu Halklarıyla ilgili faaliyetlerin hızlandırılması ile ilgili olarak Propaganda ve Hareket Sovyeti kurulması, Şark İli adıyla üç dilde bir yayın çıkarılması, Doğulu emekçilere komünist ideolojiyi anlatmak amacıyla, Sosyal İlimler Üniversitesi'nin kurulması gibi birçok karar alınmış-

tır. Kongre, 7 Eylülde Enternasyonal Marşı'nın okunmasıyla kapandı.

TÜRKİYE KOMÜNİST TEŞKİLATLARININ BİRİNCİ KONGRESİ

Türkiye Komünist Teşkilatlarının Birinci Kongresi, 10 Eylül 1920'de Bakü'de Kızıl Ordu Kulübü'nde açılmıştır. Kongreye 74 kişi katılmıştır. Mustafa Suphi resmi açılış konuşmasını yapmış, sonra Nerimanov kongreyi tebrik konuşması yapmıştır. Kongrede İstanbul Komünistlerini temsilen Hilmioğlu Hakkı konuşma yapmıştır. Konuşmalarının bitiminde Enternasyonal Marşının okunmasıyla kapanan birinci oturumdan sonra, 11 Eylül'de yapılan ikinci oturumda başkanlık Divanı seçimleri yapılmıştır. Seçime göre Başkanlık Divanı, Mustafa Suphi, Mehmet Emin, Abid Alim, Cevat Dursunoğlu, Süleyman Nuri, Nazmi, İsmail Hakkı'da oluşmuş; gözlemci olarak da Ali Haydar Karayev, Stasova, Celal Korkmazov başkanlık divanına seçilmişlerdir. TKP Programı Kongre'nin 4. , 5. Oturumunda ve 6. Oturumun birinci bölümünde ele alınmıştır. Mustafa Suphi program hakkında ayrıntılı açıklamalar yapmış her maddesi üzerinde ayrı ayrı durmuştur. Program birçok konuya ilişkin olarak 11 maddelik bir giriş, 12 bölüm ve toplam 49 maddeden oluşmaktaydı.

Türkiye Komünistleri Birinci Kongresi 15 Eylül 1920'de kapanmış, Türkiye ve Rusya'da bulunan komünist grup ve teşkilatların TKP içinde birleştirilmesi kararlaştırılmış, Merkez Komite oluşturulmuştur.

Bu kararla birlikte TKP Anadolu'ya geçmek için girişimlerde bulunmuş, bu konuda da TBMM'yi haberdar etmişti. Bunun öncesinde, TBMM'nin Sovyet Rusya'dan çıkarları olması nedeniyle, Sovyetlerle iyi ilişkiler içinde olması ve komünist faaliyetlere önemli bir engel çıkarmaması etkili olmuştur.

TKP'den gelecek heyetle ilgilenecek kişi olarak, Kazım Karabekir görevlendirilmişti. Kendilerinin neleri beklediğinden habersiz olan TKP, İsmail Hakkı, Süleyman Nuri ve Ahmet Cevat Emre'den oluşan bir Dış Komite'yi Bakü'de bırakarak yola çıktılar. TKP ilk olarak Kars'a, iki grup halinde gelmişti. 28 Aralık 1920'de gelen ilk grupta Mustafa Suphi, Ethem Nejat ve üç kişi daha bulunmaktaydı. Birkaç gün sonra gelen ikinci grupta 13 kişi bulunmaktaydı. Mustafa Suphi ve yoldaşları Kars'ta üç haftaya yakın kalmışlar ve burada TBMM'nin Moskova büyükelçisiyle de görüşmüşlerdi. Daha sonra, 22 Ocak 1921'de Erzurum'a geçmişler, burada aleyhlerinde düzenlenen tertipler sonucuunda protestolarla karşılaşmışlar, geldikleri gibi trenle Trabzon'a doğru yola çıkartılmışlardır. Bu arada Kemal Hükümeti tarafından, herhangi bir TKP'linin Türkiye'ye girmesi yasaklanmıştır. Aynı dönemlerde de Moskova'ya gidip gelen TBMM yetkilileri, bu durumu, halkın tepkisiyle açıklayarak ilişkileri germemeye özen göstermektedir. Erzurum'dan Trabzon'a kadar olan güzergahta aynı plan uygulanmış, halkın yiyecek ve yata-

cak yer sağlaması engellenmiştir. Mustafa Suphi ve yoldaşlan Bayburt, Gümüşhane ve Torul'da aynı sorunlarla karşılaşmış ve Maçka'ya ulaşmışlardır. Maçka'da ajan olduğu anlaşılan Süleyman Sami ve Mehmet Emin hasta oldukları bahanesi ile, bu partililerden ayırt edilmiştir. 28 Ocak 1921 Cuma günü, bir müfreze ile Maçka'dan Trabzon'a hareket edilmiştir. Trabzon'dan bir motora bindirilip sınır dışı edilmişler, daha sonra da Kemalist iktidarın katillerince öldürülmüşlerdir.

Kaynakça

ASLAN Yavuz Türkiye Komünist Fırkası'nın Kuruluşu ve Mustafa Suphi, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1997

TUNCAY Mete Eski Sol Üzerine Yeni Bilgiler, İstanbul, 1994

ERDEM Hamit Mustafa Suphi Bir Yaşam Bir Ölüm, Sel Yay.

MAKALE : Emel Akal, Şefik Hüsnü'nün Bir Konuşmasında ve İttihat ve Terakki Erkanının Yazışmalarında Mustafa Suphi, TOPLUMSAL TARİH, EKİM 2001

KANAT Dilek A. Mustafa Suphi İlk Yazılar, 1908-1910, Amaç Yay. , İstanbul, 1989

AYKOL Hüseyin Türkiye'de Sol Örgütler, Pelikan Yayınevi, İstanbul, 1996

TOKER Metin Solda ve Sağda Vuruşanlar, Akis Yay. , Ankara, 1971

MAYA KİTAPLARI 9

KOMİNTERN ÜYESİ TKP:
ÜSTÜ ÖRTÜLEN GELENEĞİMİZ

Devrimci-komünist konumlanmanın başlıca özelliği, komünist hareketin tarihsel bir hareket olduğunun bilince çıkartılmasıdır. Tarihsellik, hem onun bir geleneği, devrimci bir varoluşun ve işçi hareketinin en ileri düzeyinin birikimini temsil etmesinde; hem de geleceğe uzanan bir perspektifi taşımasında somutlaşır. Geleneği konusunda açıklığa sahip olmayan bir komünist hareket olamayacağı gibi, gelenekle kendini vareden, gelecek perspektifi olmayan bir komünist hareket de düşünülemez. Belli bir zaman dilimi içinde ortaya çıkan komünist hareket, kendinden önceki birikime dayanarak, onu hareket noktası alarak ortaya çıkar; ama öte yandan da, geçmişin olumsuz deneyimlerini, sınıflar savaşının ortaya çıkardığı yeni özellikleri diyalektik materyalist yöntemle süzgeçten geçirerek gelecek perspektifini ortaya koyarak, proletarya hareketine yol gösterir.

Komintern'in kurucu üyesi TKP'nin tarihsel niteliği ve programatik bakışının önemi ve özgünlüğü, ancak bu perspektif temelinde ele alındığında bir anlam kazanır.